

TRIBUNA

Revistă de cultură • serie nouă • anul VII • 16-31 decembrie 2008

151

Judetul Cluj

2 lei

www.revistatribuna.ro

Ilustrația numărului: Mariana Bojan

Ion Pop
Petru Poantă

Echinox - 40

Mircea Muthu
**Poezie
balcanică
la Brăila**

Tra-ford
François Bréda
Szántai János

**Codul manelelor
elegante**
Antologie umoristică
realizată de Cornel Udrea

TRIBUNA

Director fondator:
Ioan Slavici (1884)

PUBLIKAȚIE BILUNARĂ CARE APARE SUB EGIDA
CONSILIULUI JUDEȚEAN CLUJ

Consiliul consultativ al Redacției Tribuna:

Diana Adamek
Mihai Bărbulescu
Aurel Codoban
Ion Cristofor
Monica Gheț
Virgil Mihaiu
Ion Mureșan
Mircea Muthu
Ovidiu Pecican
Petru Poantă
Ioan-Aurel Pop
Ion Pop
Ioan Sbârciu
Radu Țuculescu
Alexandru Vlad

Redacția:
I. Maxim Danciu
(redactor-șef)

Ovidiu Petca
(secretar tehnic de redacție)

Ioan-Pavel Azap
Claudiu Groza
Ștefan Manasia
Oana Pughineanu

Nicolae Sucală-Cuc
Aurica Tothăzan

Tehnoredactare:
Virgil Mleşniță
Ștefan Socaciu

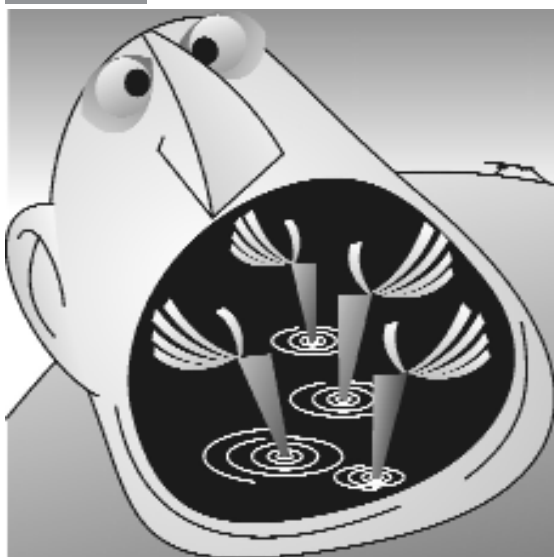
Colaționare și supervizare:
Camelia Manasia

Redacția și administrația:
400091 Cluj-Napoca, str. Universității nr. 1

Tel. (0264) 59.14.98
Fax (0264) 59.14.97
E-mail: redactia@revistatribuna.ro
Pagina web: www.revistatribuna.ro

ISSN 1223-8546

bour

blocnotes

Pro sau anti Cosmo

Ștefan Manasia

Miercuri, 3 decembrie, cafeneaua „Insomnia” a găzduit a treia ediție din 2008 a clubului de lectură „Nepotu’ lui Thoreau”. Lavinia Braniște a citit proză iar nu poezie – așa cum cunoșcătorii volumului ei de debut, *Povești cu mine*, ar fi așteptat. Textele selectate pentru această ediție, *Cosmo*, *Zoo* și *Laur* au provocat cele mai vii dispute de pînă acum, angrenîndu-i atît pe prozatorii prezenți în sală (Stelian Muller, Mihai Mateiu, Laura Husti-Răduleț, François Bréda și Szántai János), cît și pe critici (Claudiu Groza), poeți (Andrei Doboș) sau pe foarte tinerii și (încă) necunoscuții participanți. „Vinovată” pentru reacția sălii este, firește, scriitura autoarei: cotidianistă, feministă, privilegiind anecdoticul, luînd în răspar literatura de tip „Cosmo”.

Proza Laviniei Braniște a derutat și a provocat, poziționîndu-i pe participanții la acest club în două tabere: **pro** – Claudiu Groza, care a apreciat „fluxul” epic, coerența povestirii, absența marilor teme, János Szántai, căruia stilul autoarei i-l amintește pe acela relaxat, deschis al unui Charles Bukowski; **anti** – Stelian Muller care amenda tocmai absența unei „mize” puternice în cele trei proze, Mihai Mateiu care observa linearitatea, monotonia discursului, cerînd anumite fraze-puncte de ruptură, de „deschidere” înspre alte dimensiuni narative.

Mai aproape de adevărul acestor ficțiuni i s-a părut cronicarului observația poetului Andrei Doboș, conform căreia literatura auzită în această seară ar fi, de fapt, „chick lit”¹ cu sens „deturnat”: amuzament benign și anticafolofil al unei autoare promițătoare în dublă ipostază, de poetă și prozatoare.

Lavinia Braniște

Note:

¹ Chick lit is a term used to denote **genre fiction** within **women’s fiction** written for and marketed to young **women**, especially single, working women in their twenties and thirties. The genre sells well, with chick lit titles topping **bestseller** lists and the creation of **imprints** devoted entirely to chick lit. It generally deals with the issues of modern women humorously and lightheartedly. (cf. *Wikipedia, the free encyclopedia*)

Poezia unui revoltat

Claudiu Groza

Ca un poet revoltat este recomandat Attila F. Balázs de Ștefan Borbely în prefața volumului *Missa Bestialis*, publicat în românește la Editura Limes, în traducerea Adelei Iancu, și lansat recent la cafeneaua „Insomnia” din Cluj.

La eveniment au participat destui prieteni ai autorului stabilit de mulți ani în Slovacia: Ion Cristofor, Radu Țuculescu, Alexandru Jurcan, Karácsonyi Zsolt, Francois Breda, Szántai Janos, ca și prefațatorul volumului, Ștefan Borbely, editorul Mircea Petean și, evident, traducătoarea Adela Iancu.

Atmosfera destinsă a prilejuit nu doar cuvinte de complezență, precum la orice lansare, ci chiar o discuție despre poezie, despre Transilvania, despre generația *beat* și Allen Ginsberg, despre traducerile din limba maghiară, dar și un... recital multiplu al poemelor lui Balázs F. Attila, în lectura autorului, a lui Mircea Petean, Alexandru

Jurcan, Szántai János.

„Citind acest volum, veți descoperi elogiul indirect adus generației *beat* și o nostalgie pentru o Transilvanie care nu mai există. Balázs e un om care se luptă, prin intermediul poeziei, cu Dumnezeu”, a sintetizat Ștefan Borbely câteva din punctele de forță ale poeziei lui Attila F. Balázs.

Versurile lui Balázs emană o atmosferă aparte, zvâcnindă, plină de forță, sub aparența unui discurs fracturat, parcă împiedicat să iasă la suprafață. În poemele sale se combină imagini mitice cu imprecății beatnice, dar și cu o sensibilitate poetică ce nu se lasă ascunsă. Pentru că „și viața, și poezia, și poetul sunt mereu în căutarea sublimării, între stigmat și slavă”, cum scrie Traian Ștef. „Asta ne spune Attila, dându-se pe sine drept exemplu.”

Radio România Cultural

În fiecare luni, de la ora 22:10,
scriitori, critici, traducători, editori
sunt invitați la

Radio-grafii literare
Un talk-show de literatură
contemporană

101,0 FM

editorial

Parcursul *Echinox*

Petru Poantă

În decembrie 1968 a apărut la Cluj revista *Echinox*. Era anul marilor mișcări studențești din Europa Occidentală precum și al ocupării Cehoslovaciei de către trupele Pactului de la Varșovia. Refuzând să participe la invazie, România trăia momentul ei de glorie prin sfidarea Moscovei. Societatea românească, în ansamblul său, se afla într-o stare de euforie, sedusă de începuturile unui liberalism economic și cultural. Apariția *Echinoxului* este efectul punctual al acestei liberalizări. Inițiativa înființării ei aparține unui grup de studenți de la Facultatea de Litere (atunci Filologie), alcătuit din Eugen Uricaru, Marian Papahagi, Petru Poantă, Dinu Flămând, Adrian Popescu, Olimpia Radu, Marcel C. Runcanu, Vincențiu Iluțiu, Horia Bădescu și Ioan Maxim Danciu (student la Filosofie). Cîțiva dintre ei au format nucleul primei redacții (Eugen Uricaru - redactor șef, Petru Poantă - redactor șef adjunct, Rostas Zoltan - redactor șef adjunct), completat cu Peter Motzan și Viragh Deneș, Radu Mihai (istorie), Grigore Călugăreanu și graficienii Florin Creangă și Mircea Baciuc. Numărul unu al revistei a avut un succes fulminant. Și nu doar în Cluj, căci l-au consemnat elogios mai toate publicațiile de cultură din țară. Nu era o "foaie" de interes local și cu caracter strict studențesc. Cu 20 de pagini, în formatul actual al *Tribunei*, și în trei limbi (română, maghiară, germană), scrisă aproape integral de studenți, revista avea consistență și, în context, o cumva bizară neutralitate ideologică. Piesa de rezistență o constituia articolul *Ce este filosofia?* de M. Heidegger, în traducerea lui Radu Mihai. La sesizarea unui politruc, textul a provocat scandal, iar conducerea revistei a fost destituită. Astfel de la numărul 2, redactor șef a devenit Ion Pop. Puțin mai târziu, lui i s-au alăturat ca adjuncți Marian Papahagi și Ion Vartic, toți trei asistenți și apoi lectori la Facultatea de Litere. Redactorii se schimbau o dată cu încheierea unui ciclu universitar, dar cei trei au rămas la conducere cam un deceniu și jumătate, după care a venit redactor șef Aurel Codoban, pînă în 1989. Imediat după Revoluție, revista s-a politizat pentru o scurtă perioadă însă, odată preluată de Corin Braga și Ștefan Borbely, ea a redevenit o publicație de specialitate, plină de substanță și deschisă spre teme și idei ale culturii universale contemporane. De cîțiva ani e condusă de tînărul universitar Horea Poenar care i-a imprimat în primul rînd o dinamică ingeniozitate grafică.

Grupul echinoxist originar nu a avut un manifest, nici public, nici secret. În primul rînd, era riscant să-ți faci intrarea în lume ostentativ, iar în al doilea rînd, noi refuzasem teribilismul și iluzia vanitoasă de a "revoluționa" literatura română. Ca ideologie literară, ne situam în paradigma modernismului și participam la bătălia pentru autonomia esteticului. Prin forța lucrurilor însă niciunul dintre noi nu putea avea o concepție literară articulată. Eram la vîrsta lecturilor dispartate și recuperatoare. De altfel, în toată istoria sa de 40 de ani, *Echinoxul* nu a produs curente ori "programe" literare, ci individualități. Și, totuși, el este mai mult decît suma acestor individualități, după cum fiecare dintre

acestea reprezintă o parte în care se regăesc invarianți ai întregului. Există o "matrice stilistică" echinoxistă ale cărei urme sînt recunoscute în viața literară. Echinoxismul a devenit în fond o marcă. Apartenența la grupare conferă un anumit prestigiu dacă nu neapărat valoare. Echinoxismul s-a regenerat prin conservarea orgolioasă a propriei tradiții care a constat mereu în prioritatea valorii estetice. O schimbare radicală de paradigmă nu s-a produs nici cu afirmarea scriitorilor aparținînd generației '80. Există un fel de conservatorism al echinoxistilor din aproape toate promoțiile, locul acesta pîrînd impropriu revoltelor avangardiste și experimentelor teribiliste. Nu-i vorba despre o rezistență la ideile inovative ci de un soi de sensibilitate academică pe care Clujul profund o conține generic și care are forța unei *nisus formativus*. Consecințele ei sînt livrescul în creație, erudiția în discursul critic, și disciplina învățaturii în didactica universitară. Echinoxismul s-a perpetuat, astfel, ca o pedagogie continuă, fapt pe care îl constata, după 25 de ani de existență, Corin Braga: "În istoria literaturii noastre, *Echinoxul* nu va figura ca o grupare cu o poetică bine individualizată, ci ca o școală literară. Trăsăturile care asigură continuitatea în timp a revistei ar fi mai greu definibile ca un program literar, ele constituind mai degrabă o *Geist*, un spirit echinoxist, matrice formativă, un cadru, atît spiritual, cît și administrativ, de modelare intelectuală. Eficiența pedagogică a acestei formule este probată de destinul ulterior al redactorilor, mulți dintre aceștia devenind, în continuare scriitori în toată puterea cuvîntului, ce ocupă, în prezent, cîteva dintre cele mai importante reviste din țară, cu precădere în Ardeal".

Echinoxul este, prin urmare, o școală, dar și o formă benefică de colonialism cultural.

Fenomenul acesta, singular în literatura română, a produs pînă în prezent în jur de 250 de scriitori, istorici (inclusiv ai filosofiei), afirmați sau în curs de afirmare. Evaluată și numai cantitativ, Biblioteca *Echinox* numără mult peste o mie de titluri publicate (poezie, proză, dramaturgie, eseu și critică literară, istorie, filosofie, traduceri). Multe nume și cărțile lor se situează în prim-planul culturii contemporane, respectiv al celei naționale. Echinoxistii au "colonizat", apoi, prin prezența și prestația lor, nu doar cîteva reviste importante, ci și mediile universitare, mulți dintre ei devenind cadre didactice universitare. Migrațiile succesive de echinoxisti au difuzat pretutindeni ideea echinoxistă și au întreținut sentimentul solidarității de grup, deși gruparea, de-a lungul existenței sale, nu a avut o politică de autopromovare precum gruparea (generația) optzecistă. Spre deosebire de aceasta, însă, echinoxismul este aproape ferit de riscul datării istorice, tocmai pentru că e un fenomen viu, *in progress*, care se regenerează permanent. El rămîne legitimator în afara oricărei poetici codificate și indiferent de listele canonice fabricate de criticii din capitală. Într-o istorie serioasă a literaturii contemporane, cîmpul literar al ultimelor patru decenii, cu bătăliile și metamorfozele sale, nu poate ignora emergența acestui fenomen.

Mariana Bojan

Cocoși

cărți în actualitate

Cu ochii bărbatului

Octavian Soviany

Ioana Bogdan
Anumite femei
 București, Editura Cartea Românească, 2007

Venind din zonele „feminității în suferință”, mult explorate în lirica ultimelor decenii, poemele Ioanei Bogdan (*Anumite femei*, Editura Cartea Românească 2007), au totuși marca lor de originalitate, căci autoarea încearcă să se distanțeze atât de bufonadele Savianei Stănescu sau ale Rodicăi Draghinescu cât și de discursul „mînios” al promoției „extrauterine”, descoperind mici insule încă virgine, mici pete albe pe suprafața unui continent cutreierat în toate direcțiile. Așa se face că, în versurile autoarei, „războiul sexelor” se convertește finalmente într-un act de cunoaștere; paginile cărții sunt populate de diversele ipostaze ale cuplului, iar bărbatul constituie o prezență tiranică și misterioasă, cele mai simple gesturi ale sale dobîndind ceva din hieratismul unui ritual și încărcându-se de o indicibilă valoare simbolică: „Mînc cu prietenul meu din aceeași farfurie,/ pînă cînd ziua se face noapte, foamea se face sete,/ setea se face/ sticlă.// Nu-mi povestește nimic, cum se întîmplă în general/ între prieteni.// Are nările largi, adulmecă trecutul și viitorul.// Dacă n-ar mîncă, poate că ar muri.// Dar prietenul meu împinge spre mine/ un cartof și spune:/ a venit timpul.// A venit timpul să plec” (*Prietenul*). Virilitatea are așadar, în asemenea texte, aspectul unei măști impenetrabile, care contrariază, declanșînd dorința de a cunoaște realitatea disimulată în spatele ei, ceea ce implică privirea penetrantă, „falică”, scrutătoare, capabilă să treacă de la suprafață la adîncime: „Într-o zi o să ne ținem respirația, o să ne/ scufundăm. Spre toamnă, o să te urmăresc/ dintre stînci cum bîntuie pe uscat. După hrană,/ vei spune unei femei între atîtea altele.// Însă ea va ști că tu mă cauți/ pe mine.// Eu o să mă scufund prima.// La suprafața lucrurilor nu mai putem trăi” (*Alexandru*). Privirea penetrantă

este însă apanajul bărbatului, în timp ce vederea femeii rămîne una „adezivă”, condamnată să gliseze la nesfîrșit peste suprafața lucrurilor, astfel că dobîndirea văzului „falic” este posibilă doar odată cu uzurparea atributelor masculine prin intermediul unui ritual „eucharistic” pe al cărui parcurs personajul feminin se împărtășește din substanța virilității: „Libertatea e un bărbat, poartă numele/ tatălui meu. Stă ghemuit în boscheți, adoarme/ bătrîn, se trezește/ tînăr. O pîine cît casa se coace la căpătîiul/ său. Are palma grea și lacrima scurtă. Cînd/ mîncă, frînge aluatul în două,/ își rumegă/ amintirile.// Eu port același nume. Cu toate astea, m-am născut/femeie, în Maternitatea Giulești. Aici/ crimele și nașterile își tîrăsc papucii năclăiți/ de sînge. Am/ un soț, o conștiință, multe/ poezii, treizeci de ani, o mamă care/ plînge. Mînc din pâinea tatălui meu,/ îmi rumegă amintirile, mă rog. În numele tatălui.” (*În numele tatălui*). „Eucharistia” nu mai are însă aspectul „ospețelor totemice” din lirica sanguinară a Angelei Marinescu, nici nu mai este consecința uciderii sau castrării simbolice a bărbatului (ca în poezia feministă a grupului 90), căci Ioana Bogdan privește relația din interiorul cuplului ca pe un raport de complementaritate, întemeiat pe o „identitate de nume”, iar experiența amoroasă este, în viziunea ei, un act de cunoaștere, prin care cei doi parteneri se vor metamorfoza, pînă la un punct, unul în celălalt: „Pe vremea aceea/ eu eram un cal cu nume de bărbat/ schilod și sinistru, pentru că nu mă scuturasem încă/ de trei ori,/ și cum nimeni nu avea de gînd/ să mă remarce în banca a treia a amfiteatrului/ încercam să mă fac remarcat la seminarul de/ literatură comparată -/ chiar citeam pe ascuns *Le Cid* ca să n-ajung/ în rereuri -/ visîndu-mă un bărbat cu nume de voievod/ care pleca la luptă să cucerească lumea.// Bineînțeles, voievodul își imagina brusc,/ în momentele de respiro din vajnica-i luptă,/ că se preschimba într-o prințesă care își agăța/ dantelele în mărăcini”

(*Romantism*). Abia trecînd printr-o asemenea experiență a metamorfozelor, abia explorînd din interior „țara bărbatilor” personajele lirice ale Ioanei Bogdan vor izbuti în cele din urmă să dobîndească privirea penetrantă, aptă să pătrundă în „misterele profunzimii” și, în consecință, să reelaboreze filmul realului: „Am cunoscut lumea prin ochii bărbatului./ De la înălțimea lui/ totul se vede altfel” (*Am cunoscut lumea*). Tocmai prezența acestei vederi, care trece dincolo de epiderma realității, face ca, în poemele autoarei, micile aventuri în citidian, să capete aerul unor epifanii, iar peisajele citadine să se transforme în „păduri de simboluri”, cuvîntul redobîndindu-și acum, cel puțin în parte, valențele simbolice, repudiate în general de autorii ultimelor promoții, astfel că o banală călătorie cu tramvaiul devine o alegorie a existenței, peste care planează amenințarea sfîrșitului: „În fața Bisericii/ Armenești/ călătorii, nasurile de geamul tramvaiului,/ oftează zgomotos apoi se închină,/ conectați la cablurile de curent continuu.// Acolo, prin geam, călătorii zăresc/ viața în mersul ei firesc, spre moarte,/ crucindu-se încă odată, de mirare,/ în fața benzinăriei din stația Maria Rosetti,/ unde zilnic așteaptă să urce/ cerșetorul fără picioare. (...)// Osteniți de drum,/ călătorii își ridică gulerile paltoanelor/ coborînd în tăcere/ ca dintr-o arcă” (*Arcă*). Particularizîndu-se așadar printr-o viziune care încearcă să reacrediteze metafizicul în contextul unei literaturi care și-a pierdut orice apetit pentru sacru, Ioana Bogdan izbuteste să convingă ori de cîte ori reușește să evite capcanele unui alegorism prea transparent sau imaginile ce țin de vârste mai vechi ale poeziei. Spunerea directă o avantajează în mult mai mare măsură decît metaforismul, cenzurarea efuziunii patetice e mai convingătoare în discursul ei decît sechelele liricoide pe care le mai putem descoperi în două sau trei poeme, cituși de puțin reprezentative pentru o poetă tot mai sigură pe mijloacele ei de expresie, așa cum a dovedit-o într-o recentă lectură de cenaclu.

Elitele românești de la A la Z

Grațian Cormoș

Mihai Dinu Gheorghiu, Mihăiță Lupu,
Mobilitatea elitelor în România secolului XX
 Pitești, Editura Paralela 45, 2008

Volumul de față, rezultat al unei mese rotunde cu participarea unor nume importante din lumea academică (Victor Karady, Ion Bulei, Lucian Nastasă, Virgiliu Țărău, Mihai Coman) și politică (Ion Iliescu, Emil Constantinescu, Petre Roman și Crin Antonescu) românească reprezintă un demers absolut necesar oricărei societăți care ține la transparența mecanismelor sale. În cazul acestei lucrări colective, interogația principală cade asupra procesului de formare și de transformare a elitelor românești în perioada modernă și contemporană. Discuția foarte amplă, imposibil de redus la un numitor comun cuprinde intervenții dintre cele mai eterogene care au vizat fie evoluția elitelor românești și relația tinerilor studenți cu universitățile apusene de-a lungul secolelor XVIII-XX, fie răsturnarea de perspectivă adusă de comunism, fie circulația și tipologia clasei

conducătoare politice, economice, culturale sau mediatice postdecembriste.

Între cele peste 25 de investigații asupra elitei românești reunite cu acest prilej, există și - cum se întîmplă întotdeauna cu ocazia unor astfel de mese rotunde - texte de circumstanță, neelaborate suficient sau de-a dreptul stupide sau ideologizante, însă cititorul va avea ocazia de a descoperi și exegeze bine elaborate, interesante, care urmăresc de exemplu, relația dintre universitățile occidentale și formarea intelectualității românești, eliminarea elitelor interbelice de către comuniști, crearea unor instituții ale noului regim sau conversia elitelor comuniste după '89. Așa cum explică eminentul cercetător Victor Karady în prefață, fără modestie, dar și fără a se autoiluziona cu privire la amploarea demersului coautorilor volumului:

“Această carte reprezintă o reușită excepțională doar prin simplul fapt că ea există. Oferind fără îndoială pentru prima dată rezultatele unui fascicul convergent de investigații savante asupra elitelor din România și a drumului pe care l-au

Mariana Bojan

Pe gânduri

parcurs de la nașterea statului național și până în zilele noastre, ea fixează jaloanele esențiale pentru interpretarea procesului secular de modernizare istorică a României”.

Printre cele mai interesante contribuții sunt studiile de caz care analizează în premieră contribuția unor instituții românești la constituirea și validarea unor grupuri elitare cum au fost școala

de literatură și critică literară "Mihai Eminescu" (Lucia Dragomir), Academia "Ștefan Gheorghiu" (Mihăiță Lupu) sau Grupul pentru Dialog Social (Camelia Runceanu). Alături de acestea, un studiu inedit, dar parțial, este și cel întreprins de Mihai Coman: *Vedetă și patron - dublul statut al elitelor din mass-media postcomunistă*.

Cartografiată din multiple perspective ce fac apel la cunoștințe de specialitate din domeniile istoriei, sociologiei, științelor politice și psihologiei, mobilitatea elitelor românești este elucidată complet în urma acestei mese rotunde transpuse în volum. Investigația colectivă propusă aici este dincolo de câteva minusuri care pot fi tratate cu indulgență, cea mai pertinentă și obiectivă analiză a elitei românești pentru fiecare perioadă în parte: înainte, în timpul și după căderea comunismului. Cartea abundă în date statistice privind numărul de absolvenți de facultăți și instituții, de tabele și de alte informații relatate în manieră comparativă mai ales în studiile istoricilor sau sociologilor. Acestea se îmbină cu interpretările personale ale autorilor care țin totuși cont de o anumită contextualizare evidentă a proceselor luate în vizor (regimul politic, situația minorităților etnice, gradul de școlarizare general într-o anumită perioadă, concepția despre elite și alți factori care intervin în procesul evoluției acestora de-a lungul timpului).

Vorbind despre tipologia liderilor din spațiul public al României contemporane, Marcela Monica Stoica realizează și un succint portret-robot al liderului carismatic, ilustrat de două personaje ale scenei politico-mediatică postdecembriste, populații Traian Băsescu și Gigi Becali care întrunesc simpatia maselor în ciuda unor defecte evidente. Concluzia studiului întreprins de domnia-sa este relevantă pentru surprinderea ascensiunii și preeminenței noului tip de lider în societatea actuală, marcată de o răsturnare a ierarhiilor bazate pe valori tradiționale, cu concursul mass-mediei și al "eticilor" consumeriste:

"Cât timp societățile moderne continuă pe drumul consumerismului, al hedonismului, elitele-celebrități au mari șanse să triumfe ca idoli seculari. Societatea românească, aflată încă într-un proces de transformare, este și în căutare de modele cu care să se identifice. Acest lucru duce la ascensiunea unor lideri care nu fac parte din modelul de elite consacrat tradițional. Nu se poate face abstracție de ei, aceștia există, vocea lor este ascultată, sunt în centrul scenei, au vizibilitate și recunoaștere publică în cel mai înalt grad. Ei sunt o sursă de inspirație pentru majoritatea celor fără de putere, fără bogăție, educație, legături familiale".(p. 431)

Secțiunea cea mai slabă a volumului este evident cea legată de *Societatea civilă și economia de piață*, probabil pentru că în acest sector lucrurile sunt încă la început și de aceea orice teoretizare suferă de insuficiența unei practici solide, urmând a fi legitimată odată cu trecerea timpului.

„Fericirile” aceleiași unice zile

Ioan Negru

Iulian Dămăcuș
Dealul cu cătină
Cluj-Napoca, Ed. Casa Cărții de Știință, 2007

Dealul cu cătină începe așa cum ar trebui să înțelegem orice început, cu drumul spre biserică, adică spre sacru.

Nașterea fiecăruia ar trebui să însemne începutul căii, a drumului spre sacru. De la naștere și până la moarte este câmpul de acțiune al „fericirilor”, fericiri, multe la număr, citite de preot în cadrul sfintei liturghii.

De născut, ne naștem care pe unde, dar după moarte ne adunăm cu toții în cimitir, lângă biserică. La țară, din rațiuni sacre dar și economice, biserica este în mijlocul cimitirului. Toate „fericirile” ajung până la urmă în grădina bisericii. Săvârșirea acestora, împlinirea lor, nu ține de sacru decât ca înțeles secund al vieții, altfel ele nu sunt decât viața de zi cu zi.

În cartea de față, Iulian Dămăcuș se oprește asupra lumii satului de pe Câmpia Transilvană, cuprins geografic între valea Someșului și dealuri cu pădure, pădure păzită de unele din personajele cărții sale. În timp, este avută în vedere perioada interbelică apropiată războiului, dar și ceea ce a urmat, mai ales politic, până în '89.

Când este vorba de un text al lui Dămăcuș, fie poezie, epigramă, haiku sau, în cazul de față, proză, trebuie să fii foarte atent. Autorul este dotat cu o ironie deosebit de fină, de subtilă. Ai impresia, la început, că nu aduce nimic nou, nici ca modalitate de a scrie, nici ca tematică. Numai că după ce i-ai citit cartea, trebuie să te întorci la început, cu o altfel de lectură, cu un altfel de înțeles. Așa cum viața se desfășoară zilnic fără niciun fel de strălucire, pare a zice autorul, tot așa și textul; fără mari înflorituri stilistice, fără mari catastrofe sau imense bucurii. Dar, după ce ai citit textul, la fel ca după moartea unui om, parcurgându-l încă o dată cu gândul de la început la sfârșit, de la naștere la moarte, simți nevoia, ești obligat să-l resemnifici. Să-i dai, pentru că îți este dat, un înțeles mai adânc.

În cazul de față trebuie să regândim *viața și moartea* la țară, în satul asupra căruia se oprește și ni-l dă în text autorul. În ceea ce privește *viața*: dacă-i vorba de sat de câmpie sau podiș, ar trebui să-i vedem sătenii la arat, la semănat, la coasă, la fân, la secerat, la treierat, la animale. Aproape nimic din toate acestea în cazul de față. Nimeni nu lucrează pe câmp și cam tot atâția au grija animalelor. Cei care lucrează fie păzesc pădurea, fie o fac la oraș. Fie sunt în război, prin '41, împotriva sovietelor socialiste.

În sat, așa după cum este și firesc, nu se întâmplă mare lucru, adică nu se întâmplă altceva decât îi este dat fiecărei zile de la țară: să fie *aceeași*. Aceași zi în fiecare zi, întreruptă de ziua de duminică care, deși aparține satului, este a preotului. Și ziua preotului este precum zilele de până acum, *aceeași*, de aceea nu ceea ce face el este semnificativ, ci ceea ce face în biserică un personaj, Todor, în timp ce se citesc „fericirile”. În loc să fie smerit, cuprins de frica și bucuria sacralului, el comentează pe rând fiecare „fericire”, aducând viața sa în mijlocul sacralului, nu invers, așa cum ar fi cel puțin de bună cuviință. Nici măcar preotul nu ține cu umilință la sacru, partea „forte” a desfășurării liturghiei fiind predica, în care „educă”, ceartă, îi face cu ou și cu oțet pe cei de față, care răsuflă ușurați că au scăpat doar cu atât și n-au fost luați la bătaie.

Mariana Bojan

Natură statică

Preotul este cel care pune însă în mișcare a doua temă: *moartea*. Dacă viața este *aceeași*, moartea în schimb este întotdeauna altfel, cu mult mai spectaculoasă, să zicem.

Când este vorba de proza lui Iulian Dămăcuș trebuie să știi că el își duce personajele până la moarte. Cum s-ar zice, le omoară pe toate. Aici, câteva scapă, dar și acelea-s bătrâne și înclinate deja din rădăcină, ca pomii după furtună, spre cimitir.

Nicio moarte din această carte nu aparține firescului. Oamenii, personajele mor fie în război, fie se sinucid. Morții din sat se sinucid cu toții, dar, gândită până la capăt, și moartea pe front tot un fel de sinucidere se poate numi.

Prima moarte pe care ne-o „servește” autorul este aceea a dascălului. Căzut în patima beției și a jocului de cărți pe bani, acesta fură banii bisericii. Adică ai popii. Care preot, sfânt nevoie mare, ține post negru (☹) ca să afle cine a furat banii. Dascălul nu recunoaște, dar moare după câteva zile. Este prima sinucidere. Îi spun așa pentru că, în logica faptelor, dacă ar fi pus banii la loc, chiar și în rate, adică dacă și-ar fi recunoscut fapta, n-ar fi murit. Celelalte morți sunt sinucideri evidente.

Ne putem întreba ce lume rurală e aceea plină de sinucigași. Am lăsat pentru acum să vă spun că în cimitir există un loc rezervat anume celor care s-au sinucis. Fapt deosebit de semnificativ. Deci nu sunt ei singurii, există în sat o tradiție a sinucigașilor, așa că și acest fel de sfârșit face parte din monotonia aceleiași zile, adică a lui *aceeași*. În acest sat sinuciderea aparține „fericirilor” vieții.

Dealul cu cătină este o carte care te pune pe gânduri, care te face să vezi și altfel viața rurală, viața pură și simplă, *aceeași* viață. Nu te îndeamnă nicio clipă la sinucidere, ci la citit. La trăit. La viață. Dar această carte mai are un merit, te face personaj alături de celelalte ale cărții. Împreună cu ele. Și trebuie să ai grijă ce va face autorul cu tine până la capăt. Ce vei face tu cu tine însuși. Cu viața și cu moartea ta.

Poezie balcanică la Brăila

Mircea Muthu

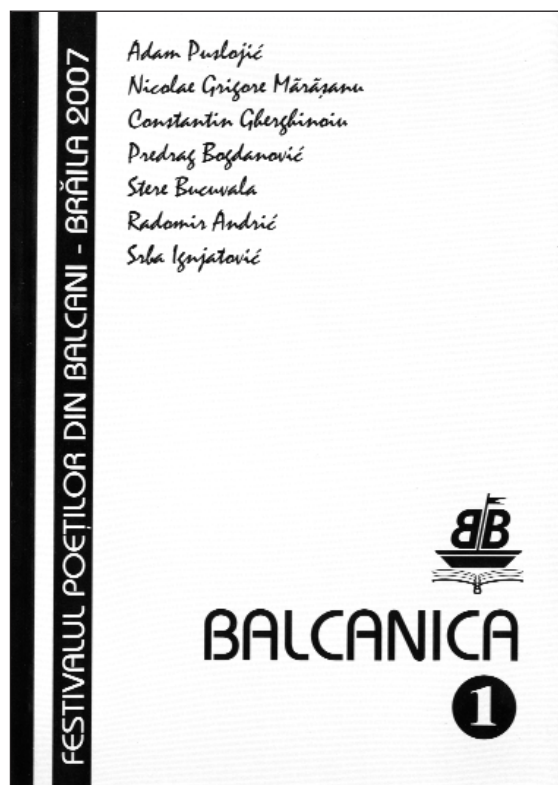
Festivalul de poezie balcanică din Brăila lui Panait Istrati fructifică proiectul instituțiilor culturale din zonă conceput pe zece ani (2007 - 2016), parteneri fiind - anual - scriitori din Serbia, Macedonia, Bosnia-Herțegovina, Croația, Muntenegru, Slovenia, Bulgaria, Albania, Grecia și Turcia. „Pentru fiecare ediție a festivalului, prezumau organizatorii, se va realiza o antologie de versuri cu titlul generic *Balcanica* și se va edita revista *Scriitori din Balcani* dedicată creației lirice, dar și altor genuri literare”. Promisiune onorată deocamdată pentru că, iată, cele două antologii propuse spre lectură, respectiv *Balcanica - 1* (2007) și *Balcanica - 2* (2008) însumează creații lirice semnate de poeți sârbi și macedoneni; sunt, de asemenea, prezenți și scriitori români într-un dialog, clasicizat deja, al sensibilităților afine. E cazul primei culegeri în care Dunărea ca topos fundamental vertebreează, la modul simbolic memoria (nu numai) culturală și care trimite la o mitologie sui-generis locuită de Nichita Stănescu, Vasko Popa ș.a. „Iar Dunărea noastră este o Balanță verde / cu Poarta Sărutului între cer și pământ albastru și negru”, retorizează Adam Puslojic, evocând, ecumenic, „lumea lui Kavafis/ Lumea lui Daglarga” într-un poem mai vechi, *Intrebări solemne pentru țipăt*. Fie că se reiterează o exergă („lui Nichita” în *Post-scriptum* - ul lui Srba Ignjatovic), fie că se evocă *Cutia lui Vasko Popa* (Predrag Bogdanovic), lirica vecinilor noștri - aluvionată de reflexele puternicului epos sârbesc - are aceeași tăietură pe linia unei continuități ce scoate în evidență aplecarea nativă spre formularea diegetică și, în același timp, apoftegmată și cu angajarea febrilă în absurdul istoriei. Or, poemul lui Bogdanovic este, în acest sens, exemplar: „Biblioteca din Alexandria / arde în flăcări.// Printre limbile de foc, bibliotecarii / citesc cu voce tare din cărți.// Eu, la buza părjolului / iau act de scrierile altcuiva./ Va trebui, o știu prea bine, / să mă arunc și singur în flăcări” (*Biblioteca din Alexandria*). La fel, în poemul *Serbiei crucificate* Radomir Andric istoricizează tragicul: „casa mea arde-n adâncul nopții milenare / în casă trebăluiau tatăl meu și mama mea / prefăcuți de mult în iarbă / născuții și nenăscuții mei prunci / legați

de Crucea plină de sângele străbunilor / mei eliberați și îngroziți de frică / eu sunt pentru nu salvatorilor / ce sting incendiul / cu benzină nu cu apă / apără-mă Doamne / de mila de marele lor ajutor” ș.a. Brăilenii din antologie în schimb, cu „cherhanalele, redate ale singurătății” (*Cherhanale* - Nicolae Grigore Mărășanu), cu reveriile, câteodată funebre, deplasate „până în țările mulatre, ori galbene, ori negre” (*La sânul tău* - Constantin Gherghinoiu) se proiectează pe fundalul, în tentă bacoviană, al „orașului cu salcâmi”. Elegiaci prin excelență ei prezentifică, ca Stere Bucuvală, transhumanța aromânilor de altădată : „Se-ascunde drumul într-o piatră, / mai coboară încă nori pe limba ta. / O să vezi iar bobul cel gălbui cum seacă / Dus de apa morții sus, în Marmara”(Refugiu pe estuar). La amintitul Puslojic poezia contează prioritar ca fruct al tenacității și al unui nedisimulat orgoliu: „M-am apucat de scris cu dinții / și după o vreme observ / cum îmi crește opera / ca un munte de oase / tot mai luminoase/ adică lustruite cu atenție / și demență artistică” (*M-am apucat de scris*). Și *Fluviul* lui Mărășanu - un important poet al lumii acvatice în *Leviathanul* (2004) - e o revoltă perpetuă, iar suferința Dunării, agresată nu doar ecologic se preface într-o lecție stenică de viață : „poate astfel ochiul tău adânc / mă va veghea încă o noapte”, încheie, deziderativ, eul liric de pe malul drept al „drumului fără pulbere”.

Într-un alt registru trebuie citați cei patru poeți macedoneni din volumul secund al seriei *Balcanica*. Dincolo de gravitatea, comună în fond, spațiului liric ex-iugoslav, structurile aproape prozastice sunt irigate de inflexiunea religioasă în cheie ortodoxă în *Prescursa* cunoscutului scriitor sârbo-macedonean Risto Vasilevski sau filtrată de trăirea franciscană a aceluiași în *Un fluture pe-o aripă de înger* : „se-opreș-n zbor un fluture pestriț / pe-o aripă de înger, / și totul devine vibrație: / și mișcarea Creatorului / și privirea îngăduitoare a Maicii / și inima preaplină a micului Iisus // și glăsuirea mută a pustnicilor” etc. Ceea ce nu recuză celălalt pol, anamnetic și nostalgic din *Să mergi la Prespa* ori convocarea dimensiunii peratologice, citabil în întregime fiind poemul

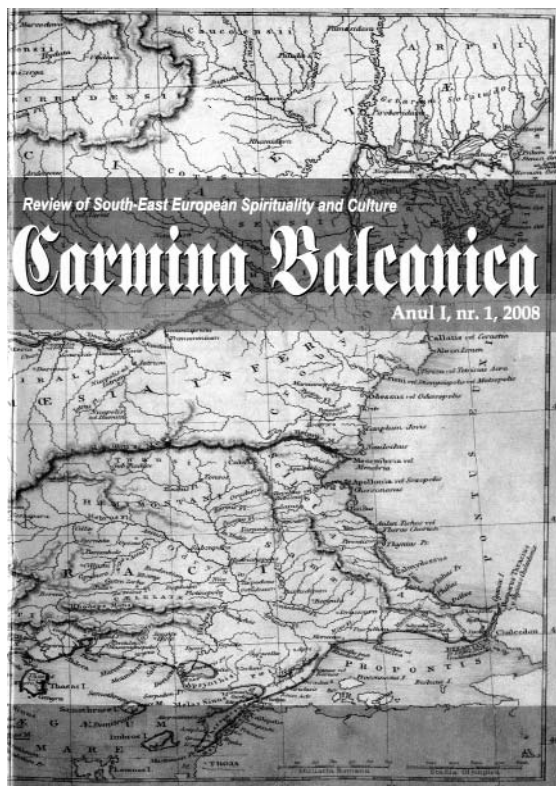
Prânz: „Stăm la masă, ne mâncăm unul pe altul, noi și moartea./ Noi la zenit, ea pe muche, în materia / ce-și pierde forma. Din farfurii fumează moscul” ș.a. Pentru Vesna Acevska, tradusă în limba română cu volumul *Causa sum* (1996) în schimb ciclul *Degetelor* conține o meditație articulată pe canavaua alegorică despre ipostazele, personificate, ale c u v â n t u l u i : „gol”, „întristat”, „greșit”, „uitat” sau „întinat” el reconstituie spectacolul lumii : „Clăbuc după clăbuc dă de-a dura, / Suflă-n burlan odată cu vântul, / Își flutură creasta și cântă, / Pe propria-i socoteală glumește” Etc. (*Cuvântul gol*). Alegorismul străveziu nu obturează rictusul unei postmodernități ce nu poate renunța la cuvânt ca și instrument și substanță a comunicării. Tot cu intenție alegorică dar lucrat în filigran e ciclul de sonete *Agurida*, semnat de prolificul Sande Stojcevski. Sonetele sale amintesc de poezia pillatiană a toamnei la care se adaugă însă premoniția, spectrul sfârșitului descifrat în textul definitiv (*Agurida*) sau în anotimpul opulent. Călătorul „aude tușind răgușite tufișuri, / În gâtjelelor își aruncă privirile -/ Laolaltă cu vrăbiile sângeros își ia zborul;/ Ațipite, ceva par a spune bătrânele. // Fructele-mping cu coatele-n frunze/ Să vadă oboseala acel harbut plin de miez / Ca o pupilă de-a dura peste colină”. (*Para brumată*). Aici „prezvitul Ioan”, „părintele Kliment” sau zidurile de la *Kerkaporta* devin semnele unui *Palimpsest* ce transmite sentimentul perisabilității dar și al prezervării memoriei prin cultură. Tonalitatea generală a sonetelor se înrudește cu aceea lizibilă în ciclul *Matca* al ohrideanului Branko Cvetkoski, tradus și el în română cu *Adiere la Molitva* (1995). Un accent blagian sui-generis se desprinde din *Visul semințelor* : „Respirațiile morților încălzesc semințele/ Le desfașă înghețatele inimi - / Cu tremurul nerostitelor mesaje / Le alungă ceața pusă pe ochi”; ele „capătă văz în casa întunecată” dar fără tonul jubilat din *Mirabila sămânță*. Vectorul important este cel anamnetic, centrat pe aluviunile vieții *in statu nascendi*. Cele patru grupaje de poezie macedoneană contemporană suntacompaniate de lirica românească într-un dialog simbolic, semnată - tot pe cicluri - de Ion Gheorghe (*Mutul*), Dan Verona (*Vocile Răsăritului*), Gheorghe Lupașcu (*Totem*), Dan Angheliescu (*Elegii*) și Mia Cuțitaru (*Ecoul*). Diversitatea tematică, prozodică și atitudinală rotunjește aspectul de panopticum al antologiei secunde, traversată totuși, pe de o parte, de regramaticalizarea istoriei răsăritene, ca la Dan Verona (în *Plângerea răsăriteanului perfect*) sau la Ion Gheorghe (în *Poemul alograf*) și de fiorul elegiac prin asumarea livrescului la Dan Angheliescu sau Dan Lupașcu (în *Spectacol cu Hamlet*).

Ambele florilegii lirice poartă girul unor traducători de marcă din limba sârbă (Adam Puslojic, Ioan Flora, Răzvan Voncu, Simion Lăzăreanu și Ioan Radin) și din macedoneană (Dumitru M. Ion, Carolina Ilica și Mariana Ștefănescu). Mulțumită acestora și inițiativelor locale seria completă a *Balcanicelor* va constitui un reper de neocolit pentru cel care va dori să se familiarizeze cu un segment important, ca diversitate și valoare estetică, din literatura ieșită, astăzi ca și ieri, din „rezervorul de energie” (Emil Cioran) al spațiului balcanic.

O nouă revistă:
Carmina Balcanica

Cu subtitlul *Review of South-East European Spirituality and Culture* revista (cu apariția, deocamdată, de două numere pe an) va fi profilată pe „dialogul intercultural”, cum menționează unul dintre fondatori - Vasile Datcu -, intenționând, în plus, ca „fiecare text să vorbească în limba de acasă a celor care scriu dar și într-o limbă (engleza), capabilă să deschidă porțile comunicării - cunoașterii - întâlnirii cu lumea vest-europeană” (Dan Angheliescu, celălalt membru fondator). Așadar, o publicație plurilingvă odată cu primul număr ce cuprinde intervenții semnate de autori din România (Vasile Datcu, Dan Angheliescu, Mircea Muthu, Marius Chelariu, Emilia Parpală, Mihaela Albu, Camelia Zăbavă, Gabriela Rusu-Păsărin), Macedonia (Katica Kulavkova), S.U.A. (Heinz - Uwe Haus) și Grecia (Apostolos Patelakis). Cu doi redactori, respectiv Mihaela Albu de la Universitatea din Craiova și scriitorul ieșean Marius Chelaru, publicația are un *International board* alcătuit din personalități din S.U.A., Macedonia, Serbia, Bulgaria și Grecia. Structurată deocamdată pe două secțiuni - de studii ori eseistică și poezie prioritar sud-est europeană - *Carmina Balcanica* „ar putea

contribui, prezumă Dan Angheliescu, la o mai limpede conturare a identității spirituale născută pe meleaguri Danubiano-Balcanice” (Dan Angheliescu). Intenția este laudabilă și revista desigur necesară în contextul geopolitic actual dar și în acela al discuțiilor care au ca obiect multisecularul raport dintre Centru și Periferie la meridian european. Rămâne de văzut în ce măsură revista își va câștiga individualitatea într-o zonă mereu mai curtată de cercetarea interdisciplinară.

ordinea din zi

Echinox la patruzeci de ani

Ion Pop

S-au mai adăugat, iată, niște ani de la apariția revistei studențești de cultură *Echinox*, în decembrie 1968. Calendarul arată cifra 40, - a trecut, cum s-ar spune, o viață de om. A fost, mai este, de fapt, o viață de oameni. Folosesc singularul într-o parte, pluralul de cealaltă, fiindcă mi-a plăcut să cred, în tot acest răstimp, că cei peste două sute de tineri, de odinioară și de acum, atât de diferiți între ei, care au ucenicit, într-un fel sau altul, în acest atelier, au continuat să rămână, cu partea cea mai bună a lor, împreună, într-o comuniune de spirit, peste mode și timp. Este ceea ce, foarte inspirat, a numit Petru Poantă, unul dintre fondatorii grupării, „efectul Echinox”: reverberație a unui sentiment de încredere în cultură, de solidaritate intelectuală în cunoscutele „vremuri nevoiaș”, într-un spațiu-incipent ce încerca să se apere de intemperii ideologice totalitare. L-a apărat, desigur, în mare măsură însăși tinerețea idealistă a celor dintâi promoții, prelungită de cele ce i-au urmat înainte de Decembrie 1989, redimensionată în energiile ei eliberate după acea frontieră, aproape de neimaginat, a Istoriei.

Spun *comuniune de spirit și solidaritate*, și înțeleg, totuși, o stare de libertate interioară cucerită, păstrată, afirmată, un liant suplu de cărămizi dintr-un edificiu în permanentă construcție, larg, luminos în deschiderile sale spre lume. Încă primul redactor șef al revistei, studentul Eugen Uricaru, vedea în noua publicație mai degrabă un spațiu de ucenicie și de formare decât unul în care s-ar propune directive și reguli stricte de creație. La rândul său, regretatul Marian Papahagi, al treilea nume înscris în fruntea colectivului redacțional, după ce participase și el la întemeierea ceneclului și a grupării, căreia i-a și dat numele, a preferat să vadă în *Echinox* tocmai un *atelier*. La rândul meu, am spus nu numai o dată că nici revista, nici ceneclul n-au pretins să devină amvoane de unde să se predice doctrine literare, adeziuni unilaterale și partizane, mai mult sau mai puțin limitative.

S-a și putut remarca, nu doar în primii vreo cincisprezece ani, adică până în 1983, când așa-numita tripletă din fruntea revistei, Papahagi-Vartic-Pop a fost „concediată”, că din sumarul echinoxist au fost aproape absente textele de „direcție”, cu caracter mai mult sau mai puțin de manifest. Prea multe „directive” și „indicații prețioase” încercau să fie impuse de funcționarii cultural-ideologici ai momentului, pentru a mai adăuga și altele, din interior. O foarte mare înclinație teoretică echinoxistii nici nu prea aveau, și nici în momentul, cumva mai militant, în care se anunța intrarea în arenă a unei noi generații, a anilor '80, cei ce urmau s-o illustreze strălucit în viitorul apropiat nu s-au grăbit să lanseze sloganuri spectaculos angajante la un program anume. Acesta, acestea, s-au conturat și consolidat cumva din mers, lăsând loc de mișcare individualităților, unui mozaic viu, ce avea să capete, desigur, în timp, o configurație lizibilă mai de sus, dincolo de culorile particulare ale pieselor componente. Legătura de adâncime a fost, însă, asigurată de un spirit critic mereu întreținut, cu exigențe neslăbite de calitate: estetică, pentru textele literare, stilistică într-un sens mai cuprinzător, pentru cele din domeniile larg-umaniste, adică de ținută a expresiei

lingvistice și a atitudinii etice, a unei mai generale morale a scrisului.

În acest sens am folosit în mai multe rânduri și formula *prietenie exigentă*, care voia să spună că, dincolo de afecțiunea care ne unea în chip firesc, am considerat întotdeauna ca pe o necesitate absolută franchețea, sinceritatea opiniei critice, luciditatea întâmpinării oricărei producții prezentate spre publicare. A fost un principiu la care am ținut mereu - și cred că el a dat roade și a întărit, de fapt, încrederea între noi. Practica dezbaterilor de ceneclu a trecut astfel normal în cea redacțională, în lucrul pe texte, în dialoguri și confruntări deschise cu mereu tinerii camarazi și colaboratori.

Evoc o anume solidaritate și prietenie, și nu uit că un asemenea exercițiu al comunicării a avut loc și în triunghiul lingvistic în care s-a înscris de la început revista și gruparea *Echinox*. Publicat în română, maghiară și germană, prin decizie oarecum din afară, de natură politică (lozinca frăției dintre „români, maghiari, germani și alte naționalități” ajunsese un fel de clișeu retoric oficial al epocii), *Echinox*-ul a devenit în timp nu doar ilustrarea mecanică a acestei exigențe exterioare, ci - îmi place să cred - un spațiu de comunicare reală, de prietenie adevărată între vorbitorii celor trei limbi ale Transilvaniei. Așa-numita „interculturalitate”, despre care se glosează astăzi atât de mult, și-a găsit o primă, semnificativă concretizare tocmai în publicația și în cercul nostru. Era, peste decenii, ceea ce propusese, în fond, și un Sextil Pușcariu prin revista *Cultura*, în anii următori marii Uniri.

Nu e cazul desigur, să idealizăm, sub niciun aspect, trecutul sau prezentul revistei. Ca orice fenomen cultural, ceea ce numim *Echinox* a fost - mai este - o realitate situată și situabilă în contexte socio-culturale, în mare măsură determinante, sau măcar cu urme, pozitive sau mutilante. Gruparea și revista noastră a făcut ceea ce a putut face în mediul dat: a propus niște texte în contexte, adesea - acestea din urmă - constrângătoare, fluctuante, nesigure, dincolo de relativa liberalizare ideologică a momentului inițial. Până la Revoluție, s-a desfășurat, de fapt, mereu cunoscutul război de uzură cu cenzurile mai fățișe ori mai ascunse, negocierile nesfârșite pentru o pagină, o frază, chiar un cuvânt sau o metaforă. Cu concesii, uneori inevitabile, când textele în cauză nu erau pur și simplu eliminate; cu obligatoriile pagini-paravan, 1 și 2, în care flășnete ideologice trebuia să i se învârtă resortul mecanic. Confrății noștri de limbă maghiară și germană au resimțit, desigur, și mai acut efectele acestui joc obositor, fiind de două ori pândiți de ochiul bănuitor și „vigilent” al „Direcției Presei”. De unde și, poate, un anumit procent de neîncredere reciprocă între chiar membrii redacției. Însă și un soi de solidaritate de victime, de ținte ale aceleiași agresivități. Nu e de uitat nici plecarea dramatică a unei întregi populații de etnie germană, care a pus în pericol, aducând-o în pragul anihilării, literatura colegilor noștri sași sau șvabi, astfel încât, un critic eminent în materie de literatură germană precum prietenul nostru Peter Motzan, printre ultimii deșărați, și-a pierdut practic obiectul de studiu...

Cu atât mai importante ni s-au părut micile-mari victorii contra acelei reci supravegheri, când reușeam să ne păcălim îngerii-gardieni cu o poezie ori cu o proză mai îndrăzneată, cu un eseu dedicat unui scriitor indezirabil cu un document prin care realitatea comunismului românesc era dezvăluită fără menajamente. Așa au fost numerele, de-acum de referință, în care s-a publicat, prin astuțiile lui Ion Vartic, scenariul, cu imagini de la turnare, al filmului lui Lucian Pintilie, *De ce trag clopotele Mitică?*, interzis apoi pentru un deceniu, ori cel în care profesorul Mircea Zăciu tipărea, cu complicitatea familiei Daicovicu, memoriul lui Lucian Blaga după apariția romanului calomnios al lui Mihai Beniuc. Și nu puține au fost textele în care, măcar printre rânduri, se putea citi o atitudine critică față de alterările provocate de dictatură vieții spirituale a lumii românești. Altele dispăreau pur și simplu ori scăpau numai după ce fuseseră grav ciopârțite de cenzură, cum s-a întâmplat, de exemplu, chiar pe o primă pagină de revistă, cu un articol al lui Tamás Gáspár Miklós despre *Democrația universitară*: democrația era acceptată, nu-i așa, doar în lozincile abstracte și găunoase ale puterii comuniste. Ceea ce s-a numit după Revoluție, „rezistența prin cultură” îmi pare că a făcut parte, pentru cele vreo două decenii de dictatură sub care s-a scris *Echinox*-ul, din strategia nezmogotoasă a grupării noastre. Miza pe valoarea estetică a constituit un fel de scut, vulnerabil desigur, dar scut, în fața asediului permanent al ideologiei totalitare, cu compromisuri inevitabile, însă reduse la minimum, tocmai pentru că solidaritatea și încrederea în cultura autentică, despre care vorbeam, au fost date constitutive ale cercului echinoxist.

Mica istorie a revistei n-a fost lipsită - se știe - de accidente de parcurs, semnificative, fiecare în felul său. După înlăturarea primei echipe de redactori din fruntea revistei, în iunie 1983, colegul asistent de la Filosofie, Aurel Codoban, a preluat conducerea în condiții extrem de dure, într-o atmosferă de control ideologic agravat, reușind cu destule dificultăți să mențină pe linia de plutire o redacție divizată, tulburată profund de injoncțiunile „organelor” de partid din „deceniul satanic”. Cealaltă tulburare, pozitivă, din Decembrie 1989, a cerut restructurări rapide, într-un interval agitat de febra tuturor revizuirilor și reașezărilor, domolită abia în anii când, sub direcția dublă a lui Ștefan Borbély și Corin Braga, s-a optat pentru o linie mai „academică”, de cercetare la nivel înalt, cu încercări izbutite de sincronizare cu tendințele înnoitoare europene, din spațiul universitar. S-a vorbit, totuși, atunci, de o „criză”, marcată tocmai de tensiunile căutării unor noi direcții, în condiții politice și culturale renovate și ele. În fine, întoarcerea la statutul mai accentuat publicistic, literar și eseistic, sub noua direcție, mai tânără, a echipei lui Horea Poenar, a însemnat o altă etapă, aflată în plină desfășurare, cumva mai destinsă, până în pragurile ludicului, în virtutea unui soi de postmodernitate eclectic-relativizantă, cu aproximările și excesele inerente. S-a dezechilibrat, prin emigrarea masivă, și partea germană a revistei, iar paginile în limba maghiară au cunoscut și ele fluctuații și ezitări.

Cum se poate vedea, parcursul echinoxist n-a fost simplu-liniar și fără asperități. Ceea ce îi dă, totuși, o unitate de fond este, cred, vreau să cred, acel fond inițial de investiție culturală și umană, acea solidaritate intelectuală întreținută în timp și durabilă, fiindcă a avut și mai are un temei solid, o bază spirituală încă nealterată în substanța ei

cea mai intimă. S-au produs, desigur, modificări, cum spune expresia de uz curent, și poate că acel liant mai profund de dinainte de 1989, încurajat în mod cumva paradoxal de starea de alertă prelungită în fața primejdiei comune, dar și ținând de un frumos idealism al deschiderilor de drum, nu mai are rezistența de odinioară. Suntem, oare, cei mai „bătrâni” dintre tinerii deceniilor șapte și opt ale secolului trecut, doar niște nostalgici? - Schimbările și chiar rupturile de mentalitate s-au văzut și se văd limpede în interiorul celei mai noi generații, nu doar echinoxiste. Amintitul relativism, miza mai nouă pe moment, pe imediatul trăirii, o anumită slăbire a conștiinței „tradiției”, a legăturilor cu ceea ce numim, inevitabil, trecut - și *Echinox*-ul are, iată, unul - vor fi afectat, în parte, și articulațiile prin care s-a conturat, prin ani, efigia spiritului echinoxist. E un dat, la urma urmei, firesc, vremurile, mentalitățile, raporturile cu lumea, deci și față de „banca de date” a existenței și scrisului de la *Echinox* sunt, prin forța lucrurilor, altele decât acum douăzeci-treizeci de ani.

Dincolo, însă, de astfel de metamorfoze explicabile contextual, atingerea cifrei 40 ca vârstă a unei grupări și reviste de cultură tânără este elocventă și edificatoare. Puține publicații românești au atins-o, și nu sunt multe nici cele care, în ciuda reticențelor față de înregimentările programatice stricte, au marcat totuși, cu câteva accente proprii mișcarea literară și mai larg culturală din România acestor ani. Atributul „echinoxist” a intrat în circulația comentariului critic și de istorie literară și cel puțin două mari momente din istoria grupării asociază note particulare peisajului, îndeosebi, literar, național. Căci dacă originalitatea în materie de filosofie, științe, este mai greu de obținut, mai ales la vârsta uceniciei, este cert că în spațiul literar, prima promoție echinoxistă a avut aportul ei specific, în faza de încheiere și rotunjire a ceea ce s-a numit „neomodernismul” generației '60, iar participarea scriitorilor formați în atelierul *Echinox* la configurarea „generației '80”, îndeosebi în latura așa-zicând „neo-expresionistă” a fost și este substanțială, ca și în spațiul prozei și al criticii literare. Un număr dintre cele mai tinere voci al numitei „generații 2000” se rostesc tot mai convingător și din incinta echinoxistă. Câțiva dintre scriitorii de prim-plan ai României, dintre sociologii, filosofii, politologii, jurnaliștii ei de frunte și-au format uneltele în atelierul numit

Mariana Bojan

Babă cu rață

Mariana Bojan

Două femei

Echinox. Și e de notat încă o dată că deschiderea către ceea ce numim astăzi „optzecism” a fost consistent încurajată de ceea ce se petrecea în partea de expresie germană a revistei noastre. Colegii maghiari vor putea da seama, la ora acestui bilanț festiv, despre ceea ce a adus scrisul lor la ansamblul literaturii și culturii pe care le-au servit în ultimele patru decenii.

A fost o vreme când, îndeosebi în etapa delirantă a dictaturii ceaușiste, orice idee de grupare literară devenise suspectă, ba chiar punerea în evidență a unor individualități era considerată cu mari rezerve. Astăzi, am sentimentul că umanioarele, ansamblul culturii umaniste sunt, din păcate, și nu numai la noi, serios periclitate, deși din alte pricini. Epoca e, nu-i așa, una a activităților lucrative, cu profit imediat, și prea puțin a „gratuităților” spiritului. Nu doar Castalia simbolică, a „jocului cu mărgelă de sticlă” e principial disprețuită, ci tot ceea ce ține de formația omului în spiritul culturii înalte, al tradițiilor majore al culturii universale, stigmatizate ca „elitiste”. Universitatea se leapădă încet-încet de „paraziții” filologi, de literații cu capul în nori, de filosofii neproductivi, iar istoricilor le sunt preferați adesea comentarii de circumstanță de pe sticla televizorului. A noastră nu procedează altfel, reforma de la Bologna cere Europei unite fabricarea pe bandă rulantă a unui alt „om de tip nou”, acum al globalizării rapid unifomizatoare. Ca să poată continua să existe semnificativ în noile contexte, *Echinox*-ul va avea de făcut nu puține eforturi de adaptare din mers, de răspunsuri curajoase la provocările orei, de nu puțină, aproape eroică încredere în dimensiunea umanistă a culturii. Și, poate, pe acest fond de incertitudine, de o reflecție adâncită asupra a ceea ce înseamnă gravitatea, seriozitatea, responsabilitatea angajării în actul de creație culturală, printre atâtea deconstrucții și relativisme. În anii care au trecut, starea de spirit definitoriu echinoxistă a fost, dimpotrivă, tocmai una constructivă prin excelență. Și nu poate, nu trebuie să fie altfel, cred, nici în vremurile ce vor veni.

Filosoful maladiiv

Ovidiu Pecican

Ca exegetă a filosofiei, Marta Petreu s-a ocupat asiduu, într-un program coerent de o vechime de circa mai bine de un deceniu, de filosofia românească interbelică și, mai cu seamă, de reprezentanții gândirii originale de la noi care au făcut la maturitate gloria creativității românești afirmate în plan universal. După revelațiile incomode referitoare la Nae Ionescu, mentorul tinerilor generației '27, un consistent volum monografic a pus sub lupă greu clasabila carte a lui Cioran despre *Schimbară la față a României (Un trecut deocheat...*, ed. I: 1999, ed. a II-a: 2004, ed. în SUA: 2005). A urmat un volum despre *Ionescu în țara tatălui* (ed. I-a: 2001; ed. a II-a: 2002). Culegerea *Filosofii paralele* (2005) reunea mai multe studii, eseuri și chiar fișe de dicționar, relevante pentru arealul de interese profesionale în domeniul filosofiei românești moderne și contemporane frecventat de autoare. Niciuna dintre aparițiile menționate nu a trecut neobservată, ba mai mult, fiecare dintre ele a stârnit reacții iritate, semn că scrisul acut al profesoarei de la universitatea clujeană nu poate trece neobservat. De la dezvăluirile de factură sursologică, menite să redimensioneze statura unui gânditor mitizat sau oarecum clamat, de felul lui Nae Ionescu, până la adoptarea unei chei interpretative iconoclaste și neconvenabile păstrării bunelor aparențe, ca în cazul lui E. Ionescu, demersurile Martei Petreu fac din filosofie un domeniu pasionant, o lectură captivantă și un teren de onoare unde încrucișările de spadă devin nu doar posibile, ci de-a dreptul probabile, anunțând cu dramatism epic schimbările în judecata publică asupra unor autori și lucrări. Mai recent, publicarea în *România literară* a unei analize a publicisticii lui Mihail Sebastian - întemeiată pe asidue cercetări prin depozitele bibliotecilor - a stârnit previzibile reacții sceptice și chiar iritate, atunci când vine vorba despre exegeza doamnei Petreu. Alura de dinamitară a prestigiului cultural al extremei drepte dintre războaie s-a văzut însă, de astă dată, pusă în echilibru de o nouă ipostază: cea de demolatoare a mitologiilor democratice insuficient de dovedite și argumentate. Suntem, de aceea, într-un moment în care personalitatea exegetei care este Marta Petreu în materie de filosofie românească se află în pragul unei redimensionări, scăpând clasificărilor pripite, dar provocând și la recalibrări ale evaluărilor receptorilor săi.

O nouă apariție vine însă, în chiar acest context, destul de neașteptat conturat, să consolideze statutul de excelentă cunoscătoare a operei și vieții cioraniene pe seama Martei Petreu. Scurtul volum *Despre bolile filosofilor. Cioran* (Cluj-Napoca - Iași, Ed. Apostrof & Ed. Polirom, 2008, 128 p.) aduce în scenă un Cioran bolnav și teoretician al bolii pe care, preocupată de același autor ca expert într-ale sinuciderii, ale crizelor mistice și ale profeției, cioranistica nu l-a tratat deocamdată în mod consistent. Mă declar din capul locului surprins nu atât de noua încarnare a locuitorului mansardei pariziene, ci de apetența exegetei pentru evidențierea respectivei întruchipări și contribuții. Există, de ani buni deja, în istoria istoriografiei și în filosofie, în sociologie și în antropologia culturală, ba chiar și în literatură, o preocupare pentru corp, corporalitate, starea de sănătate și boală care a condus la rezultate cu totul notabile. Se poate astăzi vorbi despre istorii și discursuri referitoare la sănătate și maladie, contribuții de istoria curelor, a

profilaxiei și diagnozei, de biografii prin cheia bolilor suferite de o persoană, ba chiar și elaborări de paradigme mai generale, interesând civilizațiile. Cu toate acestea, și deși a realizat în revista *Apostrof*, pe care o conduce, anchete pe tema stării de sănătate sau a relației scriitorului și omului de cultură cu corpul lui, Marta Petreu nu părea că s-ar afla în pragul unei investigații minuțioase a teoreticianului și practicianului maladiilor E.M. Cioran. Subiectul pare mai degrabă minor prin ancorarea lui prea accentuată în fenomenologia diurnă a oricărei vieți și se situează, în aparență, pe o linie secundară în raport cu marile teme ale scrisului cioranian. De fapt, lucrurile nu stau însă deloc așa, iar Marta Petreu demonstrează cu pregnanță, folosind expresia decantată și precisă din eseurile ei filosofice, fără multă retorică și perieghesă, mergând la țintă, în ce măsură boala este pentru Cioran, de-a lungul unei vieți, pretext și context pentru scris și filosofie, cum devine ea o stare de spirit, un obiect de studiu și chiar o perspectivă asupra lumii și vieții, în ce fel nutrește ea vitalitatea unei activități superioare de relevanță culturală.

Preocupată să evidențieze toate nervurile unei pluralități de manifestări maladive cu consecințe creatoare în viața chinutului gânditor român de la Paris, Marta Petreu nu se preocupă, în actuala versiune a cărții, de contextualizările posibile. Cu speranța că această chestiune i-ar putea reține atenția într-o ediție ulterioară, amplificată, a studiului, semnez că tema bolii a fost exploatată filosofic în România - este drept, abia în anii '70 ai secolului trecut - și de către Constantin Noica, în admirabilul lui volum *Spiritul românesc în cumpătul vremii. Șase maladii ale spiritului contemporan* (1978). Adusă în prim-planul filosofiei de Sören Kierkegaard, Fr. Nietzsche și propulsată în atenția contemporanilor mai ales cu mijloacele prozei lui Franz Kafka și a altor corifei, cariera culturală a maladii datează din vremea lui Hipocrat. În cultura română, tematizarea ei s-a produs târziu, inegal și incomplet. Prioritatea a fost dată mereu altor teme, de la cea patriotică - militantism pentru unitate, independență și națiune - până la subiectele specifice unei societăți preponderent țărănești și supuse (posesie funciară, revoltă socială, parvenitism și disparități între categoriile sociale). Stăruința cu care notează Mircea Eliade în *Maitreyi* anumite manifestări ale corporalității a constituit, în perioada interbelică, o noutate și a produs impresie asupra cititorilor, asigurând parte din succesul romanului. Mai târziu, romane precum *Bietele corpuri* (1986) al Soniei Larian, reluând motivul tolstoian din *Moartea lui Ivan Ilici*, exprima, în parte, aceeași tendință, constituindu-se într-un pandant al abordărilor filosofice exersate pe aceeași claviatură.

Cu adevărat recurentă se dovedește însă tema, într-adevăr, la Cioran. Multe dintre titlurile volumelor lui etalează imagini sau sugestii legate de intrarea în criză a dimensiunii corporale ori psihice, când nu și/și. *Tratat de descompunere* (1949), *Clătinări* (1970), *Despre neajunsul de a te fi născut* (1973), *Sfârtecăre* (1979), *Schițe de vertij* (2004) sunt titluri care promit înregistrarea unor mortificări diverse, conexe unor manuale de medicină ori chiar de tortură. Desigur, scrise îngrijit, până la o adevărată obsesie a reproducerii stilistice a clasicității, pariind pe aforism și paradox, pe

Mariana Bojan

Dialog

oximoron și pe imaginea pregnantă, textele lui Cioran sunt departe de cruzimea și de spectacolul nud al decrepitudinii pe care autorul părea să îl promită. Gânditorul nu dă la iveală materialele brut descriptive ale unor insuficiențe ori agresiuni asupra ființei umane, ci se preocupă intens de stilizarea acestora, de transformarea lor în subiect de meditație vizavi de condiția umană, oferindu-și, ca un cobai autoînstituit, propriile trăiri, angoase și metamorfoze. Astfel, boala ajunge treptat, în pagina cioraniană, o prezență tutelară și polimorfă, o cheie de boltă și o fantă prin care se poate întreprinde lectura lumii. Această schematică a operei evoluează în același spațiu hexagonal și cam în același timp cu demersurile lui Michel Foucault, preocupat, în parte, de aspecte similare și conexe ale existenței omului și a societăților umane (nu doar în *A supraveghea și a pedepsi*, ci încă din *Maladie mentale et personnalité* (Boală mentală și personalitate, 1954), *Histoire de la folie à l'âge classique - Folie et déraison* (Istoria nebuniei în epoca clasică, nebunie și nesăbuiță, 1961), *Naissance de la clinique - une archéologie du regard médical* (Nașterea clinicii - o arheologie a perspectivei medicale, 1963). Dar, în timp ce la Foucault accentul cade pe reconstituirea gândirii care a născut mecanismele sociale represive și folosirea motivelor medicale ca pretext pentru dominare, luare în posesie, represiune și stăpânire, la Cioran întreg cortegiul de sentințe referitoare la boală este centrat în jurul unei experiențe intens personale; nu mai puțin relevante însă pentru lumea în care trăim și condițiile existenței umane.

sare-n ochi

Un savant călcat în picioare (I)

Laszlo Alexandru

Destinul șocant al lingvistului, filologului și folcloristului Lazăr Șăineanu (1859-1934) a rămas pînă azi necunoscut marelui public intelectual. Cercetarea lui George Voicu, *Radiografia unei expatrieri: cazul Lazăr Șăineanu*, recent publicată de Institutul Național pentru Studierea Holocaustului din România "Elie Wiesel" de la București, riscă să aibă efectul unui strigăt în pustiu, căci lucrarea a ajuns doar pînă la cîțiva norocoși și e, practic, de negăsit în librării. Ne facem o datorie prezentînd informațiile cele mai semnificative pe care le pune în pagină, legat de acest subiect.

Lazăr Șain / Schein, fiul unui zidar evreu din Ploiești, a pornit cu abnegație pe calea activității intelectuale și a insistat pe învățarea cît mai profundă și nuanțată a limbii române. Și-a făcut din teza asimilaționistă un program de căpătîi, optînd să-și românizeze numele în mod oficial. Aventura existenței l-a purtat în preajma lui B.P. Hasdeu, antisemit notoriu din epocă, al cărui discipol fervent a devenit. (Duetul Nae Ionescu- Mihail Sebastian a cunoscut, iată, și stranii proiecții anticipatoare...) Profesorul Hasdeu îl ia sub aripa sa ocrotitoare pe studentul Șăineanu, ba chiar îi prefațează entuziast impresionanta lucrare de licență, *Încercare asupra semasiologiei limbei române*, publicată rapid la Tipografia Academiei Române și recompensată cu prestigiosul premiu Hillel, în valoare de 5.000 de lei aur. Acest prim studiu științific al tînărului evreu aprofunda importante probleme legate de tranzițiile semantice, din registrul sacru în cel profan, ale terminologiei românești.

Cu banii cîștigați din premiu, cercetătorul își continuă studiile academice la Paris, iar apoi la Leipzig, unde obține doctoratul în filologie. La întoarcerea în țară, este numit suplinitor al lui Hasdeu la Facultatea de Litere din București, însă fără a fi retribuit, întrucît, deși născut la Ploiești, era lipsit de cetățenia română, ca evreu. Pentru a putea supraviețui financiar, Șăineanu solicită o suplînire plătită, la o școală secundară. I se aprobă, în mod provizoriu, numirea pe un an spre a preda latina la cursul inferior, gimnazial, al unei școli bucureștene, cu toate că secretarul general al Ministerului Instrucției Publice, un oarecare Ștefan Mihăilescu, protestează zgomotos chiar și împotriva unei asemenea soluții efemere, amenințînd cu demisia. Un an mai tîrziu, Lazăr Șăineanu este numit profesor la universitate, pe noua catedră concepută de V.A. Urechia și avînd o configurație științifică destul de bizară: "istoria și literatura română". În acel moment izbucnesc însă proteste artificiale din partea opiniei publice (elevi, studenți, profesori etc.), evoluînd sub bagheta din culise a lui V.A. Urechia, care lansează și primele grosolane rafale antisemite: "Un străin de ființa neamului nostru nu va putea deștepta în mintea și în inima generațiunii noi imaginea trecutului nostru plin de învăță-minte pentru viitor. Cum va simți și va recunoaște acela pulsațiunile vieții istorice a românilor, cînd inima lui nu bate ca și a poporului românesc întreg, cînd el nu are nimic în comun cu aspirațiunile lui?". În fața protestelor corpului profesoral, care acuza că noul coleg e lipsit de cetățenia română, Lazăr Șăineanu e obligat să-și dea demisia. Ministrul de atunci, Titu Maiorescu, i-o acceptă.

Devenise clar că, pentru a urma o carieră științifică pe deplin meritată, era necesară obținerea naturalizării. În toamna anului 1889, Șăineanu depune cererea în acest sens, spre a fi aprobată de cele două Camere ale Parlamentului. Prevederile Constituției îi impuneau candidatului o așteptare de zece ani, inter-

val în care trebuia să locuiască în țară. Dar, între timp, ura lui V.A. Urechia, care îl eliminase deja din sistemul universitar, îl urmărea cu insistență. Ba chiar mobilizase împotriva tînărului și sagacitatea influentului Dim. Sturdza, membru al Comisiei de indigenat. Manevrelor de culise au fost dublate de acuzațiile calomnioase, importate artificial dintr-o altă sferă de dezbateri. Șăineanu încercase, într-o lucrare științifică, să explice semantic termenii "jidovi", "tătari" și "uriași", pe care îi punea în legătură cu khazarii convertiți la iudaism în secolul al VIII-lea, ajunși apoi, unii dintre ei, chiar și în spațiul românesc. Studiul lingvistic al cercetătorului a fost răstălmăcit, cu rea-credință, spre finalități istorico-politice și i s-a imputat că ar proclama întîietatea... evreilor în ținuturile românești (?!). Rezultatul campaniei încrucișate - una pe față, calomnioasă, și una pe dos, foarte tăioasă - a dus la respingerea cererii sale de împămîntenire, la finele anului 1891, în plenul Senatului, cu un scor copleșitor: 79 la 2.

După doi ani, în 1893, petiția a ajuns la Camera Deputaților. Autorul apucase între timp să publice alte două cercetări semnificative: *Istoria filologiei române* și *Ioan Eliad Rădulescu ca gramatic și filolog*. Ținîndu-se cont de aceste atuuri - precum și de intervenția binevoitoare a regelui Carol I pe lângă primul-ministru Lascăr Catargiu - solicitarea de naturalizare a lui Lazăr Șăineanu este acceptată cu 76 de voturi contra 20.

Situația sa revine așadar spre aprobare în plenul Senatului, în aprilie 1895. Petiționarul a depus, personal sau prin intermediul profesorului Hasdeu, insistente diligențe pe lângă mai-marii vremii: președintele Senatului, președintele Comisiei de indigenat etc. Între timp, dosarul științific Șăineanu a devenit și mai consistent, prin publicarea monografiei sale *Basmele românilor*, un volum de 1.000 de pagini, în care doar indicele de nume umplea 100 de pagini, pe două coloane. Sinteză a lumii basmelor de pretutindeni, din antichitate și pînă în prezent, manuscrisul fusese prezentat, anonimizat, conform regulilor, la concursul de profil lansat de Academia Română. După ce i s-a atribuit, cu elogiile unanime ale academicienilor, premiul Heliade Rădulescu, în valoare de 5.000 de lei, la dezvăluirea adevăratei identități a autorului s-a stîrnit un enorm scandal. Totuși, în ciuda insistențelor lui Dim. Sturdza sau Iacob Negruzzi de-a se anula rezultatul votului, decizia de premiere n-a mai fost revocată. Așadar, la dezbaterile din cadrul Senatului, proaspăt dobînditul premiu științific al Academiei Române ar fi trebuit să cîntărească semnificativ. La el se adăugau toate celelalte argumente favorabile: "născut în țară, stagiul militar satisfăcut la vîrsta legală, «buna purtare în societate» certificată de Primăria Bucureștilor, studii în țară și în limba română, publicații valoroase, premii, prețuirea lui Hasdeu, larg recunoscuta erudiție a petiționarului, faptul de a fi «îmbogățit literatura noastră cu opere de merit, fiind considerat ca unul dintre reprezentanții cei mai de valoare ai societății române»".

Dar nici de data aceea n-a fost să fie. S-a înscris la cuvînt tenacele senator V.A. Urechia care, în numele românismului, și-a exprimat inflamata îngrijorare că parlamentarii ar comite eroarea "de a băga în cetatea Românească un străin și mai ales calul lui Ulyse din Troia" (culegînd aplauze în rîndul senatorilor). Vorbitorul a acuzat apoi, pe ton incendiar, pasivitatea politică a candidatului și faptul că n-a luat apărarea românilor ardeleni persecutați. Se știa prea bine că evreilor lipsiți de cetățenie le erau interzise

activitățile politice, iar unii dintre ei (Mozes Gaster ș.a.) fuseseră chiar expulzați din țară, sub pretextul de-a fi încălcat această prevedere. Iată cum profesorului Lazăr Șăineanu, altminteri un intelectual lipsit de ambiții și militantisme publice, i se imputa, de la tribuna Senatului, că nu făcea ceea ce legea nu-i permitea oricum să facă. Un alt reproș, la fel de flagrant în ineptia sa, era că petiționarul nu ar fi fost capabil, cultural și spiritual, să adopte identitatea românească. Premiile obținute de cărțile lui Lazăr Șăineanu s-au transformat brusc în tot atîtea capete de acuzare, căci, iată, autorul a dobîndit foloase și avantaje de pe urma banilor statului. Imputația că "una din importante lucrări a [sic!] D-lui Șăineanu [sic!] este un plagiat de sus pînă jos" este azvîrlită în trecere, fără a fi dovedită. Vorbitorul înflăcărat își încheie, în aplauzele tribunelor, perorația: "Să veghem, D-lor, pentru ca să nu se zică că [sic!] am băgat în cetatea noastră, în sînul națiunii române, elemente disolvante". Pe parcursul votului care a urmat, s-au numărat 26 de bile albe, în favoarea petentului, însă 33 de bile negre. Întrucît necesarul de două treimi n-a fost oricum atins, votul s-a reluat a doua zi, cînd rezultatul a fost strivitor: 61 împotriva și doar 12 de acord. Triumful senatorilor împotriva savantului a fost marcat de manifestări frenetice de satisfacție delirantă, care l-au șocat de-a dreptul, prin caracterul lor primitiv, pe scriitorul Alexandru Odobescu: "Ils m'ont fait l'effet de canibales qui se réjouissaient bestialement d'avoir écharpé et dévoré un homme civilisé".

În 1896, cînd ministrul Spiru Haret îi desființează pînă și catedra liceală unde preda, Lazăr Șăineanu e constrîns să plece în străinătate, unde încheie și publică volumul *Studii folclorice*. Tot în acea perioadă își tipărește cercetarea care îl va face faimos în ochii posterității, *Dicționar Universal al Limbei Române*, avînd circa 30.000 de termeni și 80.000 de definiții, prima încercare de acest fel de catalogare și definire a lexicului românesc. Rezultatul? Unii și-au însușit fraudulos, prin plagiere, pasaje din lucrarea sa (pedagogul I. Manliu a inclus 800 de definiții ale acesteia într-un vocabular școlar). Alții l-au acuzat disprețuitor, în numele antisemitismului ce-i propulsa, că "e străin de secretul limbei române" (V. Șăghinescu, un obscur institutor provincial). Alții l-au persiflat în groteste conferințe la Ateneu (Dr. Alceu Urechia, însuși fiul flambatului senator-universitar din anii precedenți).

Reacțiile polemice ale lui L. Șăineanu sînt mai reduse ca intensitate, căci, pe de o parte, își redactează deja monumentalul studiu în trei volume *Influența orientală asupra limbei și culturii române*. Pe de altă parte, își reia tentativele privind obținerea cetățeniei, făcînd un alt pas important: trece la religia creștin-ortodoxă, luîndu-l ca naș de botez pe influentul politician Take Ionescu. Iar în dezbaterile Senatului din decembrie 1899, beneficiind și de raportul favorabil al Comisiei de indigenat, cu 37 de bile albe și 2 bile negre, se votează în sfîrșit proiectul de lege privind împămîntenirea lui Lazăr Șăineanu.

Bucuria noului cetățean român a fost însă de scurtă durată. Mergînd să se intereseze cînd anume i se va elibera diploma de naturalizare, află că dosarul său fusese restituit la Camera Deputaților. Potrivit unei norme procedurale de ultimă oră, care a fost susținută inclusiv de protectorul său, ministrul Take Ionescu, naturalizarea unui evreu intra în vigoare doar dacă era votată de ambele Camere ale Parlamentului, în cadrul aceleiași sesiuni. Întregul calvar trebuia luat de la capăt!

(va urma)

eseu

Sentimentul românesc al ființei în opera lui Vintilă Horia (II)

Cristian Radu

(Urmare din numărul trecut)

III.
Dacă ar fi să definim acest model de spiritualitate românească, termenul cel mai potrivit pare a fi acela de „cosmicism”, un termen pe care Noica îl împrumută de la V. Băncilă pentru a caracteriza filozofia noastră cultă^{xvii}. Tradus, termenul lui V. Băncilă e perfect echivalent cu acela de *organicism* și desemnează, în fond, o percepție a universului ca totalitate omogenă și armonioasă, guvernată de principii imuabile sau, mai precis, de un unic Principiu suprem, identificat cu divinitatea. „Lumea de dincolo o cuprinde și pe cea de aici. Ea e un receptacol deschis, care cuprinde lumea de aici din toate părțile, o umple și o împlinește. Lucrurile nevăzute sunt, ca și cele văzute, chiar dacă nu sunt date în spațiu. Dar, dacă ele sunt uneori în timp și, ca atare apar în lume ca întâmplări înșirate pe firul vremii, șirul acestora nu este nesfârșit. El nu cuprinde lucrurile care vor fi fiind fără sfârșit și nici pe cele de peste șir, de după împlinirea vremii. Existența ca totalitate, lumea în genere, depășește deci din toate părțile timpul și spațiul, locul și vremea în care se așează lucrurile din lumea de aici”^{xviii}. Pentru spiritul românesc, ne spune Vulcănescu în rândurile citate, lumea e un întreg alcătuit din tot ceea ce există, fie că e dat în spațiu și prins în curgerea timpului, fie că dăinuie în netimp. Între realitatea „de aici” și cea „de dincolo” există doar o deosebire de statut ontologic, și nu o ruptură de netrecut. Viața se desfășoară simultan pe ambele planuri, tot ceea ce se întâmplă „aici” are o replică „dincolo”, stârnete reverberații în planul celălalt. După cum prezintă lucrurile, Vulcănescu ne arată că această realitate e subordonată *celeilalte*, e circumscrisă, pătrunsă, împlinită; această lume este, cu alte cuvinte, o parte a unui întreg infinit, omogen și armonios. Vom lua drept punct de plecare aceste considerații ale lui Vulcănescu, în încercarea de a oferi o schiță a „dimensiunii românești a existenței”, de a contura ceea ce s-ar putea numi „modelul ontologic românesc”.

În gândirea filozofică a lui Vasile Pârvan, unitatea universului e asigurată de energia care determină și animă tot ceea ce există. După cum variază în intensitate și amplitudine, această energie „poate deveni sunet, căldură, lumină și spirit. Din acest punct de vedere, sufletul nostru poate întrevădea adevărul absolut, întrucât noi suntem tot parte din Cosmos, construită după aceleași legi și vibrând ritmic după aceleași legi”^{xix}. Observăm cu ușurință viziunea Cosmosului perfect unitar, în care energia unică se manifestă în toate componentele realității. Omul e perfect integrat în acest Cosmos, prin sufletul său, care e energie cu vibrație maximă, am putea spune, și adevărul absolut ne este accesibil datorită participării la ritmul universal. Pentru Pârvan, umanitatea e o „notă pierdută în simfonia sferelor”^{xx}, în infinitatea formelor

ritmice ale energiei. Spiritul, ideile nu sunt altceva decât particularizări ale energiei cosmice, „vibrând și în noi, ca în întregul Cosmos, ca energie specifică a lumii organice”^{xxi}. Astfel gândind, deplina conștiință a identității noastre cu Cosmosul e asigurată, iar a vedea o ruptură între ordinea cosmică și condiția umană este, spune Pârvan, „o imensă primitivitate”^{xxii}.

Chiar dacă filozofia lui a fost situată sub specia materialismului, din perspectiva subiectului nostru, Vasile Conta este foarte apropiat lui Pârvan. De altfel, V. Horia, care a scris și o *Introducere în istoria filozofiei românești moderne*, contestă ferm consacrată încadrare a filozofiei lui Conta. „E absurd deci a pretinde că un gânditor român (Vasile Conta) este materialist, când el afirma *fatalitatea materiei* sau *ondulația universală*”^{xxiii}. Oricum, important pentru noi este că *materia* lui Conta asigură coerența și omogenitatea universului și este de remarcat una din precizările fundamentale ale filozofului: „Materia și Forța sunt același lucru, divizibil în mintea noastră, când îl privim din puncte de vedere diferite, dar indivizibil fizicește”^{xxiv}. Conta postulează o „lege a ondulațiunii universale”, potrivit căreia evoluția întregului univers e un șir nesfârșit de stări de echilibru și dezechilibru între forțele ce acționează asupra materiei. „Din aceea că materia și forța sunt nesfârșite, rezultă că formele luptelor și ale echilibrelor variază veșnic până la nesfârșit”^{xxv}. Materia este perfect unitară, în continuă metamorfoză, supusă unicei legi a ondulațiunii universale. Formele vieții se deosebesc între ele doar prin caracterul lor evolutiv sau neevolutiv, în fapt fiind specificări ale aceleiași materii. „Materia fiind în principiu de o singură specie, corpurile în natura lor nu se deosebesc între ele decât, poate, prin mișcarea unităților de compoziție. Dar cum această mișcare poate varia în mod calitativ la infinit, tot așa și speciile de corpuri pot varia la infinit”^{xxvi}.

Aceeași omogenitate de ordin esențial, aceeași alcătuire unitară a realității se poate întâlni și la Camil Petrescu. În remarcabilul său studiu, *Poetica postmodernismului*, regretatul profesor Liviu Petrescu arată că gândirea filozofică a lui Camil Petrescu este guvernată de principiul major al organicității. „Este o organicitate în sensul că orice dat al acestui concret este condiționat de toată existența într-un grad care-i conferă tocmai *titlul de existență*”^{xxvii}. Mai departe, profesorul clujean subliniază că o astfel de accepțiune a realității face inefficient modelul gândirii dialectice (logiciste) și îl impune pe acela, mai evoluat, al înțelegerii integratoare.

O critică a cunoașterii logice, întemeiată pe raționament discursiv întreprinde și Bлага în a sa *Trilogie a cunoașterii*, care propune, la rândul-i, un model trans-logic (sau meta-logic) – acela al *minus-cunoașterii*, asociate intelectului extatic. „Cât timp intelectul se așează în cadrul

Vintilă Horia

funcțiilor sale logice normale, e enstetic. Din moment ce intelectul, pentru a formula ceva cu ajutorul conceptelor ce-i stau la dispoziție, trebuie să evadeze din sine, să se așeze cu hotărâre în afară de sine, în nepotrivire ireconciliabilă cu funcțiile sale logice, el devine ecstetic”^{xxviii}. Dacă intelectul enstetic e limitat la o cunoaștere *paradisiacă*, eficientă în orizontul lumii sensibile, intelectul ecstetic e asociat cu o cunoaștere *luciferică*, singura acceptabilă în așanumitul „orizont al misterului”. Acest orizont al misterului desemnează, în fond, acel nivel al lumii ce înglobează realități imateriale și imperceptibile imediat (dar, prin aceasta, nu mai puțin reale). Bлага nu specifică acest aspect, dar se desprinde limpede că e un nivel aflat în prelungirea celui alt și în conexiune cu acesta. Altfel spus, e o altă față a realității, nevăzută sau abia vizibilă, la care omul poate accede prin cunoaștere, desăvârșindu-și astfel destinul. Și în filozofia lui Bлага, așadar, cele nevăzute sunt și sunt accesibile intelectului omenesc, chiar dacă doar în starea de ec-stazie a acestuia.

În încercarea sa de a căuta constantele filozofiei românești, Noica ia în considerare, pe lângă gânditorii discutați de noi, pe Hasdeu, Xenopol și Rădulescu-Motru^{xxix}. Se observă fără dificultate că autorul *Paginilor despre sufletul românesc* ajunge la concluziile care se desprind și din rândurile anterioare. Pentru a caracteriza nota dominantă a filozofiei noastre culte, el adoptă, cum am spus, termenul lui V. Băncilă (cosmicism), definit ca „intuiție a armoniei cosmice” și ca „sentiment al participării la Cosmos”. Mai mult, lucru foarte important pentru capitolul de față, Noica demonstrează în cuprinsul aceluiași pagini, că filozofia noastră cultă interferează, în profunzimea ei, cu filozofia populară. „Oricât de disparate ar fi aceste filozofii valabile, fie că e vorba de doctrina lui Conta sau de cea a lui Bлага, pretendem să arătăm că ele sunt în consonanță cu orientarea adâncă a culturii noastre populare”^{xxx}.

Ajunși aici trebuie să spunem că majoritatea celor care au cercetat spiritul românesc au luat ca material de analiză civilizația și creația populară (și tocmai de aici au desprins apoi concluzii ce au investit civilizația rurală cu statutul de depozitară a valorilor autentice). În ce ne privește, e suficient să luăm în considerare doar două, cele mai cunoscute și, probabil, cele mai valoroase dintre capodoperele genului

popular și anume *Miorița* și *Monastirea Argeșului*, creații pe care M. Eliade le consideră reprezentative pentru modul de a exista în lume al poporului nostru. „Suntem cu toții de acord că *Monastirea Argeșului* și *Miorița* constituie pe bună dreptate culmea poeziei populare românești. Este semnificativ că aceste două creații ale geniului poetic românesc au ca motiv dramatic o moarte violentă, cu seninătate acceptată. Se poate discuta la infinit dacă această concepție derivă direct sau nu din faimoasa bucurie de a muri a geților. Fapt este că folclorul poetic românesc n-a reușit niciodată să depășească aceste două capodopere elaborate în jurul ideii de moarte creatoare și moarte senin acceptată^{xxxii}. În prelungirea ideii lui Eliade, se poate spune că ambele, vorbind despre moarte, vorbesc în fond despre un alt nivel al existenței, despre planul supratemporal, a cărui existență justifică opțiunile celor doi protagoniști. Dacă e adevărat că balada „revelează o solidaritate mistică între om și lume”^{xxxiii}, nu mai puțin adevărat este că ea dezvăluie solidaritatea planurilor existenței, unitatea de substanță a universului, așa cum o presupun concepțiile organiciste. E vorba, așadar, în ambele cazuri, de același model de înțelegere integratoare, translogică, prin care sunt investite cu sens o lume altminteri incoerentă și un destin aparent absurd. (În treacăt fie spus, sunt cu totul de ignorat interpretările „logice” ale *Mioriței*, care văd în atitudinea ciobănașului fatalism și resemnare vecine cu lașitatea și vorbesc în consecință de o regretabilă „atitudine mioritică” a poporului român). Se poate conchide, așadar că pentru un așa-numit model românesc de spiritualitate (sau de viziune filozofică) atributul determinant rămâne organicitatea. O încheiere adecvată a acestor rânduri oferă același Mircea Vulcănescu: „Ceea ce domină toată această concepție a lumii românești e sentimentul unei vaste solidarități universale. Fiecare fapt răsună în întreaga lume, fiecare gest își propagă muzica în tot, așa cum se spune că răsună viorile cremozeze în cutii ori de câte ori cineva cântă pe una din ele. Lucrul acesta pe care cercetătorii ethosului românesc l-au pus mai demult în evidență constituie primul caracter românesc al existenței, privită ca totalitate”^{xxxiii}.

Din rândurile anterioare se desprinde concluzia că, dacă putem vorbi de o „dimensiune românească a existenței”, aceasta e de găsit manifestată mai ales în creația folclorică. Ar fi, de asemenea, scrierile filozofice, care, puține cum sunt și necunoscute în alte părți, permit la rândul lor conturarea unui mod românesc de a gândi și am văzut că Noica se ocupă tocmai de această chestiune în *Pagini despre sufletul românesc*^{xxxiv}. În poezie, îl avem pe Eminescu, cel pe care Călinescu îl numește „poetul național”, Noica - „omul deplin al culturii românești”, iar Blaga îl alege drept exemplu pentru a ilustra existența matricii stilistice românești în literatura cultă; este apoi Goga, a cărui poezie e, în opinia lui Călinescu, „o convertire a tendinței naționale”, e străbătută de „un inefabil de origine metafizică, o jale nemotivată, de popor străvechi, îmbătrânit în experiența crudă a vieții”; să-l numim, în sfârșit, și pe Blaga, ale cărui poezii sunt, într-un număr relativ important, transpuneri artistice ale scrierilor sale filozofice consacrate „spațiului mioritic” și „matricii stilistice”. Sunt, în sfârșit, studii relativ numeroase, care se străduiesc să surprindă în mod teoretic coordonatele fundamentale ale spiritualității românești, și ne

Mariana Bojan Fazanul

gândim la Vulcănescu, Noica, Eliade, Blaga, Rădulescu-Motru, D. Stăniloae, Ov. Papadima ș.a.

În ce privește proza literară însă, lucrurile stau diferit căci cel ce ar încerca să regăsească „dimensiunea românească a existenței” în romanele noastre ar fi în bună măsură dezamăgit. Gânditorii care au încercat să surprindă specificul românesc au făcut-o, fără excepție, din perspectivă metafizică, trans-istorică; au căutat să precizeze modul în care românitatea se definește prin raportare la transcendent, la totalitatea ascunsă a lumii. Pentru a defini ființa românească, s-au coborât, cum face Blaga, în cele mai adânci și mai ascunse straturi ale ei, acolo unde istoria nu are nicio putere, unde sălășluiesc acele adevăruri pe care numai cuvântul artei le poate scoate la iveală. Capodoperele geniului popular românesc sunt generate din aceeași perspectivă metafizică (E vorba de *Miorița* și *Meșterul Manole*). Termenul poate părea pretențios în acest context, dar îl folosim în accepțiunea cea mai strictă cu putință: cele două balade privesc dincolo de (realitatea) fizică, dincolo de imediatul vieții; amândouă au ca temă centrală moartea și modul de situare față de ea, față de ceea ce transcende viața. Pentru a scurta aceste preliminarii, să spunem că Ion al lui Rebreanu și Moromete al lui Preda sunt nespuse de departe de ciobanul din *Miorița* și de Meșterul Manole. Nu contestăm sub nicio formă meritele celor doi mari romancieri și nici faptul că opera lor este perfect integrată în limitele specificului național. Atâta doar că acesta e descris cu precădere „în istorie”, în fenomenalitatea sa, și nu în esență. Românescul apare, în operele lor, în manifestarea sa și e evident că nu va putea fi cuprins decât parțial, într-una din „fațetele” sale exterioare. Și cât sunt de deosebite aceste fațete! Ne amintim aici modul în care Preda a contestat reprezentativitatea personajului lui Rebreanu în ce privește felul de a fi al țaranului român. Ion și Moromete sunt deosebiți, firește, căci sunt priviți în structurile lor superficiale, cele care vin în contact cu istoria. În capitolul *Influențe modelatoare și catalitice din Spațiul mioritic*^{xxxv}, Blaga compară felul în care Coșbuc și Eminescu reflectă matricea stilistică românească, arătând că, în ce privește *materialul* (s.n.) poetic, cel dintâi „e mai românesc” decât cel de-al doilea. Câtă vreme Coșbuc reprezintă românescul prin

descrierea vieții folclorice, Eminescu face să răzbată în poezia sa ecourile abia auzite, dar atât de distincte totuși, ale spiritului din care se împărtășește tot ce este românesc. „Eminescu e de un românism sublimat, complex, creator. El e mai aproape de ideea românească; Coșbuc e mai aproape de fenomenele românești”^{xxxvi}. În lumina gândurilor lui Blaga, ne putem clarifica poziția: literatura ce are ca temă satul românesc, viața românească în general, se oprește cu precădere la „fenomenul” românesc, la relația personajelor cu istoria și doar arareori această relație e prelungită, ca în cazul unor nuvele ale lui V. Voiculescu. Fenomenalitatea e complexă și schimbătoare și putem înțelege astfel de ce țărani lui Coșbuc, ai lui Rebreanu și ai lui Preda sunt atât de deosebiți între ei. Straturile adânci ale spiritului românesc sunt însă mereu egale cu ele însele, neschimbătoare și putem înțelege de ce ciobanul din *Miorița* seamănă atât de bine cu cel din *Salvarea de ostrogoți*, de ce Kesarion Breb din *Creanga de aur* e atât de asemănător, în esență, cu preotul dac de la Muntele Sfânt, din romanul *Dumnezeu s-a născut în exil*. Sadoveanu și Vintilă Horia sunt, în opinia noastră, prozatorii români care se apropie, prin literatura lor, de „ideea” de românitate, căutând să-i surprindă chipul și să-l împrumute personajelor. Fiecare într-un stil propriu, din perspective ușor diferite, cu mult mai multă consecvență, cu obstinație chiar din partea lui Vintilă Horia, cei doi romancieri aduc în literatura epică românească expresia acelor constante ce au fost reunite, fie sub genericul „matricii stilistice”, fie sub cel al „dimensiunii românești a existenței”, de către oameni ce au gândit asupra spiritualității noastre.

Note

- xvii Constantin Noica. *Pagini despre sufletul românesc*, București, Humanitas, 1991, p. 91
 xviii Mircea Vulcănescu. *Dimensiunea românească a existenței*, ediție îngrijită de M. Diaconu, Ed. Fundației Culturale Române, 1991, pp. 107-108
 xix Vasile Pârvan. *Despre ritmul istoric în Scrieri*, text stabilit, studiu introductiv și note de Al. Zub, prefață de Radu Vulpe, București, Ed. Științifică și Enciclopedică, 1981, p. 422
 xx *ibidem*, p. 423
 xxi *ibidem*, p. 426
 xxii *ibidem*, p. 423
 xxiii Vintilă Horia. *Introducere în istoria filozofiei românești moderne*, versiune românească de Camelia Ștefănescu, prefață de Constantin Amărieuței, București, Ed. Jurnalul Literar, 1999, p. 7
 xxiv Vasile Conta. *Opere filozofice*, ediție revăzută și însoțită de o introducere de N. Petrescu, București, Cartea Românească, 1922, p. 159
 xxv *ibidem*, p. 162
 xxvi *ibidem*, p. 533
 xxvii Camil Petrescu. *Doctrina substanței*, ediție îngrijită, note și indice de nume de Florica Ichim și Vasile Dem. Zamfirescu, studiu introductiv de Vasile Dem. Zamfirescu, București, Ed. Științifică și Enciclopedică, 1988, p. 107
 xxviii Lucian Blaga. *Trilogia cunoașterii*, în *Opere*, ediție îngrijită de Dorli Blaga, studiu introductiv de Al. Tănase, vol. VIII, București, Minerva, 1984, p. 94
 xxix Constantin Noica, *op. cit.*, pp. 82-90
 xxx *ibidem*, p. 83
 xxxi Mircea Eliade. *De la Zalmoxis la Genghis-Han*, traducere de Mariana și Cezar Ivănescu, București, Ed. Științifică și Enciclopedică, 1980, p. 192
 xxxii *ibidem*, p. 247
 xxxiii Mircea Vulcănescu, *op. cit.*, pp. 104-105
 xxxiv Constantin Noica, *op. cit.*, pp. 80-92
 xxxv Lucian Blaga. *Trilogia culturii*, în *Opere*, vol IX, ed. cit., pp. 317-326
 xxxvi *ibidem*, p. 326

Tra-ford

Cuvînt de început

Proiect comun al revistelor *Tribuna* și *Helikon*, demarat la mijlocul acestei toamne, „Tra-ford” (adică anagrama lui „traduceri/fordítás”) își propune prezentarea autorilor români contemporani – tineri și mai puțin cunoscuți – în paginile *Helikon*-ului, precum și prezentarea scriitorilor maghiari contemporani în paginile *Tribunei*. Am pornit de la o idee binevenită a prozatorului Szántai János, de la discuțiile cu Zsolt Karácsony, redactor șef adjunct al *Helikon*, de la faptul că ambele publicații culturale apar la Cluj, bilunar.

Vom încerca să susținem ritmul traducerii lunar, promovînd poeți, prozatori și esești ardeleni, români și maghiari.

Îi mulțumim domnului Marius Tabacu pentru traducerea primelor două povestiri prinse în programul nostru, semnate de François Bréda și Szántai János.

Ștefan Manasia

Libelula pierdută

François Bréda

Capitolul opt

În care Ibike și naratorul ajung teoretic și practic la marea concluzie potrivit căreia dragostea nu are inamic și antidot mai năprasnic decît inventivitatea.

Urmează a VIII-a poveste a lui Ibike. A reginei Ibike, care, în linii mari, a ridicat la rangul unei perfecțiuni nemaîntîlnite vreodată mărețele principii, în forma lor inițială, ale domniilor reginelor Ibike a III-a și a VII-a, în rîndurile supușilor ei, printre care aveam bucuria să mă număr și eu.

Trăiam deja de cîteva luni împreună, noi, Hansel și Grätchen, Regina și „poporul” (cel din urmă fiind naratorul), în căsuța de turtă dulce, dar fără cotoroanță, îngrășîndu-ne fericiți în „cuptor”.

Și toate erau în cea mai perfectă ordine, la unison, în aer pluteau inimi și revărsări de nirvana.

Totul era atît de frumos, încît părea de necrezut și chiar ne miram că așa ceva există.

Dar, după cum știm și o puteam simți cu toții pe propria noastră piele, în cele din urmă omul se plictisește de bine și, ne place sau nu, după o vreme, în marea comuniune familialo-sufletesco-amalgamico-aiuritoare intervine încet plictisul enervant și ațîțător al nenorocitei Rutine îndobitocitoare.

Ochii noștri de vultur au observat de îndată pericolul monotoniei care ne păștea.

Am constatat faptele potrivit cărora nu mai știam ce să facem de bine ce ne era.

Am fost de îndată amîndoi de acord că trebuia să schimbăm ceva ca să scăpăm într-un fel sau altul din caruselul „mereu la fel”-ului, pentru ca distanța pe care o vom străbate împreună din maratonul vieții să fie cît mai însuflețitoare, mai frumoasă-bună-etc. pentru amîndoi.

Cunoșteam de sub bănci kama-sutra încă de prin a opta, cînd ne hlizeam la super-pozițiile postate de iepure, maimuță, elefant, papagal și alte gîngăanii.

Ne-am distrat copios mai tîrziu de aceste cărți ilustrate asiatice slăvite, proslăvite și considerate de alții drept hiper-pornografice, dat fiind că, deja cu ani în urmă, noi am scornit lejer altele mult mai de soi decît această biblie a sexului pentru copii.

Am auzit, bineînțeles – după cum s-a propovăduit la televizor și de către alți sexologi psiho-mediatizați – pe care noi i-am crezut cu inocență – că, fără înnoiri, legăturile se duc de rîpă.

Așa că ne-am spus, Ibike și cu mine: hai să înnoim!

Zis și făcut.

Și, ca de obicei, Ibike nu avea nicio idee.

Deci mie mi-a revenit sarcina înălțătoare și bărbătească de a scorni pentru Ibike și pentru mine – pentru noi – o chestie, o găselniță de pe tărîmul inovativ al practicii sexuale.

Și, în timp ce-mi sfărîmăm creierul, m-a străfulgerat o idee genială:

- Am găsit!... - i-am declarat lui Ibike - Hai, dezbracă-te, ca de obicei!...

În asta încă nu era nicio noutate.

Am văzut decepția de pe fața lui Ibike.

- Asta e marea ta noutate? - s-a gîndit în sinea ei, dar nu a spus-o, privea doar impasibilă în gol.

Totuși, pînă la urmă s-a trezit în ea un simbul de curiozitate și, după o vreme, a glăsuțit:

- Acum ce urmează? - m-a întreat ea puțin nedumerită.

- Nu pot să-ți spun acum, pentru că atunci se duce tot farmecul, doar la momentul potrivit, ca să nu stricăm bucuria surprizei - i-am răspuns eu atoateștiutor de înțelept.

Originea inovației uluitoare, menită a ne salva legătura și alunga la mare distanță monotonia sexuală era următoarea:

În copilărie, aidoma băieților în general, îmi imaginam și eu adeseori că sunt soldat și, cum în bucătărie nu erau coifuri de luptător, în scopul de a face mai veridice urletele mele de apaș în plin asalt și amestecînd în imaginația mea șefii de triburi din filmele cu Winnetou cu eroii din Primul și al Doilea Război Mondial, îmi trînteam pe cap, în toiul bătăliilor mele imaginate, strecurătoarea de

macaroane atît de des folosită de Mama.

Nu-mi imaginez cum puteam să arăt, din păcate omul nu se vede pe sine însuși din afară, dar am crezut că bătrîna strecurătoare care în copilăria mea s-a dovedit a fi atît de eficace în domeniu – adică în cel al ațîțării – ar putea să joace de minune rolul bombei de adrenalină, în scopul zgîndăririi relației dintre mine și Ibike.

Iar, pe deasupra, strecurătoarea noastră semăna cu cea de pe vremuri, era în forma unei jumătăți de cerc, iar smalțul mov balcanic era dantelat de grupuri de cîte cinci-șase găurele.

Și bineînțeles că nenorocita aceea de strecurătoare era din metal, dintr-un fel de tablă presată, după toate regulile strămoșești.

Ei bine, mi-am spus în sinea mea, strecurătoarea asta se va potrivi de minune, dar nu pe căpățîna mea, pentru că vremurile s-au schimbat, ci pe cea a lui Ibike, ea fiind femeia.

Îmi și imaginam deja urletul de luptă pe care îl voi scoate cînd voi apuca cu una sau ambele mîini strecurătoarea, ca să-i ușurez lui Ibike tactica de luptă, în timp ce ea, îngenuchiată în poziția corespunzătoare va atinge cu gurița-i molatecă acel punct excitant al trupului masculin pe care buna cuviință o cere.

Am și adus degrabă din bucătărie strecurătoarea cu pricina, pe care i-am pus-o pe cap tovarășei mele de viață gata să se lase deja pe vine.

Efectul era garantat, dar nu în sensul în care ne așteptam noi.

E ușor de imaginat prin ce metamorfoză a trecut chipul adorat pînă la idolatrizare al lui Ibike.

Înălțătoarea „Julia” – adică „Juliska” – a devenit o ștregărită, ca un copil neastîmpărat.

Iar toate particularitățile tainice ale feminității atrăgătoare, vraja, farmecul, gingășia de nedescris ale iubirii romantice au dispărut cît ai clipi din ochi.

Ibike s-a transformat și, din Femeia creatoare de lumi, a devenit un copil neascultător, precum cei despre care adulții spun că „nu e cuminte decît cînd doarme”.

Comicul a început să pună străpînire pe noi, la început doar preț de cîteva zîmbete, ca, pînă la urmă, să izbucnim amîndoi în hohote de rîs.

Activitatea noastră sexuală a intrat în impas, ca, în cele din urmă, să se împotmolească de tot.

Așa am pățit noi cu inovațiile și cu strecurătoarea de macaroane.

Ne-am convins din nou de înțelepciunea poveștii populare cu potecile bătătorite, și așa mai departe.

După ce am tras concluziile cuvenite, am agățat din nou strecurătoarea în cuiul ei din bucătărie, în tovarășia democratică a polonicului, a telului și a ibrucului, ca să n-o mai luăm niciodată de acolo.

La boncănitul cerbilor

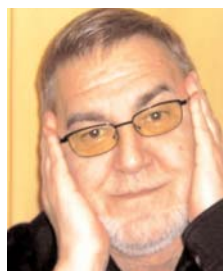
-o frază despre vânătoare-

Szántai János

S-a întâmplat, ei bine, da, s-a întâmplat tocmai în acea toamnă, care probabil că nu se deosebea de celelalte, totuși ea simțea că avea ceva aparte, a sosit ca o unică respirație uriașă, frunzele nici măcar nu au foșnit, totuși liniștea pădurii din dosul casei era aidoma unui Do acut, prelung, susținut o bună bucată de vreme, *poate că a fost dintotdeauna aici*, strălucirea dimineții a inundat curtea în valuri uriașe, s-a răsfrint pe muchea streșinii de tablă, ca apoi, rostogolindu-se înapoi, să se desfășoare la picioarele femeii de la capătul scărilor, rămasă aici încă de astă vară, cine mai știe din care vară, în rochia ei verde, lungă, precum o pădure cât o adiere, vreuna din lunile vesele și-a uitat amprenta cheflie sub fațada plină de demnitate, pe care niște coarne nemaiîntâlnite, de douăsprezece ramuri nepereche trădau la ce fel de distracții se dedădeau locuitorii marii clădiri, ei bine, majoritatea lor, mai bine zis cu toții, cu excepția femeii care stătea pe verandă, mai precis, sub coarneaua aceea, de parcă s-ar fi continuat sau chiar s-ar fi determinat oarecum reciproc, femeia coarneaua, coarneaua femeia, la limita dintre lumină și umbră, dar încă dincoace de ea, iar femeia a simțit cum se umezește sub poală, chit că abia ce făcuse o baie zdravă, iar apa nu și-a schimbat de fel, a văzut în ea Marea Roșie, care, în funcție de o anumită poziție a Lunii, se revărsa din bazinul ei cu o precizie de ceasornic, din vremuri străvechi, am putea spune, *revărsările de toamnă sunt întotdeauna mai triste decât celelalte, ele scot la iveală și alteceva, n-aș putea spune ce, și a ieșit din umbră, verdele rochiei sale s-a scufundat în*

cealaltă mare, atât de cunoscută, totuși inimaginabil de străină, în jurul ei, prin urechile asurzite de acel Do acut, au început să se rotească arome, culori, *unu, doi, patruzeci și cincă*, știa neînduplecat de precis că erau șaizeci de pași de la colțul clădirii pînă la poarta nu demult refăcută și care a fost construită numai ca să i se facă ei pe plac, pe vremuri, cînd toamna încă mai ocolea casa aceea, ca ea să nu trebuiască să ocolească moșia, în planul inițial acolo era prevăzut un zid, menit să apere zarzavaturile de sălbăticiuni, *da, varza, roșiile, ardeii, dovleccii, castraveții se bucurau de protecția lor, ca apoi, în siguranță fiind, să înceapă ele să rodească, aidoma sălbăticiunilor*, apoi a dat cu piciorul la o parte un dovleac uitat în calea ei, rătăcit, ca, după șaizeci de pași, să deschid larg poarta, lăsînd-o așa, *ca sălbăticiunile să vină sau să plece după voia lor și a luat-o către pădure, interesant că nu am reținut niciodată cîți pași sunt de la poartă pînă la poalele pădurii*, cu toate că, într-o vreme, număra întotdeauna cu voce tare, poate pentru că pădurea o înghițea aproape imediat, nu trebuia să facă nici un pas, a și scris asta odată, apoi a uitat-o, ca atîtea altele, nimic nu mai era important, doar pădurea, o nouă mare, a ei, *balenă aș vrea să fiu, balenă, adică imposibilul, eterna sete a plămînilor după aer, tînjeală a mamiferelor după uscat, unde, dacă ajung, nu doar lumea cealaltă le așteaptă, s-a furișat fără zgomot prin desiș, iar aici a început să iasă în evidență culoarea ce i se prelingea din pîntec, se răspîndea peste tot, de la roșu viu pînă la ruginiu, rochia ei era în flăcări, iar în acea clipă*

a văzut cerbul, stătea lîngă un stejar și o privea, un animal uriaș, visul oricărui vînător, chipul femeii s-a spart în mii de cioburi, i s-a înfiripat amintirea unui zîmbet, s-a oprit cu ochii la cerb cum adulmeca aerul infinit de dens, *da, vîntul bate dinspre mine, zîmbetul i s-a împlinit*, ca Luna, animalul a pornit către ea, cite o creangă uscată îi pîrîia sub copite, femeia îl privea cu ochii ei mari, nu simțea nici o teamă, în timpul unei anumite poziții a Lunii nu se temea de nimic, poate numai de sine însăși, o amețea cavalcada miresemelor, munți de mușchi sîngerii țopăiau în fața ei, atingerea, cînd cerbul i-a atins pîntecul cu botul lui umed, nu a simțit-o, zîmbetul de pe fața ei era de zeci de ani Luna plină, s-a ferit din fața animalului, a luat-o agale din loc, steaua marii clădiri s-a stins de pe cerul amintirilor sale, se furișă prin desiș, cerbul o urma, odihnindu-și capul greoi pe umărul ei, în urma lor se lumina pădurea, rochia femeii era de un alb incandescent, iar atunci borangicul timpului lunar s-a sfîșiat, capul încoronat de pe umărul ei a tresărit, femeia s-a întors și a privit în ochii tot mai sticloși ai animalului, apoi cornul mare, răsucit ce se șteia din mijlocul frunții sale a dispărut din fața ei, în timp ce cerbul se prăvălea încet la pămînt, din gură a început să-i curgă sîngele alb, spumos, *ei bine, s-a întîmplat și așa ceva în toamna aceea alungită pe vecie*.

emoticon

„Orașul tot e violet”

Șerban Foartă

Copil, dintre culori, iubeam violetul, în toate tonurile gamei lui; cu o excepție: violaceul, pe degete, de creion chimic, și cu o vagă preferință pentru amabilul lila, - plâpândă nuanță ce-ar avea într-însa, după Goethe, „etwas Lebhaftes ohne Fröhlichkeit”: *o vioiciune fără bucurie...*

Să fie asta definiția-mi proprie?!

Nu mai știu, astăzi, dacă, pentru mine, culorile erau, să zicem, strictamente, niște „universalialia ante res”. Ipostaziabile, însă, *erau*, - ca în Bacovia.

Pe care, pe la 15 ani, impenitent estet precoce, îl citeam la îndoielnica lumină a unui bec înfășurat în țiplă mov, - să „fâlfâie, pe lume, violetul”...

Sau, doar, să „pâlpâie” plâpândul liliachiu!

Remarcabil e că, după cincă decenii, cineva nemaiîntâlnit de-atunci, și-a adus aminte de acestea, după cum rezultă dintr-un *mail* (adresat mie într-un Friday, January 26, 2007 1:39 PM, de-o prietenă cu care, încă, mă „vuvoaiam”, Flori Stănescu), pe care, pentru autenticitate, îl transcriu, fără diacritice, mai jos:

„Stimate Domnule Foartza [...], ca sa vedeti

ce mica este lumea. e de ceva timp la noi in editura un domn care se ocupa de niste auxiliare scolare [...]. si, cum mi-a spus ca este din Severin (si stiind ca se ocupa de limba si lit.rom.) l-am intrebat daca il cunoaste pe Schrbn Frtz. *Cum sa nu*, mi-a raspuns, *am fost colegi de liceu, el locuia pe Ilie Pintilie, unde era si internatul meu. un tip foarte educat si cult, scria poezii inca de atunci...* mi-a parut sincer picat in nostalgii, mai ales ca si-a amintit cum v-a vizitat odata si a fost surprins sa constate ca va pregateati atmosfera pentru a-l citi pe Bacovia (atirind de bec o hirtie creponata mov...). a marturisit ca pe vremea aceea dsa nici nu aflase cine este Bacovia...”

Nu mai știu, astăzi, cât de „foarte educat și cult” eram în '57, într-a IX-a, dar știu că unele tentații ale mele erau de ordin, dacă vreți, cromatic.

Feblețea mea erau, sunt încă, ochelarii (de soare), - aproape intruvabili, pe-atunci, în patria noastră.

Încât, în vizită, n Craiova (prin '51, pare-mi-se) la niște prieteni de familie, i-am șterpelit, nu fără remușcări, copilului acestora, mai crud, ochelarii

fumurii, vîrîndu-i, fără să vadă mama, în valiză. I-a găsit, însă, și a trebuit, nu fără regrete, să-i restituie...

Una mai „lată” va fi fost, însă, pe vremea cînd eu, student prin anul III, venind în Severin, din Timișoara, căzut-am în irezistibila ispită a becului albastru („de camuflaj”, să zicem), pe care, singur în compartiment și cocoțându-mă pe canapeaua roșie, l-am deșurubat, mult temătoriu de consecințele acestei fapte, - încât, cînd trenul a oprit la un semnal, mi-am închipuit că-i pentru mine! N-a fost; și, ajungînd acasă, l-am răsucit cu entuziasm în fasungul unei *vegheze* (vocabul preferabil, totuși, mai româneaoșei *veioze!*), ca să „se mistuie” consecutiv comutatoriceii manevre (!), din pricină de alt voltaj... Iată, mi-am zis, justiția immanentă.

(Acea care, fie spus în paranteză, l-a sancționat și pe un puști foarte preuniversitar, vecin, cu noi, de-apartament, - care, șoptindu-mi, pe la spate, „Bărbosule!”, a dat în fund, cînd m-am întors puțin spre el, spunîndu-i, spre deplinu-i heblu din cap: „Justiția immanentă!”.)

Bănuî, în rest, că instructiva tărășenie cu becul feroviar vîrît, în grabă, într-o incongruă dulie, mi-a sugerat o zicere cu care i-am făcut să rădă în neștire, prin '68, la Madam Candrea, pe Turcea, pe Robescu, pe Mircea Brăilița, pe chiar cam aghelastul Mazilescu și alți vreo patru-cinci convivi, anume: „Fudulia becului, dulia berbecului!”.

Codul manelelor elegante

STAREA DE ACUM A PROZEI UMORISTICE ROMÂNESTI

El, prozatorul...

Cornel Udrea

Scriitorul de proză umoristică trăiește - prin natura faptelor sale literare - o anume insularizare, o robinsonadă, neacuzând niciodată direct singurătatea sa, lipsa de publicitate și atunci când vrea să-și aducă oareșce mânie în expresie apelează la exemplele celebre, favorizate, în timp de soartă: Caragiale, Mazilu, Băieșu și alții care au ajuns în manuale și în conștiințe.

Scriitorul de proză umoristică nu poate fi înregimentat cenaclier, pentru că modul în care el observă realitatea și caută cusururile pe suprafața aparent netedă a epidermei sociale, îl singularizează, îl îndepărtează de popularitatea curentă a poetului, clamând în piețe, rostindu-se vocativ pe

micul ecran. Cei care se așteaptă ca scriitorul de umor să fie o reclamă materializată pentru optimismul curent se înșală amarnic: nu poate fi un om vesel, zâmbitor până la urechi pentru că toate relele și defecțiunile lumii el trebuie să le transforme în ceva pentru râs, o derădere cu substrat și trimiteri speciale. Să nu uite nimeni că prozatorul umoristic folosește aceleași cuvinte pe care le folosește poetul pentru a da strălucire sentimentelor, romanțelor de mai târziu. Ingrata lui poziție, chiar și în breaslă, nu va putea fi niciodată ameliorată, dar nici nu dorește așa ceva. Rămâne omul încrezător în menirea sa, în sacrificiul său vizavi de popularitate, și atunci când comediile lui

Cornel Udrea

primesc recunoașterea unanimă este ori prea târziu, ori niciodată. El se simte bine așa, știe că este temut pentru verbul acid și ochiul-grănicer și când toamnele înlocuiesc tot mai mult firescul primăverii el își citește singur scrierile și observările după natură; după natura umană...

Contribuție modestă

Horațiu Damian

Scriitorul Cornel Udrea mi-a cerut să-mi dau cu părerea asupra (și aici citez din memorie): „stării actuale a literaturii umoristice românești”. Păcatele mele, într-o țară în care toți se pricep la toate, eu mărturisesc că nu-mi prea vine să-mi aduc aportul. Se spune că uraganul se stârnește în Bangladesh pentru că i se fâlfaie unui fluture pe Amazon. Poate că aceeași cauzalitate browniană (sau danbrowniană, cine știe?) va împiedica sfârșitul lumii cel pregătit de elvețieni din cauza apariției acestei cărți. Se cheamă că eu, scriind aceste rânduri, salvez lumea, mai ceva ca Superman, Omul Păianjen, și alți eroi ce mi-au legănat copilăria. Ce poate fi mai frumos decât să previi Apocalipsa după Milka?

Cât privește starea actuală a literaturii umoristice, câteva precizări metodologice și paradigmatică se impun. În primul rând mi se pare că literatura umoristică strălucește astăzi prin absență. Adică există, dar în tiraje confidentiale, probabil o măsură necesară pentru păstrarea conspirativității, condiție esențială a victoriei asupra terorismului. În preistoria copilăriei mele, îmi amintesc de un volum semnat H. Salem - *Audiență în cer*, de unul al cărui titlu nu-l mai știu, semnat Dan Gh. Mihăescu, și de altul, căruia nu-i rețin autorul, dar știu că se numea *Hidrotelebicicleta*. Asta era pe atunci, mult iubitul și stimatul mă priva de Tom și Jerry așa că mă consolam cu ce găseam la îndemână.

Astăzi, în afara volumelor cu care Cornel Udrea are filotimia să ne aprovizioneze pe noi, cititorii încă avizi, rămâi cu o puternică stare de nedumerire: cam toată societatea românească pare a face hohă, ne dedăm la haz de necaz cufundați în produsele secundare ale metabolismului până sub nas, nu știm unde se termină omorul și unde începe umorul. Umorile sunt și ele pe aproape, că tot guvernează viața românească, mai degrabă decât legile sau regulile jocului (ultimele sunt bune doar ca să fie

schimbate din mers, că oricum le respectă doar fraierii încă nevaccinați și care mai cred în dreptate).

În rest, observi că emisiunile de umor sunt cele mai nesărate, că revistele de bancuri au același efect ca un pumn de coarne mestecate pe inima goală, și că, dacă vrei să faci rost de bancuri instant și *custom made*, te adresezi internetului (deși la unele din cele postate pe autostrada informației n-a râs, probabil, decât cel care le-a inventat). Înfloreste, ca o compensație umorul involuntar. Și, după cum știm din genialele tratate ale și mai genialilor noștri universitari, literatura nu e doar scrisă, cât și orală. La umor oral nu stăm rău, dar avem ce invidia la alte aspecte ale oralității, care au proliferat ceva de speriat în ultima perioadă, poate și datorită schimbărilor climatice.

Într-o convorbire cu care m-a onorat același inepuizabil Cornel Udrea, acesta îmi spunea, abordând o mină oarecum acra: „noi umoriștii ne aflăm, la ora actuală, într-o situație ingrată: suntem victimele concurenței nelocale a politicianilor”. Și avea, ca de atâtea ori dreptate. Nu-i vorba numai de mulții politicieni cu nume ce sugerează zoomorfismul (vezi gama cornutelor), sau obiecte din inventarul gospodăriei rurale (vezi Troacă, Greblă), nici de pasiunea onora pentru Săniuță (nu e vorba de un ministru de interne) ci și de entuziasmul și rapiditatea cu care sunt gata să se indigneze că apa în România conține peste 60% hidrogen, și să cadă voioși în alte capcane întinse de binevoitori.

Dar parcă numai politicienii ar fi în cauză. E de ajuns să-ți arunci o privire în lumea academică și să te pufnească râsul. Să citești sau să audiezi cursuri universitare la care ți se vorbește două ore fără să primești nici o informație. Sau să-ți arunci privirea în vreo bibliografie și să te minunezi la titluri precum „Între cecitatea politică și faza lungă a mașinistului” sau „Metafizica musculiței de oțet în contextul integrării europene”. Ba, am auzit că subiectul

trăznet al ultimelor cercetări academice are ca temă „Surâsul enigmatic al maimuței rhesus la vederea propriilor gonade”.

La concertele pentru oameni culți, îți vine să te iei de burtă, și numai aerul constipat și suferind al auditoriului cunoscător te oprește de la asta, fiindcă îți imaginezi că ești într-o morgă plină de împăiați. La teatru și film te zvârcolești în forul interior, atât e de plin de cioace vândute drept capodopere, ultimul urlet al artei, țipătul agonice ce potențializează provocarea lirică prin dinamitarea paradigmei grotowskiene, ș.a.m.d. Cum ar zice un țigan din Stana: „Delo, delo, gorodelo, parpalina, cotrofina, gara mo limba mânzului”.

Sau, hai să ne aruncăm o privire asupra localurilor de bon ton. Acuma la modă e ca tu, client cu pretenții, să fii expus în vitrină, ca produsele lui Matache Măcelarul în galantare. Și avem ce vedea: osâzna, spetele și buicile dopate cu steroizi, tolănite pe lângă câte o grație coborâtă de pe pitzipoanca.ro bat orice scheci cu Stan și Bran. Viața bate filmul, filmul bate cartea de umor iar realitatea ne bate pe toți la cur.

De multe ori mi s-a părut că umoriștii sunt, de fapt, oameni triști. Nici nu poate fi altcumva, umorul reprezentând refugiul disperat al celor prea sensibili din fața murdăriei agresive și cotidiene. Umorul nu înseamnă hohă, spirit de geniu șchiop de cafea, ci „serious business” cum zic americanii - în traducere fidelă bișniță serioasă. Și dacă luăm aminte, vom vedea că sub dictatură au spus-o pe bune nu dizidenții lui Pește drapați în parabole absconse, ci autorii de schițe umoristice. Așa cum niciun film de Pintelie nu denunță regimul comunist mai tare decât *Secretul lui Bachus*. Asta e, privilegiul bufonului nu-i legendă medievală, e realitate psihologică, de nici Stalin nu i s-a putut sustrage (vezi cazurile Ilf, Petrov și Arcadi Raikin).

Asta nu înseamnă că hazul de necaz e panaceu universal. Una-i una, alta-i alta, cum spunea genialul Kim Ir Sen, fratele bun al geniului mioritic ce ne asigură că iarna nu-i ca vara. Râsul biciuiește năravurile, ziceau și romanii cei din vechime. Dar uneori, parcă îți vine un dor chiar să iei biciul din cui.

Să mai râdă cine poate

Sorin Tănase

Ce înțelegem printr-o... anecdotă? Când spunem „anecdota” la ce ne așteptăm? Urmează să râdem sau să ne prefacem că râdem de dragul unor unchi, mătuși și bunici, cum că ne „umflă” râsul... Că ne surprinde poanta... Că ne amuzăm. Duminică după-amiază la o masă cu dantele, ceșcuțe și lingurițe cu care să ne sorbim propria plictiseală... cauzată de anecdote și de educație aleasă supravegheată de un pește de sticlă dintr-o vitrină cu balerină, cal, papagal pe crenguță, elefant și evident... peștele transparent cu culori în dungii reprezentând gustul artistic al gazdelor, cu anecdote cu tot. Un uncheaș care spune poante „tari” din armată, o mătușică povestind despre cum a dat restul greșit la magazinul de pâine, un vecin sosit instantaneu să vadă cum au crescut musafirii pe care i-a văzut încă pe vremea... anecdotelor...

La televizor apar doi umoriști (a se citi «doi actori puși acolo») în alb-negru ca tehnică de emisie și ca tehnică de joc actoricesc: ei se întâlnesc întâmplător în fața camerei unde se și lovesc pentru că nu se observă la timp; când se izbesc cu umerii pregătiți zboară din ei textul care trebuie să încapă în timpul organizat de regia (grăbită) ca să apuce poporul să râdă și gata anecdota! Gata și distracția. Punct. Asta era atunci... Acum lucrurile stau altfel. Mult mai bine. În scenă se izbesc mai mulți deodată; multicolor sau pestriț. Toți se răstesc într-un șir de văicăreli și urlete cuprinse sub numele de „trăzniți vă leato fost-au” de la Neculce spre veșnica emancipare umoristică românească prin Azarie, Macarie și Gicu de la Bărbulești. Un umor absolut original, curat, limpede, străveziu, fără surprize, fără înțeles, fără noimă, pseudo britanic, mioritic, anemic, rahitic, tremurând în spasme anecdotice. Dializa nu mai ajută, perfuziile sunt parfumate, pielea rămâne roz-bombon, poanta a

intrat într-un sughit subit și până să-și revină, ne mirăm de izbiturile întâmplătoare din scenă unde fiecare se izbește de fiecare. Cam asta e anecdota azi. De acum există dreptul de a spune ceva soi de glume... la care de fapt li se spune BANCURI.

De unde vin aceste... bancuri? Care e sursa lor?... Ați întâlnit vreodată un creator de bancuri?... Cu siguranță cunoașteți pictori, poeți (soiul acesta apare în cartea de imobil; românul s-a născut poet), cântăreți, compozitori, creatori și creaturi ale propriului geniu... Dar cunoașteți vreun născător de... bancuri? Mai mulți filozofi au fost de-acord că unele întrebări în loc să solicite răspunsuri au rostul de a măcelări liniștea unor bieți curioși care urlă în cor: Unde este fabrica de bancuri?... Avem unele răspunsuri pline de demnitate națională, înfășurate în drapelul tricolor și ridicate pe cozi de mături și lopeți festive cu ocazia recunoașterii implacabilului nostru talent, conform căruia... suntem deștepți! Da! Deci acum știm de unde vin și bancurile.

Cum se spun bancurile?... Ele se spun din priviri, se rostesc cu brațele, adesea cu expresia convulsivă a degetelor, se mai împung prin picioarele care împrășcă ca și cum râsul s-ar cobori în papuci; bancurile se mai zic și ca niște „științe” moraliste dar nu cu gura... nici cu glasul... acestea vin spuse cu plămâni ridicați în grumaz, de unde răzbat niște răcnete menite să oglindească originalitatea vreunui țaran, care în loc să vorbească frumos cu câinele, îl ceartă că nu a numărat oile câtă vreme a fost el în tufe să trimită un fax. Nu li se mai spune anecdote ci... bancuri. Ele se spun și cu telefonul la ureche în sensul unei universalizări prescurtate (prin gestul sfințirii) a marelui nostru talent de a râde cu orice preț și de a face gura mare în așteptarea unui gest; semnalul când avem voie să ne tăvălim de râs, scuturând din cap de atâta

uimire umoristic - distractiv - benefică și binecuvântată prin soboruri nevăzute și nesimțite. Cine rostește? Poporul domnule, poporul!

Bancuri cu politicieni?... Au început și s-au sfârșit la Caragiale. Nu există bancuri cu politicieni. Nici nu au existat. Au fost bancuri cu Ceaușescu, dar acesta nu a fost un politician. Politicienii nu pot fi subiectul unor bancuri. Nu se cade. Nu poți să râzi de un ambalaj câtă vreme în cutie nu există conținut. În astfel de cazuri se recomandă a nu se deschide cadoul... El poate fi reutilizat cu altă ocazie de Crăciun... când sub brad avem daruri, pe brazi avem globuri, în minte cresc gogoase și pe gură ies perle. Perle despre politica noastră ieșită din comun, care evident a fost mereu subminată de conspirații mizerabile pe care le-am combătut juvenil cu glume și sarcasm la lumânări, lanterne, faruri sau ecleraj de la casa scânteii. Politicienii noștri spun bancuri de câte ori deschid gura; e oare de râs sau de plâns? Chaplin în situația aceasta s-ar scărpină în fund și cu bastonul lui rotitor ar trece peste bancul de fiecare zi al marelui politician român (cu casa scânteii sau casa presei libere eliberate de stigma comunismului prin transfer la oala vânzărilor frumos propagat cu buci goale, picioare lungi, și mesaje la care simțim că trebuie să bem ceva). Avem noroc că auzim mereu că alcoolul dăunează grav sănătății! Iată un banc la care poți să râzi mereu...

Cât despre râs... Să ni-l păstrăm curat. E un spațiu unde nu ne mai putem permite minciuna. În definitiv nu pot împrumuta râsul meu nimănui și dacă pe al meu nu-l consum se alterează prin oase; pe când vine hohotul mult amânat, rostogolit, mototolit prin sertarele Bunului Simț Anecdotic, el este o răgăială târzie a ceea ce ar fi putut fi... clipa de luciditate la care musai să râzi; plecată ca un tren, pierdută ca o mașină la care îi vedem spatele înjurând șoferi și destine implacabile...

Să mai râdă cine poate! Acum!

Eseu despre panseu

Radu Vida

Dacă e să ne opintim*, apoi n-om putea râde sănătos, așa, să ne sară elasticul de la budigăii vecinei, nici dacă descoperim bruscă că avem certificat de naștere completat de Vanghelie, permis de joc de la Pinalti și loc de veci cu Bela, feciorul lui Marko-baci (știți dumneavoastră, cel care, din când în când, dă cu cracii, de ajunge fi-su în politichia mare). Altoiți cu lituus** sunt, deopotrivă, ardeleni, moldoveni și munteni. Ca să nu mai vorovim despre olteni. În sensul că bancuri proaste spun și unii și alții. D'apăi ceilalți?! Până la urmă, toți sunt *fele apă, fele viz*: rumunește șase și jumătate H doi O (în traducere liberă și aproximativă: apă de vizitic, de la Barabic).

În umor e ca și în umori: toți suntem riverani. Adică, locuim cu toții pe malul unei ape, când curgătoare, când stătătoare. Da', din varii motive ne place să credem că pe malul celălalt se dezbracă prostu'; că, vas'zică, nu noi suntem cu tichia pusă invers, dop între buci, vată în ureche și mucii în fasolea primarășului. Adică, pe malul nostru s-au născut tăți dișteptii lumii! Iar dincolo... ba s-o răsturnat căruța ș-o dat p'afară cu... 'tuți și tute, ba-neam de cumani cum zicea bătrânul Djuvara ot Niger, în acest prier. Există, însă, și în behăitul cel mai serios, diferențe, ca să zicem așa. Altfel nu

putem, că nu ne lasă, și ajungem pe mâna Lucanului Vorbădulce, de le zice la asistente: fă! și ele nu fac (în engleză), nici măcar analiză-n dializă, că la apofiză nu se poate și nu dă bine la știința lui Hypocrate.

Olteanu-i ca Sucă. Zamă lungă, cu praz, chiper în fund și scăfărlie bătută de soarele amiezii. Chiar și noaptea. Spune bancuri despre ardeleni și se mehăie ca prostu' că asta-i mai încetuc la vorbă și la port. Adică și când merge la gagici spune: *nu stăm mult, ne-mbătăm și plecăm!*

Moldovenii-s cu vinu'. Și ardelenii cu vina. Primii cred că, dacă Ștefan s-o fost dus la Tulcea după muieri, apoi toți sunt cu *spurcovnicu de-mbățosat* și musai cu indispensabilii pe vine. Când nu vine! Nici măcar Kira. Lu' Karolina.

Muntenii? Spun bancuri cu ei, de zici că i-a lovi acceleratul 322. Dacă mai circulă pe ruta Baia Mare-București. Ilievici, bunăoară. Zice poanta înainte de banc: *ciă Gioane-i prostănac. De parcă el n-ar ști!* Prezidentul, zic.

Ardelenii - și mai și: au clocit despre moldoveni că-s munteni, că oltenii-s... olteni și toți laolaltă unguri. Adică, nici usturoi n-au mâncat, nici pe Iulișka n-o pot ține în ogradă. (Aici, povestitorul renunță de bunăvoie la țapuritura după care ștromelongul n-are nimica cu ștromeleaga, precum

disputa din *Scula Magn*, după care țuica de prune, cu horinca sau pălinca de 50 % se vâj' cu salariile majorate de unii și îmbârligate de alții).

Și dacă tot am concluzionat de la început că spunem bancuri proaste, mai trebuie să facem o remarcă inteligentă: râdem cel mai bine, mai sănătos și mai cremos (!?!). Decât alții, desigur. Râdem când ne-mpiedicăm de prostia care plutește ca untdelemnul din sectorul V, dar și când zărim vârful muntelui Parnas, cu toți visătorii ce escaladează nemurirea; hohotim când ne vine rândul la cumpărat bilet pentru barca lui Caron, dar și când se prăvale odată cu apa caldă din bloc simfonia wagneriană a dezastrului de la bursele străine; facem libel din hieratică și pamflet din sărăcia cea mai cruntă; putem calcula, din prima, cvadratura cercului, dar ne ținem de foale și când glosăm pe marginea confutației (cu toate că știm cu exactitate ce înseamnă ea la... el și invers).

Așa trecem, de două-mii-de-ani, *con fuoco* peste poezioare (a se citi mai repede decât perimata capra/crapă... alea: *go/hu/ge/a/slavu/bu/cu/pe/cuta****).

Râzând, deci. Traversăm strada, menopauza, mileniiile...

Și, vedeți bine, ne merge!

* *unghibus et rostibus*, de ziceau latinii: cu forță

** cârja augurilor

*** gotii, hunii, gepizii, avarii, slavii, bulgarii, cumanii, pecinezii cu tătarii

Umorul în folclorul literar al copiilor

Cristian Cheșuț

Orice joc, privit ca act ludic creator de cultură și component al ei, presupune unul dintre atributele sale constitutive esențiale: *umorul*. Umorel, definit aici, în termeni acceptați, ca o stare și o pecete ancestrală pusă pe zestrea noastră biologică și spirituală, ca demonstrație de inteligență nativă (să ne ferească Dumnezeu de umorul proștilor!), sau ca virtual veșmint de sărbătoare la curtea laicului profan. Jocul include umorul, pentru că ambele noțiuni coexistă sub semnul generos al uneia dintre caracteristicile supreme ale existenței lor: *libertatea*. Jocul și umorul sînt în același timp atît condiție cît și consecință a libertății.

Ilustrii clasici ai literaturii culte (și) pentru copii (François Rabelais, Mark Twain, Cesare Pavese, Dino Buzzati, Truman Capote, Nastratin Hogeia, Ion Creangă, Vasile Alecsandri ș.a.) au descris în pagini de capodoperă farmecul irepetabil al jocurilor tradiționale ale copilăriei.

Iată câteva din cele mai cunoscute jocuri literare tradiționale românești, mostre rare de piatră prețioasă într-un pandantiv al umorului neaoș, de bună calitate, ridicat mai întotdeauna la rang de mare artă:

Incantații pentru elementele naturii

În tradiția și credința populară românească, comunicarea cu strămoșii mitici și influențarea puterilor divine se poate face prin elemente de limbaj semantic diverse, cu valențe magice: ritualul și jocul, în acest caz. Finalitatea dorită a incantației (prin joc, ironie și umor) este cea a

activării energiilor vitale ale vieții, ale forțelor benefice ale naturii și, uneori, a încercării de a influența destinul. Cîteva exemple pot fi grăitoare, în acest sens: „Plouă, plouă,/ Babele se ouă./ Se ouă și cocoșu’/ Să nu-l bată moșu’.”; „Ninge, ninge,/ Popa linge/ Și diacu’ /Umple sacu’.”

Incantații pentru joc

„La popa-n poartă/ Este-o miță moartă./ Cine-a rîde și-a vorbi,/ A mînca-o coaptă./ Cu mălai, cu pătrunjel,/ Cu untură de cățel.”; „S-o suit capra pe piatră/ Și o dat cu capu’/ De s-ar sparge capu’ caprii/ Ca și piatra-n patru.”; „Astă vară, la Crăciun,/ M-am suit într-un alun/ Și-am mîncat atîtea mere,/ De m-am săturat de pere.”; „Pițigaie, gaie,/ Ce duci în tîgaie?/ Un picior de oaie./ Cine ți l-o dat?/ Popa din Bîrgău./ Bată-l Dumnezău!”; „Cățeluș cu părul creț/ Fură rața din coteț./ El se jură că nu fură/ Dar l-am prins cu rața-n gură/ și cu ou-n buzunar,/ Hai la Sfatul Popular.”

Numărătorile

Sînt cele mai simple și mai vechi forme de jocuri literal-literare, folosite de copii la începutul jocurilor, cînd prin numărare se alegea fie cel care trebuia să înceapă jocul, fie conducătorul de joc, fie partenerii de echipă.

Dacă la început numărătorile se rezumau doar la rostirea numerelor cardinale (de obicei, de la 1 la 10), în timp acestea s-au îmbogățit cu un repertoriu de noi cuvinte (cu sau fără sens), ceea ce a dus la apariția elementelor de versificație: armonie, rimă, ritm.

Toate numărătorile cunoscute în folclorul românesc se disting prin bogăția și varietatea temelor, prin ingeniozitatea creativă în conținut, prin umor și prin fantezia plină de lirism, candoare și naivitate a copiilor.

După conținut, numărătorile pot fi clasificate astfel:

1. Numărătorile narrative

Acestea sînt mici exerciții descriptive, lipsite de un scenariu credibil, tematica abordării fiind una foarte bogată și diversă, inspirată din familie, gospodărie, școală, unde apar uneori nume de

eroi ai istoriei sau ale unor artiști consacrați, aici fără o altă valoare decît cea evocativă și cea literar-stilistică: „Stan și Bran cîntă la pian./ Bum, bum, bum,/ Ieși afară, măi nebun!”; „Unu, doi, trei, patru, cinci,/ Mama cumpără opinci,/ Tata cumpără secară,/ Tu copile, ieși afară!”; „Horea, Cloșca și Crișan/ S-o bătut cu Mureșan./ Mureșan o fost mai tare,/ C-o mîncat pită cu sare.”

2. Numărătorii cu numere pare: „Două rațe pe gunoi/ Numără din doi în doi:/ 2, 4, 6, 8, 10/ Un pahar cu apă rece.”

3. Numărătorii cu numere impare: „O maimuță cu cercei/ Numără din trei în trei:/ 3, 6, 9,/ O maimuță mîncă ouă.”

4. Numărătorii în care se utilizează alfabetul: „Într-o farmacie/ Stă un porc și scrie:/ A, Be, Ce, De,/ Ieși afară, porcule!”

5. Numărătorii narrative inspirate din viața școlară: „Îțiri, Pițiri/ Treci la tablă/ Nu știi lecția, domnișoară./ Da’ de ce n-ai învățat?/ C-am fost ieri la bal mascat/ Bal mascat îți dau eu țiel/ Ai un doi la geografie/ Și un patru-n catalog. / Îțiri, Pițiri, treci la loc,/ Ești un mare dobitoc!”

Aspecte din viața socială

„Sărut mîna!/ Servus, dragă!/ Aveți bere?/ N-avem, dragă!/ Cînd aduceți?/ Nu știu, dragă!/ Sărut mîna!/ Servus, dragă!”

Nu cred că se impune vreo concluzie savantă, așa că voi pune punct cu un gînd: dacă Homo Sapiens este abordabil și calificabil prin prisma atributelor definitorii ale lui Homo Faber, Homo Esteticus sau Homo Religiosus, atunci, în mod sigur Homo Ludens este – cum ar fi spus Cornel Udrea – prezumția de nevinovăție a lui Homo Ridens. Sau invers.

asta numai atunci cînd le va fi terminat pe toate celelalte de făcut! Va fi târziu? Vom fi bătrîni de tot? Tot ce se poate, pentru că încă nu ne-am apucat de nimic!

Va fi ziua cînd pe ecranul umorului nostru negru de azi se va auzi un zâmbet de rîs și se va vedea un hohot, deoarece ne va veni mult mai ușor decît acum să ne mutăm dintr-un simț în altul!

P.S.

Aflu cu încântare că peștoaica mea roșie, cu aripioare zdrențuite, din acvariu, a rămas grea cu un necunoscut! Am găsit la fața locului o mînușă de scafandru, un tub cu anticoncepționale expirate și un bumerang MADE ÎN... ROMÂNIA! Vedem noi cine rîde la urmă!

De ce rîde românul?

Marcel Mureșeanu

În primul rînd că nu rîde. Hohotește! Tot este un hohot, trup și suflet, de dimineața pînă-n toiul nopții, oriunde se nimereste a fi și în orice poziție se află...

Asta, ca să restabilim adevărul și să nu ne mai culcăm pe-o ureche, mai bine pe-o muchie subțire ca lama, ca să ne taie visele-n două părți egale, numai bune să se ia la harță între ele.

De unde vine întrebarea asta și ce vrea dînsa a deșuruba nu-mi dau seama, dar se pitește ceva în ea, poate chiar un dușman ancestral, periculos ca o lamblie sau poate ecoul scăpat din temniță, al rîsului Greuceanului, cînd, după ce l-a decapitat pe Zmeu, și-a dat seama că era

altcineva!

Românul nu rîde, *cari amici*, decît cînd n-are de ce sau cînd dă calul cu el de-a rostogolul, ca să nu-i afle nimeni gîndurile, să nu știe nimeni ce forfotește în el sau ce simte față de aproapele, cu care e condamnat să se iubească.

El comite singura greșală de „ortopedie” posibilă și face un pas îndărăt, înapoi în tranșee, și cum să nu hohotească atunci cînd dă acolo peste însuși dușmanul său de joc, venit prin spate, în timp ce el merge înainte!

Nu voi înceta să sper însă că va veni și rîndul românului să rîdă: sfielnic, feciorelnic, nobil, diamantin, goliardic, ca balenele în călduri, înotînd prin apele minerale ale destinului, dar

Demisia

Aurel Brumă

Spre bucuria multora dintre prietenii încă nedeclarați, de teama impozitului pe venitul global, acum câteva zile am anunțat un grup de colegi bine organizat pentru o partidă de poker în patru cu mână moartă că mi-am dat demisia.

Bravos, mi-a zis unu, în sfârșit va putea să revină în patrie domnișoara Șuți din Australia, acolo unde și-a completat excelențele studii de la grădiniță cu Diploma Colegiului Superior de Marsupiale.

Odată revenită, dânsa va prelua prima jumătate de oră a orei de umor, în rest fiind ocupată cu programul Phare de implementare a cangurilor în zonele de șes, cele de deal fiind ocupate samavolnic de păduri și alte culturi mult inferioare celei primite la colegiul de care pomeneam.

- Și ce faceți, că rămâne o jumătate de emisiune descoperită?

- Nicio problemă. O vom acoperi, spre

exemplu, cu un capac sau, dacă apelăm la ajutoarele alimentare abia sosite din Anglia, o acoperim cu un joben sau, mai simplu, o anulăm - reducerea timpului de emisie oferind oportunități considerabile, între care economia de timp, de personal și de bani. Cu sumele economisite vom putea dubla plata celeilalte jumătăți de oră care va deveni mult mai prețioasă și ne va ridica în sondeje sau în alte locuri mai vizibile.

Văzându-mă puțin înverzit de emoție, colegul s-a oprit brusc, aplecându-se. Da, sacoșa cu spanac era la locul ei.

- De ce ți-ai dat demisia, m-a interogat de sub birou.

- Din exces de furie, i-am răspuns. Mă depășeau clasicii.

- Sigur că te depășeau. Umorul e o chestie a naibii de dificilă, mai ales pentru un individ care se

ocupă de umor. Nu l-ai văzut pe Bănescu, pe când era primar? A mătrășit urgent funcționarii de peste 50 de ani, întinerind organul la maximum 24. Am auzit că se înghesuiau bucureștenii la primărie mai ceva ca la Crucea de Piatră. Fete una și una! Acum fac angajări pentru fanfară. Vom avea prima fanfară de dame din istoria universală a patriei. Un nou vânt va sufla în pupa economiei noastre tot mai ergonomice. Apropo, te superi dacă îți iau scaunul? Am o iminență de platfus și mi s-a recomandat să am cât mai multe scaune.

Exact în clipa aceea de platfus a intrat intempestiv șefu. Domnilor, a spus mai apăsător decât îl apăsa greutatea funcției delta pi pătrat. Tocmai am primit un fax. Ni se comunică că dumnealui, și a arătat cu degetul spre mine, va primi un nou Oscar. Vă rog, lăsați-l să rumege în singurătate această nouă victorie.

Și m-a lăsat singur. Singur cu Oscar, nepotul de Lapte praf al șefului General, pentru a-l iniția în tainele umorului radiofonic. Ca și șeful, trăiam emoția unui suflu nou, a unui nou aer. Oscar își descălțase adidașii.

Grevistul foamei

Dan Căpruciu

Pe nepusă masă, în fața penitenciarului de maximă siguranță, a apărut un cort, lângă care, proptit de un copac, se fudulea un anunț scris cu litere groase pe un carton: Greva foamei.

La început, nimeni nu i-a dat atenție, poate doar comandantul pușcăriei să se fi mirat că tocmai acolo își găsisse locul protestatarul de a-și arăta nemulțumirea și nu în fața prefecturii, așa cum era firesc să se întâmple. Totuși, după câteva zile, în urma sesizării făcute de cetățeni, la fața locului s-a deplasat o echipă care trebuia să dea asistență medicală grevistului, dar și un ziarist, atras de eveniment.

La apariția ziaristului, grevistul nu s-a sinchisit câtuși de puțin, rămânând tolănit pe un maldăr de haine vechi, adunate probabil de pe la ghelele de gunoi.

- Cetățene, a îndrăznit reporterul, căutând să-l ia cu binișorul, spuneți-mi, care este motivul acestui act suprem al Dvs.?

Omul răspunse prompt, fără a clipi:

- Păi, cum să nu protestez, domnule, dacă fără niciun motiv, m-au dat afară din pușcărie? Iată, se împlinește o săptămână de când nu mai am un acoperiș deasupra capului, de când nu mai am asigurată pâinea cea de toate zilele...

- Probabil că ți s-a terminat perioada de detenție. De ce trebuiau să te mai rețină? Dumneata știi cât costă întreținerea unui deținut? Mai mult decât a unui student!

- Dar ce, la pușcărie nu se învață atâtea și atâtea? Nu degeaba i se mai spune în limbajul nostru și «facultate»... Iar apoi, ce ar mai conta întreținerea unui om nevoiaș, pe lângă atâtea mii, zeci de mii de oameni din țara asta, care nu fac mai nimic și primesc leafă de la stat?

- Ai făcut vreo contestație?

- Am făcut, dar mi s-a respins. Ziceau că dacă nu am fost mulțumit de condamnarea primită și voiam mai mulți ani de detenție, trebuia să fac la timpul convenit recurs.

- Dar, așa stând lucrurile, nu a venit la dumneata nimeni dintre cei condamnați, ce urmau

să-și ispășească pedeapsa, să te roage să intri în locul lor acolo? În felul acesta, se rezolvau două cerințe simultan: omul condamnat rămânea afară, iar dumneata te duceai la „locuința preferată”... Ba pe deasupra, sunt sigur că omul pe care l-ai fi înlocuit, ți-ar fi oferit și o recompensă.

- Ba cum de nu, m-am gândit și eu la chestia aceasta, dar justiția nu acceptă: zice că fiecare trebuie să-și ispășească pedeapsa pentru relele făcute...

Omul oftă din rărunchi, după care rosti mai mult în șoaptă:

- Dar găsisem eu rezolvare și la chestiunea aceasta: m-am deghizat în rolul unui condamnat ce semăna întrucâtva cu mine și așa am reintrat oficial la pârnaie, în timp ce el își făcea „detenția” prin Honolulu, sau Tenerife, nu mai știu exact, cred că se plimba de colo până colo, căci avea posibilități...

- Ei, bravo, știi că ai imaginație? Și atunci, de ce ești aici, în stradă?

- Mulțumesc pentru apreciere. Figura a ținut vreme de vreun an, după care, un fost coleg de celulă, care m-a recunoscut, a făcut reclamație la comandant, căci avea pică pe cel pe care-l înlocuisem...

- În acest caz, desigur că descoperit fiind, ai făcut rost de o nouă condamnare...

Grevistul se uită melancolic la reporter și replică:

- Asta s-ar fi întâmplat dacă în țara aceasta s-ar face dreptate, dar l-au condamnat în contumacie, numai pe cel din Tenerife și pe mine m-au alungat din pușcărie, pe motiv că trebuiau să mă pedepsească. Și ce pedeapsă ar fi fost aceea, când mi-ar fi satisfăcut dorința de a rămâne pe mai departe la „mititica”?

Domnule judecător, am ripostat eu, în țara aceasta liberă, fiecărui cetățean trebuie să i se asigure un loc la pușcărie, pentru cazuri de necesitate, vorba aceea, că nu se știe ce aduce viitorul, mai ales în zilele noastre... Această necesitate cred că trebuia stipulată și în Constituție, dar toată lumea cunoaște felul cum a fost ea alcătuită și ce interese s-au urmărit... De aceea, precum se vede, chiar dacă ar trebui încarcerată, există senatori și deputați cărora

nu li se asigură dreptul cel mai elementar, adică un loc în detenție și ei continuă să se plimbe plini de remușcări printre ceilalți, fără niciun fel de speranță că vor deveni deținuți...

- Domnule, lăsați aleșii în pace, că ei au imunitate! a zis judecătorul. Dar noi nu ne putem permite să risipim banii contribuabililor, spre a te ține pe dumneata pe mâncare, fără să faci nimic... Du-te la muncă...

- Domnule jude, am replicat eu, la pușcărie este locul meu de muncă. A fi pușcăriaș, este un job cât se poate de firesc și de uzual. Din păcate, nu se organizează niciun târg cu oferte pentru astfel de joburi, că m-aș duce și eu la el...

- Dar aici, ce este? a intervenit el. Din păcate, dumneata nu mai ești apt pentru un astfel de job, nu mai ai calificarea necesară...

- Poate că mi-am pierdut îndemânarea la șterpelit portofele, sau la violuri, știți, cu vârsta...

- Ei, vezi că îmi dai dreptate? La urma urmei, dacă ai fost atâția ani „pensionarul” închisorii, trebuie la un moment dat să ieși la pensie și din această activitate...

- Ehe, bine ar fi! Pensionar, pensionar, dar cine îmi plătește pensia? Că a sta la pârnaie nu e totuși o treabă ușoară și ar trebui să fiu recompensat pentru asta... Câți nu ar plăti sume grase, numai să scape de „mititica”...

Reporteul interveni din nou:

- Și totuși, ar trebui să te bucuri că ești iar liber...

Omul își duse mâna prin jungla bărbii neîngrijite și răspunse sec:

- Până acum am fost condamnat de zece ori, dar pe drept pentru faptele mele, hoții, tâlhării, violuri și mi-am petrecut aproape toată viața dincolo de acele ziduri. De data aceasta, am fost condamnat pe nedrept, fără a mai fi făcut vreo nelegiuire.

- Cum adică ?

- Adică am fost condamnat la libertate! Și la situația mea actuală, la ce mi-ar mai folosi?

Reporterul rămase fără replică, în timp ce un trecător îl trase de-o parte și îi șopti:

- Dragă domnule, să nu crezi tot ce îndrugă individul. Probabil că este un actor care își desăvârșește rolul de pușcăriaș aici și vrea să se convingă cât de bine îl joacă... Ori poate, în realitate, este un deputat în travesti, care încearcă în felul acesta să mimeze fuga de imunitatea parlamentară, căci se apropie alegerile...

Războiul

Mihai Batog Bujeniță

(science fiction aproximativ)

GRIȘENKA deschise ochii, se ridică cu greu din patul de fier aflat în birou și ieși afară. O sete cumplită îi ardea gâtulejul, iar capul și-l simțea de mărimea unui tanc mijlociu. Nu putea face alte comparații deoarece el toată viața fusese tanchist, iar în dimineața asta, în fața ochilor, avea tot tancuri. Unele grele, din acelea cu care era dotată divizia pe care o comanda, altele mijlocii sau mici, că cele mari nu-i încăpeau sub bonetă. Își trată setea arzătoare cu încă un gât de vodcă și hotărî că e timpul să facă o mică alergare pentru a mai alunga mahmureala. Era însă un tip sociabil și parcă nu-i convenea să alege de unul singur. Îi dădu telefon bunului său prieten IVAN, tot tanchist, să alege împreună. IVAN primi propunerea cu entuziasm fiindcă avea și el nevoie de mișcare. Peste numai un ceas, cele două divizii porneau în marș urmând să se întâlnească spre seară la FOCȘANI, unde să campeze și să pună de una mică, deoarece din hărțile lor reieșea clar că acolo e treabă de făcut, nu glumă. Nu mai vorbim de bucuria soldaților care de multă vreme își doreau o excursie, ultima fiind cu mulți ani în urmă pe traseul GERMANIA-RUSIA. Destul de plicticoasă, de altfel! Actualul traseu de marș era deosebit de pitoresc și a fost presărat cu tot felul de întâmplări nostime care mențineau la cote înalte buna dispoziție a participanților. Mici prădăciuni, câteva incendieri, violuri, bătaii cu sau fără folosirea muniției din dotare, ceva obuze prin turlele bisericilor, în fine, tot ce este prevăzut în regulament pentru o acțiune plină de succes. Cei doi organizatori, GRIȘENKA și IVAN dădeau astfel dovada unor mari talente de tour-operatori. Seara, așa cum calculaseră, au oprit lângă FOCȘANI și au organizat, la fel de pricepuți, cazarea, hrănirea și entertainmentul băieților. Un mic raid desfășurat de trupele de comando urban a asigurat materialul pentru cel puțin o lună de bună conviețuire cu băștinașii. Ce-i drept unii dintre aceștia, buni cunoscători ai istoriei naționale, au intrat în horă, la propriu, dar și la figurat, cu oaspeții, furnizându-le mai ales informații și răzbuindu-și astfel mai vechile neînțelegeri cu unii vecini. Nici doamnele

sau domnișoarele autohtone nu au stat în afara evenimentelor, cunoscută lumii întregi fiind ospetia noastră tradițională. Ele au fost cele ce au asigurat perfecta desfășurare a schimburilor interculturale și au transformat, ca de obicei în istorie, cu har și destulă trudă, ardoarea războinică în dorință de continuitate. Pe scurt, toate evenimentele se desfășurau în bună înțelegere, numai guvernul de la BUCUREȘTI dădea dovadă de nervozitate, intra cu trupele în cod roșu și consulta cancelariile altor state ca să le spună aceștia cum să procedeze.

Armata raportă pentru început că misiunea de intervenție este relativ simplă de îndeplinit, apoi că nu are motorină, hrană, echipament, arme, muniție și nici chef de trai în condiții de bivouac.

Mmmdaaa... Guvernul își dădu seama că, într-adevăr, cam așa era! Rămânea diplomația alianțelor! Ministerul de resort intră urgent în priză! Astfel, au aflat de la nemți că poate este o neînțelegere, și că, dacă trece suficient timp, lucrurile se rezolvă de la sine, de la francezi că ei au acum probleme cu fermierii, dar că, după un an-doi ni se vor alătura pentru a susține cauza noastră în Consiliul Europei, de la englezii că ei au luat legătura cu MOSCOVA și nu este nimic alarmant, așa că să nu ne facem griji fără rost, iar de la americani că ei știu totul despre situație și că acum prelucrează datele obținute de la sateliți, iar după ce acestea vor fi difuzate și la C.N.N. vor trimite un emisar la fața locului.

Booonnn! Se poate spune că eram asigurați și pe partea asta, așa că, guvernul plecă liniștit în exil, ca să coordoneze de acolo, mai eficient, întreaga situație, destul de complexă de altfel. Locul exilului, un secret de nepătruns, fu dezvăluit din greșeală de un tâmpit de ziarist de la un tabloid amărât. Insulele SEYCHELLE. Da, era o locație perfectă, departe de orice pericol care ar fi putut tulbura luarea hotărârilor.

Situația cunoscu însă o întorsătură bruscă abia atunci când liderul de la KREMLIN află de isprava celor doi neastâmpărați. Dădu imediat ordin ca toate forțele să se întoarcă din excursie, iar organizatorii să se prezinte la el.

După două zile GRIȘENKA și IVAN, cam verzi

la față își băteau genunchii în fața tătucului. Acesta era negru de furie și le răcni în față:

- Băi, netrebnicilor, pe unde v-ați apucat, mă, s-o haiduciți!? În ROMÂNIA băi, cretinilor!? Păi, băiii, dovlecilor, voi nu știți că acolo noi avem tot petrolul, gazele, băncile, fabricile de aluminiu, combinatele de oțel, toată rețeaua de distribuție a carburanților, proprietăți imobiliare și podgorii, sau că românii sunt singurii care ne cumpără electrocasnicele pe care noi oricum le aruncăm!? Bă, ce dracu' e-n capu' ală plin dă samahoancă al vostru?! Voi jefuiți propriile noastre bunuri? În halul ăsta v-a tâmpit băutura?!

- Iertare tătucă, habar n-am avut dă toate astea pe care ni le spui înălțimea ta. Recunoaștem, am greșit, da' nu suntem noi de vină!

Liderul îi mai privi o dată pe sub sprâncene, însă se vedea cât colo că-i mai trecuse supărarea. Eiii, erau și ei tineri, și cine nu greșește la tinerete...

- Bine, duceți-vă să luați câte zece vergi la cur, apoi înapoi la treabă, s-a 'nțeles! Cei doi se retraseră cu spatele, fericiți că scăpaseră ușor, mai ales că aduseseră mai multe butoaie de cognac din expediție și, cu o sticlă-două, scăpau și de vergile promise.

În urma lor liderul convocă marele consiliu și dădu strașnică poruncă pentru a se actualiza situația informărilor politice în armată. Se vedea că șeful secției propagandă lucrase încă după planurile de acum douăzeci de ani. Fu trimis la reciclare în SIBERIA. Rușine!

Guvernul de la BUCUREȘTI reveni în țară, bronzat și plin de energie. Ministrul de externe fu felicitat și decorat pentru admirabilele rezultate obținute în dificilele negocieri cu aliații tradiționali, câțiva generali fură avansați mareșali că participaseră la război, iar ziarele făcură publice actele de eroism și de rezistență ale oamenilor simpli care nu se lăsaseră doborâți la băutura de cotropitori. Apărură și cântecele de vitejie care proslăveau setea noastră de libertate, independența și suveranitatea unei țări mici, dar de neînving, așa cum era scris și în cărțile de istorie. „Evropa căta cu admirație și multă mirare la noi”, scriau unii în limba vechilor cronici. Erau triști doar cei din micul trafic de frontieră care speraseră la o liberalizare masivă a comerțului cu șuruburi, bormașini, mixere, dopuri și baloane. Dar cine să-i bage în seamă, tocmai acum, când pe sub arcul de triumf defilau victorioase trupele noastre, îmbrăcate și echipate cu ținuta stoc.

- Ba nu, pe șoarecele!
- Hai să-l văd și eu!
- Stai să-l prindă și li-i vedea. Ce zici, mi-o dai?
- Tu văzutu-l-ai?
- Eu nu, da' știu cumu-s șoarecii.
- Mă Petre, tu bați cam departe, da' te-o prostit rău cine te-o trimis la mine.
- Cum așa?
- Află că eu îl pun pe prunc să bată mâța, tocmai ca să prindă șoarecii!
- Așadară, tu știi că al tău seamănă cu-n șoarece?
- Cum să nu, doară eu l-am făcut.
- Și nu-ți pasă?
- Nu, pentru că, dacă te uiți bine, toți semănăm cu câte un animal.
- Și eu?
- Și tu!
- Cu care?
- Nu spun, Petre, că mi rușine.

Zodia șoarecelui

Marcel Mureșeanu

Crengile

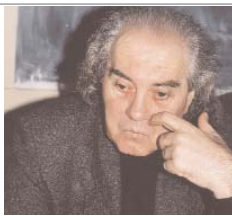
- Mi s-o îmburdad un măr, Ioane, nu-i putea tu să duci crengile pe oareunde?
- Nu pot, bătrână, că duc lemne în sat în fiecare ziua.
- Nici dacă ți-oi da niște pălincă?
- Poate c-așa, da' câtă?
- O jumătate de litără!
- Atunci îți aduc și eu o jumătate de cocie.
- Bine, că dacă îi mai veni ți-oi da și cealaltă jumătate.
- N-ar fi mai bine să-mi dai o litără și să încarc până-n vârf?
- Hai de două ori, se hotărăște definitiv bătrâna, că și așa-i pusă în două sticle și mă tem să nu le încurc.

Zodia șoarecelui

- Vilă, măi Vilă!
- Ce-i?
- Ieși un pic afară!
- Da' ce-i?
- Ieși, când îți spun!
- Stai că vin!
- Vilă, nu-i face bine să-mi dai mâța voastră pentro zi-două?
- La ce-ți trebuie?
- Am un șoarece mai mare, care seamănă cu pruncul tău, și a noastră nu-l poate prinde.
- Și-atunci, în ce fel?...
- Am auzit că pruncul tău o bate toată ziua și mă gândesc că ar vrea să se răzbune.
- Pe prunc?

Românii și apocalipsa

Ion Cepoi

Ajunși până unde am ajuns, simțim nevoia unor lămuriri suplimentare într-un domeniu cât se poate de sensibil. În ultima vreme, se vorbește din ce în ce mai des despre apocalipsă. Pentru că subiectul este unul fierbinte iar părerile specialiștilor se bat cap în cap, încercăm aici să lămurim cum stau lucrurile în România. Cum stau în celelalte țări nu ne interesează. Fiecare cu apocalipsa lui, zău așa!

Așadar, detractorii aceia de istorici oficiali spun cum că, de vreo cincisprezece-șaisprezece ani, apocalipsa română se manifestă prin aceea că aici, zilnic, se întâmplă următoarele:

- se scuipă, se ciupește, se zgârie, se mușcă;
- se-njunghie cu șiful, cu pumnul, cu pixul, cu vorba frați, cumnați, prieteni și dușmani, pe la spate, prin față, prin dos, în casă, pe stradă, prin boscheți, în parlament;
- se împoașcă cu noroi, se freacă menta, se taie frunze la câini, se bate apa-n piuă, se strânge funia de par și cureaua pe burtă, se sapă gropi și se cade în ele;
- se trag sfori, vile de protocol, case de vacanță, chiloții jos în fața preopinului, scaunul de sub fund și preșul de sub picioare;
- se pun piedici, bețe-n roate, șefi prin concurs de competență și miniștri din ce în ce mai

independenți de țară;

- se fură pâine, cloșca de pe ouă, izmenele de pe călător, mașini, copii, icoane, fabrici, vapoare, dividende, meciuri de fotbal, opere de artă, capra vecinului, cabluri electrice, șine de cale ferată, roți de sub locomotive, idei, funcții, drepturi, voturi, alegători, simpatizanți, consilieri, primari, platforme de partid și membri de partid cu partid cu tot;
- se dă cioara de pe gard și pielea ursului din pădure, dar și cu flit, cu agheazmă, cu parul, cu sapa, cu toporul, cu bastonul, cu nuceagul, cu sabia Ninja, cu bomba, cu părerea, cu tifla, cu băta-n baltă, cu stângu-n dreptul, cu stânga-n dreapta și invers, cu sare pe coadă, cu capul de pereți și de pragul de sus, cu fundul de pământ și cu pământ în gură;
- se dau mângăritare la porci, certificate de proprietate fără proprietăți, ghionți, palme pe obraz, peste ochi, peste burtă, pumni în plex, în nas, după ceafă, capete în gură, șuturi în fund, la boașe, la fluierul piciorului; apoi, diplome de excelență, de cetățean de onoare, legi, ordonanțe de urgență, tunuri, comisioane, lovituri de stat, de palat, de teatru, comunicate, dezmințiri, conferințe de presă și doctorate;
- se arată fundul gol, pumnul, mâna îndoită de

la cot, degetul la cap, la gât, la obraz ori între alte două;

- se spală o mână pe alta și amândouă obrazii, bani negri și izmenele-n public;
 - se scot ochii din cap, limba din gură, cureaua de la pantaloni, șiretul de la bocanci, valuta din țară, bazma curată, părleala, sufletul, rărunchii și viața din om;
 - se încheie șlițul la pantaloni, contracte cu țara, cu sindicatele, cu Dumnezeu, cu dracul, cu electoratul și cu partenerii de coaliție;
 - se strică familii, prietenii de-o viață, alianțe electorale și orzul pe găște;
 - se lichidează teroriști invizibili, bandiți, dezertori, conturi, bănci, fabrici, IAS-uri, mineri, șomeri și pensionari;
 - se moare de foame, de frig, de caniculă, de boală, de inimă rea, de rușine, de ciudă, de plâns, de râs, de pizmă, de îmbuibare, de Viagra;
 - se violează bătrâne, femei, fecioare, copii, istoria, Constituția, bunul simț;
 - se rotesc pământul, soarele, luna, proprietarii, funcționarii publici, miniștrii și partidele la guvernare;
 - îngheață inima-n om, mintea, apele și salariile bugetarilor;
 - se întind rufele la uscat, antenele, mâna făcută căuș, ața, plapuma, râia, păduchii, tuberculoza, Sida și criza financiară.
- Ei, și după toate astea, vin eu și vă întreb: asta-i apocalipsă, oameni buni?
- Nici vorbă, asta-i reforma la români.

Lecturi cu ochii închiși

Mihai Frunză

În secolul vitezei unii citesc o carte pe orizontală, alții pe verticală sau pe diagonală. Eu am altă metodă: citesc cu ochii închiși. Iau cartea în mână, îi citesc titlul și autorul, închid ochii și îmi închipui ce se petrece în ea. Iată câteva exemple:

Mircea Eliade - LA ȚIGĂNCI: Un bărbat mult prea curios din fire dorește să-și afle viitorul. Nemulțumit de cafeaua cu prea mult zaț a unei vecine, apelează la niște țigănci profesioniste care ghicesc în bobi. În timp ce una dintre ele îi prevestește că va scrie un monumental „Tratat de istorie a religiilor”, cealaltă îi fură cu dexteritate lăntșorul de aur cu cruciuliță.

Mihail Bulgakov - MAESTRUL ȘI MARGARETA: Eroul principal este maistru la o fabrică de catran de lângă Moscova. Este un individ dat dracului. Are o minte ascuțită și aduce inovații la structura de rezistență a cazanelor. O cunoaște pe blondă și nurlia Margareta. Îi cere mâna și sufletul. Le primește. Va regreta amar pentru că, în scurt timp, Margareta își va lua sufletul înapoi și îl va oferi unui donjuan de ocazie, pe nume Ivan Vasilievici Mefistov. Maistrul se sinucide devenind membru al partidului bolșevic.

Mihail Sadoveanu - NADA FLORILOR: Trei frumoase surori - Margareta, Violeta și Viorica - îl momesc pe tânărul profesor de botanică Florin cu nectarul lor irezistibil. Acesta le polenizează

natural, dar la apariția fructelor fuge în Spania, evident la căpșuni. Fetele se consolează rapid și deschid un aprozar.

Umberto Eco - NUMELE TRANDAFIRULUI: Un politician al cărui nume îmi scapă, dintr-un partid ce are ca emblemă un trandafir, dorește să-l studieze pe Aristotel. Se închide în bibliotecă, unde găsește o carte despre viața lui Aristotel Onassis. O citește pe nerăsuflăte, după care părăsește biblioteca și vinde flota. Drept recunoștință, marinarii îl aleg amiral.

Dan Brown - CODUL LUI DA VINCI: Un muzeograf de la Luvru se îndrăgostește lenea de o vizitatoare ce seamăna leit cu Mona Lisa. Cu capul în nori, când se întoarce acasă, uită codul de la interfon și formează unul greșit. Nimerește în apartamentul unui oarecare da Vinci, un instalator a cărui nevastă, Maria Magdalena, este cam rea de muscă. Muzeograful rezistă ispitei și devine călugăriță ursulină.

Ion Barbu - DUPĂ MELCI: Un tânăr câștigă un concurs de poezie. Este premiat cu o diplomă, o mică sumă de bani și o masă la un restaurant de lux. Aici a fost servit cu icre negre și homari. După melci i s-a făcut brusc rău și a fugit la toaletă unde a scăpat de toate bunătățile. Revenit la masă a comandat o porție de ciolan cu fasole.

Mircea Cărtărescu - ORBITOR: Un medic oftalmolog de mare succes se plictisește

îngrozitor. După ce vindecă o sumedenie de bolnavi, el are o idee malefică: să trateze numai bărbați sănătoși. Bineînțeles, după tratament aceștia orbesc și se îndrăgostesc de femei urâte și rele.

Al. Vlahuță - ROMÂNIA PITOREASCĂ: Un alpinist australian dorește să-și încheie apoteotic o carieră prodigioasă: escaladase Everestul, Kilimanjaro, Aconcagua, Mont Blanc, ba chiar și muntele lui Venus al unei negrese bantă. Dorința i se îndeplinește: ajuns în România, a descoperit muntele de gunoaie de la Glina. A trecut un an și alpinistul este încă rătăcit pe traseele sale pitorești.

George Bacovia - PLUMB: Un poet simbolist suferă de gingivită. Medicul de familie îi descoperă o periculoasă intoxicație cu plumb provenit de la literele cărților de poezie pe care le citește. În urma tratamentului poetul se vindecă și promite că nu va mai citi decât proză.

I.L. Caragiale - MOMENTE ȘI SCHIȚE: Un arhitect de mare viitor face o vizită unei doamne care are un câine - Bubico - plin de purici și doi copii excesiv de obraznici - Goe și Ionel. Ajuns acasă, are câteva momente de rătăcire: ia schițele de pe planșetă, le face ghemotoace și le bagă în galoși.

Mondiala de strip-tease

Dan Mihăescu

1

După marele succes la Festivalul Mondial al Fachirilor, unde noi am luat marele premiu, înaintea faimoșilor fachiri indieni, care deschid gura și pot înghiți orice, spre deosebire de românul nostru care înghite orice, fără să deschidă gura, iată o altă veste bună. La Mondiala de strip-tease, Trofeul Oscarul Viguros a fost acordat domnișoarei Mica Românica (pseudonim artistic), fostă Miss Fundulea, care a executat în premieră pe mapamond, strip-tease politic! Cu autorul acestor rânduri, datorită farmecului său personal, calităților fizice și mai ales în urma unui onorariu decontat la greu, din pensia proprie și cu vechime integrală, frumoasa domnișoară a acceptat convorbirea de mai jos:

- Unde a avut loc anul acesta Mondiala de strip-tease, frumoasă?
- În Los Angeles, ca și "Oscarurile". Noi am evoluat pe celebrul "Dodger Stadium", cu 60.000 de locuri. Full! Locuri și în picioare, în genunchi și culcat. Astea, la sol, au fost discountul nostru la final,

numai pentru Banderas, Brad Pitt și Di Caprio!

- Ce înseamnă strip-tease politic?
- Îți explic, dacă îți iei dioptriile din decolteul meu. Uite cum a fost. Aveam pe cap o diademă și pe ea era scris cu aur roșu de la Roșia Montană: "Românica", numele meu de artistă. Când a început muzica, am început și eu să mă destextilez. Am scos întâi niște mânuși, negre, lungi pe care scria cu alb. Pe una: Castelul Peleş, pe cealaltă: Castelul Bran!
- Interesant.
- A urmat bluzița. Pe sânul stâng scria IMGB și pe dreptul, IPRS Băneasa.
- Și le-ai aruncat.
- În vânt, că bătea vântul. Am ajuns la sutien.
- Ce scria pe cupele sutienului?
- „Uzinele Reșița” și „Rafo Onești”.
- Bravo! Și ți-ai scos ciorăpeii...
- Ciorapi negri, lungi. I-am rulat, încet, încet... Pe unul scria "Faur", pe celălalt "Semănătoarea".
- Și am ajuns la...
- La port-jartier. Dantelă roșie. Pe partea din față

scria: "Sidex-Galați" și la spate: „Tractorul Brașov”.
- Superb!
- Și pantofiorii mei aveau inscripții. Pe stângul: "Romtelecom", pe dreptul: "Astra Vagoane Arad".

2

- Sunt curios ce inscripții au încăput pe niște chiloței "Tanga"?
- Pentru efect artistic, am purtat budigăi XXXL, ca să încapă "Flota de pescuit", "Petromidia", "Petrom", "Camioane Roman", "Stațiunea Sovata", ALRO Slatina, Salubritatea, Apa, Gazele și ingenioul șmen al retrocedărilor...
- Și gata, i-ai rupt!
- N-a fost gata că aveam scris și pe burtică alte trosneli, vezi detalii pe www.mare.jaf.mare.com. A fost nebunie colectivă. Cei din juriu au aplaudat până când și-au fracturat mâna din șold.
- Chiar, cine era în juriu?
- Președinte, domnul Omar Haissam și în rest numai artileriști români. Mari tunari, care au scos economia națională din colaps și au pus-o pe nășalie. Trecuți peste graniță, cu aviz superior, de poliția și justiția noastră de catifea.
- Sunt curios ce o să mai scoți data viitoare?
- Care, data viitoare?... Doamne ferii, să nu ne dezbrăcăm de niscaiva județe autonomiste, la vreun joc de poker pe dezbrăcate, cu marii licurici! ■

Dintr-o „Antologie a televizicilor”

Dumitru Hurubă

comentată de prietenul meu Coriolan Haralampy

Să ne imaginăm că suntem în perioada Sărbătorilor de Iarnă...

Așadar: sunet de clopoțel, intră un colindător întârziat care începe să cânte: „Pruncu-n somn se mișcă lin.../ Ia ajuns mânuța-n spin;/ Din mânuță curge sânge/ Și pruncuțu-ncepe-a plânge...”

- Hallo! îl oprește prietenul Haralampy furios. Ce-i asta? Cine te-a învățat?

- De la Etno Tv știu, nene, răspunde colindătorul speriat de vocea prietenului.

- Bravo! Ești de-al nost! Dacă e în iesle, normal că dă cu mâna în spini! la cinci bani - puțin de la mine, mult de la Etno Tv! Să vii și la Paști, și la 23 august...

• **Mihaela Rădulescu**, la o emisiune „Duminica în familie” (Antena 1), unei invitate, aviatore: „Ești din Piatra Neamț? E ceva extraordinar acolo, fiindcă și eu sunt de-acolo...” / Haralampy: Într-adevăr: Moldova a dat țării genii precum Mihai Eminescu, Andreea Marin-Bănică Jr., Ciprian Porumbescu, Mihaela Rădulescu, George Enescu...

• „Exercițiu de sinceritate” (sintagmă preluată de la „100%”, de la R. Turcescu - mulțumesc).

Marko Bela: „Ce s-a făcut până acum în coaliție? Nimic.” / Haralampy: Așa e! Aveți o bilă mare. Albă.

• Unul dintre mulții miniștri ai sănătății, la o emisiune „100%” (Realitatea Tv): „De-abia aștept să nu mai fiu ministru...” / Corul robilor dirijat de Haralampy: „Și noi! Și noi!”

• **Mona Muscă**, la emisiunea lui Mihai Tatulici, „Deschide România” (Realitatea Tv): „Eu am intrat în toate birturile din Caraș-Severin”... /

Haralampy: Am bănuț și noi, telespectatorii, ceva-ceva... Felicitări pentru sinceritate!

• Istoricii **Adrian Cioroianu**, la emisiunea „Politica sub presiune” de pe Realitatea Tv (nostalgic): „Mi-aduc aminte cu plăcere de clipele frumoase petrecute cu Cristian Boureanu și sper că vom mai petrece...” / Haralampy, (vesel, mie): Vezi, pretenere? Apăi, nu mureauăștia doi de dor și de jale de nu era abrogat articolul 200 din Codul Penal?

• **Prea Sfințitul Pimen**, la Jurnalul tv, cu ocazia protestului de la Suceava pentru retrocedarea pădurilor: „România este un stat mafiot”. / Haralampy: Așa e, părinte: gura Bisericii adevăr graiește...

• **Alessandra Stoicescu**, la Observator, „Antena 1”: „Incendiul din Sfântu Gheorghe, județul Covasna, de-acum trei luni [...] a fost cel mai devastator incendiu din ultimii ani din județul Constanța...” / Haralampy (oarecum conspirativ): Psst! Am prins-o cu pisicu'-n sac, fin'că, și de fapt, incendiul a avut loc în județul Satu Mare, pe malul stâng al Dunării...

• **Radu Mazăre**, primarul municipiului Constanța: „Sulfina Barbu este o proastă...!” / Haralampy: Noa, așa!

• **Valeriu Stoica**, la Realitatea Tv: „Nu poți fii amnezic și prim-ministru...” / Haralampy (categoric): Ei, nu!

• **Mircea Geoană**, de ziua domniei sale: „Dimineată fac ceva la partid...” / Haralampy: N-am perceput: ceva la partid sau pe...?

• **Traian Băsescu**: „Niciun ofițer de Securitate nu a reușit să conducă o navă maritimă...” / Aghiuță: Hi-hi-hi și ha-ha-ha! / Belzebut, cu voce „maternă”: Taci cu tata, îngerașule!...

• **Emil Boc**, la școala de vară de la Costinești, în fața tinerilor politicieni pediști: „Dacă stai lângă

un stâlp de telegraf și se oprește cineva lângă tine, poți face politică. Dacă nu, rămâi stâlp.” (Jurnale tv: TVR1, Focus - Prima Tv, Observator - Antena 1, știrile Pro Tv ș.a.). / Haralampy (mie): Ai văzut? Ce ți-am spus eu că domnu' Emil Boc gândește singur? / - Ca un stâlp, tati, îl întreabă obrăznicătura de fiu-so Schwartzeneger.

MOMENT LIRIC al poetului C. Haralampy: „Unii vorobesc o limbă ca un fagure de miere: / Pleșu, gura cea de aur, Stolojan glas cu durere, / Stoica, firea cea întoarsă, Emil Boc cel trist și mic, / Gheorghe Flutur dând de știre despre-o nouă aviară, / Un partid croind Băsescu din cuțite și pahară / Și Vadim vestind în stihuri noi războaie de nimic.”

• **Șerban Mihăilescu**: „Eu nu știu să fi fost ofițer DIE între '86-'89, când am fost trecut în rezervă...” / Aghiuță: Hi-hi-hi...!

• **Toate dosarele fostei Securități** trebuie predate CNSAS înainte de aderarea la UE! / Corul municipiului Hades, dirijat de Aghiuță: „Ha-ha-ha și hi-hi-hi,/Câte se vor mai găsi!...” / Haralampy: Ihai-hi!

• **Primul ministru Călin Popescu Țăriceanu**: „Resping acele speculații potrivit cărora nominalizarea domnului Varujan Vosganian ar fi afectat imaginea României și ar fi adus prejudicii.” / Haralampy: O, nici vorbă, domnu' Prim-ministru! / „Totu-i praf, lumea-i cum este/Și ca dânsa suntem noi...”

• **Călin Popescu Țăriceanu**: „Aș minți dacă aș spune că am eradicat corupția...” / Haralampy: Drept-ii, dom' Prim-ministru... Sănătate și virtute s-aveți!

• **Alex. Leo Șerban**: „Gellu Naum era un tip absolut cool.” (Emisiunea „Cultura liberă”, TVR1) / Haralampy (mie): Cuscre, nu-ți pare că se-aude prin eter râsul în engleză al marelui poet?...!

• **Oana Zăvoranu**, director de imagine al lui CV Tudor (Jurnal TVR1): „Nu aș putea să ader la un partid pe al cărui lider politic nu l-aș respecta prin toți porii mei...” / Haralampy: Porii sau perii? Că mi s-a înțepenit paronima în gardu' PRM-ului...

...Încolo, SĂRBĂTORI FERICITE ȘI LA MULȚI ANI!

La un ceai cu tovarășul Boti

Dan Trif

Tovarășului director Boti îi plăcea să bată copiii. Dacă îți lipsea un nasture de la veston, dacă aveai urme de var pe uniformă, dacă te surprindea cu degetul în nas sau dacă, mai grav, fugeai în oraș sau căpătai vreo notă proastă, erai poftit amabil la el în birou: "Treci, te rog, la mine în birou și așteaptă-mă acolo", spunea cu o voce blândă de parcă te invita la sarmale. N-a trecut multă vreme de la apariția mea în internat și am avut onoarea să fiu și eu invitat la el. Mi-a zis: "Du te la mine la birou, fă-te comod pe fotoliu și așteaptă-mă acolo, că vin și eu imediat. Cheam-o și pe Oneț cu tine ca să nu fii singur!" Oneț era fata după care alergasem într-o sală de meditație, neștiind că tropăielile noastre se făceau simțite tocmai deasupra biroului tovarășului Boti. "Oare ce ne face Boti, tu Oneță?", o întrebai pe fata care ocupa cel de-al doilea fotoliu. "Cred c-o să ne bătucească curu", îmi răspunse aceasta, galbenă de speriată ce era.

Nu dură mult și tovarășul Boti își făcu apariția, vesel și frecându-și mâinile a nu știu ce satisfacție. "Tu Oneț așteaptă afară, că primajdata mă ocup de amețătu' ăsta", zise căpcăunul. Apoi, dezbrăcinându-se, își privi cureaua și mi-o puse în dreptul umerilor

ca pe un metru de croitor. Suflai ușurat, gândind că m-a chemat ca să-mi ia măsura pentru ceva costum nou.

Îmi zise "Întinde-te cu burta pe fotoliu" și m-am întins supus, crezând că-mi ia măsura și la nădragi. Cu mâna la care îi lipsea degetul mic, mă apăsa cu capul în tapițeria fotoliului și, după câteva secunde, simții un milion de mușcăături de șerpi pe fund, care nu mai conteneau. Intrând în panică și scoțând niște zbierete animalice, strigam: "Nu mai fug! Nu mai fug!", la întrebarea repetată de Boti: "Mai fuji ca un bolund pân clasă, ca să mă fuț pă mine la urechi?". Nu știam câte curele mi-a tras Boti, dar după o vreme l-am auzit oftând a ușurare, ca după o labă prelungă. A chemat-o apoi și pe Oneța și ne a comandat să ne așezăm din nou pe fotolii. "De tine, Oneț, mă ocup mâine la aceeași oră", i-a zis fetei. Așezându-mă pe fotoliu, am avut senzația că mi-a luat foc fundul, dar eram tare curios ce mai vrea Boti de la noi. Acesta deschise un dulap și, după ce ne întinse o farfurioară cu pătrățele de ciocolată, se apucă de preparat un ceai de plante, de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic în urmă cu câteva minute. Ne întinse câte o ceașcă și ne întrebă dacă dorim cumva și câteva picături de rom

în ceai. Amândoi am răspuns că da. Și, precum în înalta societate văzută în filme, ne trezirăm bând ceai la "invitația" tovarășului director Boti. Cum e și firesc în astfel de situații, n-a lipsit nici conversația: "Vă simțiți bine aici, la casa de copii? Cum vă place mâncarea? Da' hainele? Ați citit cartea Tăurașul de Argint din literatura chineză de azi? Nu? Păi, nu înțeleg de ce nu v-ați înscris la biblioteca orașenească, că acolo are cărți și groase și subțiri. În Tăurașul de Argint e vorba de un copil pe nume Tie nu care seamănă cu voi, da' ăsta o trecut și prin revoluția chineză și abia l-au putut scăpa tovarășii de opiu. Era copil de stradă, da' tovarășii l-au ajutat să se integreze și să învețe carte. Tie nu o ajuns să învețe și geografie europeană, numa' că la capitala României i-o zâs Budarești. Hî, hî, hî... Trebe să citiți cartea, că are multe învățăminte de folos pentru voi. Săptămâna care vine, vine la cinematograful "Muncitoru" un film cântat despre tovarășul Mao Țe Dum. O să vă duc cu școala, că trebe să-l vedeți. Dejaba ați făcut toți gălăgie, că nu v-am dus la Splendoare în iarbă, că care film îi bun numa' noi știm, nu niște cufuriți ca voi și amu cărați-vă de aci, că încep imediat să mă nervez, proști și măgari ce sunteți. Puneți ceaiul jos și nu mai băgați în voi atâta ciocolată! Fuga marș!"

Fugind nervoși, și eu, și Oneța, am plănuit că-i vom da lui Iluș, porcăreasa, bani ca să ne cumpere o carte poștală pe care să scriem, ca și cele două ciori, o scrisoare spre București, care să înceapă cu "Tovarășe Nicolae Ceaușescu, să știți că tovarășul director Boti ne bate cu cureaua..."

O tragedie locală

Mircea Cavadia

În crucea nopții, domnul Anatol Schânteie, între mușcatele nesuferite din balconul său de la etajul opt, se află în legătură directă cu stelele.

Trebuie să vă spunem că domnul Schânteie, pensionar cu pensie mică, mare amator de enigme și mistere, prinsese, pe nepusă masă, o plească extraordinară. Un nepot, șef la ziarul local, l-a abordat instantaneu: Unchiule, nu mai am om să-mi scrie horoscopul. În redacție, toți fug de prostia asta. M-am gândit la 'mneata. Iese și un ban.

Domnul Schânteie a acceptat bucuros, dar a pus două condiții: Va semna cu pseudonim și discreție totală, mai ales față de doamna Schânteie. Din calculul meschin de a avea un ban numai pentru el.

De atunci, noapte de noapte, se furișează de lângă dosul protector al doamnei Schânteie și, ascuns între mușcate, se achită conștiincios de misiune. Întocmirea horoscopului nu-i ridică nicio problemă. Se uită la stele și le înțelege perfect mesajul. De la o vreme însă, cu o singură excepție: Zodia Scorpionului. Zodia doamnei Schânteie. La început, a fost foarte grijuliu cu zodia Scorpionului, dedicându-i doamnei Schânteie numai întâmplări fericite. **Veți primi, pe neașteptate, o importantă sumă de bani, sau: Sunteți într-o formă de zile mari, nimeni nu vă dă vârsta.** Rezultatul a fost însă pe dos. După citirea horoscopului, primele momente de satisfacție ale doamnei Schânteie au fost înlocuite repede de stări de nervi de nedescris. Draci, să-i vină bani pe neașteptate, iar la piață, o făcuse, unul, babă. În capul cui se spărgeau nervii ăia? În capul domnului Schânteie.

Situația devenise disperată. Dar cum stătea

odată cu ochii goi, pironiți pe ultimele pâlăiri ale lumânării, o idee genială îl trăzni din înalturi. Aproape inconștient, scrise apăsător, în dreptul zodiei Scorpion: **Partenerul de viață merită mai multă atenție.** Îngrozit de acest gest necugetat, se perpelii, cu inima în gât, înnebunit de reacția doamnei Schânteie. Ei, bine, schimbarea a fost de domeniul fanteziei. Imediat după citirea horoscopului, doamna Schânteie a devenit numai lapte și miere, făcându-i chiar și clătite cu miere, așa cum nu-l mai tratase din luna de miere. Poate a fost o întâmplare, și-a spus domnul Schânteie și în horoscopul următor s-a obrăznicit de-a binelea. Fără nicio remușcare, a scris la zodia Scorpionul: **Nu mai fiți cicălitor(oare) – pentru derută – cu tovarășul de viață, lăsați-i mai mult inițiativă.** Ce a urmat, întrece orice închipuire. Doamna Schânteie n-a mai făcut un pas fără să-i ceară părerea. Cafeluța la pat, ciorba preferată la temperatura la care îi plăcea lui, ore întregi de liniște absolută, numai chestii care-i transformă zilele în clipe de vis.

Trailul bun îl făcu însă extrem de neglijent. Într-o noapte, după ce transcrie horoscopul pe curat, uită, criminal, ciorna la fața locului și exact peste ciorna aia dădu doamna Schânteie, în timp ce-și uda mușcatele. O citi, întâi, nedumerită, apoi tot mai fulgerată de o presimțire îngrozitoare. Cumpără înfrigurată ziarul, confruntă cele două texte și înțelese că fusese trasă pe sfoară. Atunci explodă, cu toată suferința ei adunată atâta vreme, în care fusese obligată să se comporte altfel decât orice femeie normală.

Cum a fost viața domnului Schânteie în

perioada următoare, ne e și frică să vă povestim. În tot cazul, dacă întâmplător întâlniți în parc, pe o bancă, un moșneguț sfrijit și cu privirea sticloasă, să știți că nu e un biet nebun, e curajosul astrolog Anatol Schânteie.

Aforisme de Cornel Udrea

Când conduc statisticienii, poporul ajunge populație.

Banii sau viața! Viața, că tot nu face doi bani...

Culmea inutilității: să fii a doua roată la roabă.

Politicianul Y nu suportă să fie călcat pe coadă: chiar o are...

Există minciuni necesare pentru a dovedi rostul adevărilor inutile.

Efemeridele, uzitată sursă de inspirație lirică. De exemplu, porcul.

Și între surdo-muți unul are ultimul cuvânt.

Grupajul
Codul manelelor elegante
a fost realizat de
scriitorul
Cornel Udrea
și coordonat de
Ioan Pavel-Azab

interviu

Cu umorul nu e de glumit

de vorbă cu scriitorul Cornel Udrea

Ioan-Pavel Azap: - *Domnule Cornel Udrea, avem reputația că suntem „o țară tristă, plină de umor”. E vorba de umor sau de umori?*

Cornel Udrea: - Dincolo de aparența jocului de cuvinte se află o realitate ce nu corespunde întotdeauna cu adevărul imediat, palpabil: țara este tristă prin datele problemei, dacă ne gândim că unul dintre primele thrillere, *Miorița*, aparține acestui spațiu geografic, el însuși pus în versuri, de câte ori a fost nevoie. Tristețea actuală nu este una nouă, are rădăcini istorice, verificabile, dar românul a trecut peste această stare deprimantă și a găsit resursele de a se exprima cu zâmbetul pe buze și conjugând cu sublimă inconștientă verbe ale viitorului, dintr-o gramatică care nu i-a aparținut aproape niciodată. Umorul se ascunde, se sublimază și umorile se revarsă, ies la iveală, în cantități industriale, cu dimensiuni variabile. Acea stare de permanentă nervozitate și încordare, ca înaintea începerii unei vânători, se transmite în sus și o întâlnim mai ales la cei care fac și dreg politică, dând pilde de neurmat prin mijloacele pe care le au la îndemână, și din păcate au destule, televiziuni și ziare, băi de mulțime, declarații pe care apoi nu le mai recunosc, sau susțin că au fost scoase din context tocmai pentru a face rău, a îndârji umorile. Unde să mai fie loc și pentru umor, cel sănătos, ca o scripă de inteligență, un exercițiu ludic spontan. Nu este momentul unor evaluări, atâta vreme cât inventarul zoo-moravurilor nu s-a terminat și nici nu sunt semne că se vrea terminarea acestora.

- *E superflu să vă întreb cum scrieți, e posibil să primesc un răspuns ambiguu. Vă întreb altceva: zâmbiți sau vă ncruntați când scrieți? Dar când vă citiți/recitați/recitați?*

- Uite, la treaba asta nu m-am gândit niciodată, dar promit, când mă apucă pofta de scris să o fac în fața unei oglinzi pentru a vedea cum mă manifest. Textele mele zâmbesc, se încruntă, pentru că nu fac altceva decât să (re)prezinte o realitate, chiar și cu mijloacele specifice umorului, un lucru foarte greu și serios, pentru că trebuie să faci omul să se simtă bine, chiar cu riscul de a se recunoaște în scriitură, cu aceleași cuvinte cu care poetul construiește versuri de dragoste, filosoful își consolidează turnul de fildeș, devenit parte dintr-un complex de turnuri scoase la vânzare.

- *Preferăți zâmbetul sau hohotul de răs?*

- Evident că prefer zâmbetul, îmi displace profund hohotul de răs prostesc, zoologic, acele trimiteri anatomice care stârnesc nisipul râsului de om prost, mulțumit cu puțin dintr-o vulgaritate, dintr-o scabroșenie, așa cum întâlnim - nu o dată - pe la televiziunile comerciale, în spectacole itinerante, produse pentru a stârni acest hohot de răs. Zâmbetul este ceva complice, un semn de inteligență, de participare, și valoarea lui mi se pare mult superioară onomatopeelor ludice provocate de o glumă tâmpită. Poporul nostru nu îi este în caracter să se râdă, el are știința zâmbetului, a cuvântului viclean multisemantic, și de aceea are umor, verificat în timp. Sunt popoare lipsite de umor, de spontaneitatea jocului de cuvinte, al intraductibilelor care fac deliciul inteligenței. Un zâmbet față de o atitudine, un gest sau o lucrare

este mai rănit, mai periculos decât hohotul de răs care deconspiră o suficiență și o experiență limitate.

- *În afară de dumneavoastră, ce alți scriitori de umor autohton(i) citiți?*

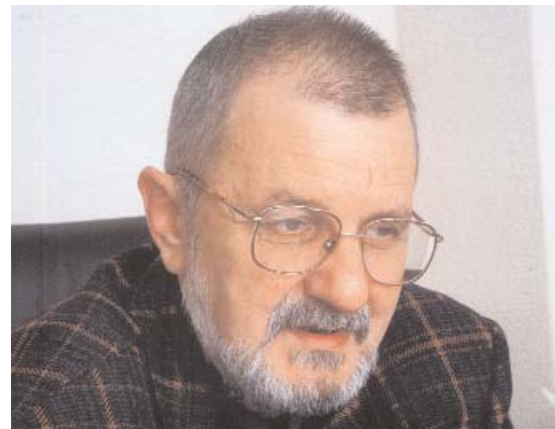
- Există o sumedenie de scriitori care se cred umoriști și pe aceia „îi citesc” din prima, nu trebuie să duc lectura foarte departe. Avem aproximativ puțini scriitori autentici de proză umoristică, ei trăiesc într-o discreție, fie amuzantă, fie melancolică, pentru că prejudecata cu care sunt înconjurați mai este în vigoare și are o trăinicie nemernică, provocată tocmai de cei care se tem de umor, de resursele sale morale, caustice, sulfurice. Am scos până acum cinci antologii de proză umoristică, tirajele nu au fost foarte mari, pentru că povara editării au dus-o câțiva oameni cu... umor, și mi-ar fi foarte greu să fac chiar și o enumerare a acestor scriitori, nu pentru că s-ar supăra cineva, ci din simplul motiv că nu mă hazardez la o ierarhizare, la o apăsare nominalizată. Important este faptul că ei există, în geografia mare a țării, muncesc, trag din greu să-și tipărească cărțile, sunt cunoscuți, dar nu și recunoscuți, pentru că din partea criticii de specialitate nu există interes, aceștia nu se coboară din câmpiile lor estetice pentru a citi și a descoperi valoarea, cu adevărat existentă, reală.

- *Cât de „serios”/„neserios” este umoristul, scriitorul de literatură umoristică?*

- Scriitorul de umor, confundat adesea cu spunătorii de texte, pe la diverse emisiuni, în spectacole comandate, este un om de maximă seriozitate, ușor fatalist, încărcat cu o anume tristețe pe care i-o dă ochiul special aplecat asupra realității, a moravurilor și are o doză de tragic în speranța lui, adesea luminoasă, că toate tarele se pot îndrepta, iar societatea să se apropie de albul frumos al perfecționării omenești, al sentimentelor rostite sau nerostite.

- *Are literatura umoristică mai multe șanse azi decât alte genuri literare? Mă gândesc nu numai la apetitul scăzut al „maselor populare” pentru lectură ci și la proasta difuzare a cărții, cât și la dezinteresul librăriilor/librarilor pentru literatura română. Un exemplu la îndemână este Librăria Diverta din Cluj (fostă Universității, fostă Cartea Rusă ș.a.m.d.), care refuză să mai expună pe rafturi autori români sau o face cu o parcimonie demnă de cauze mai puțin nobile.*

- Ceea ce spuneam: scriitorul de umor nu este luat în serios, aprecierea se limitează la generalități, și de aceea se vinde mai bine dragostea diabetică, întâmplările falfăitoare, telenovelele transcrise pentru a se evita igrasia gospodinelor căzute în patimi latine. Eu m-am lecut - nu zic unde, librărie importantă - în 1998 când m-am dus să văd cum se vinde o carte a mea, și am găsit-o cu greu, sub alte cărți, pe un raft oarecare, și mi s-a părut că strigă după ajutor, mă mustră pentru nesimțirea cu care am lăsat-o acolo. E timpul ca scriitorului de umor să i se redea locul și demnitatea meritată. În aceeași situație se află și caricaturii români, împovărați de recunoașterea mondială, premii, diplome, titluri câștigate la marile concursuri internaționale, dar aproape inexistenți pentru conștiința publicului

Cornel Udrea

românesc. Revistele de umor din lume își fac un titlu de cinste din a-i publica, iar **în România nu mai avem nicio revistă de umor!**

- *Titlurile volumelor dumneavoastră sunt ele însele niște „texte” pline de umor, citez la întâmplare: Verșorii siamezi, Clepsidra cu minutare, Ciroza la țânțari, Românul brusc, Aut Caesar, ofsaid nihil ș.a.m.d. Cum procedați? Aveți întâi titlul și în funcție de el se scrie cartea sau scrieți o samă de texte și apoi pritoțiți un titlu pe măsură?*

- Uite altă întrebare la care va trebui să mă gândesc de aici înainte. Ce pot să-ți spun? Cartea de umor trebuie să aibă acel „lipici”, ineditul surâzător încă din titlu, dar n-a fost o preocupare conștientă la alegerea acestora. Pur și simplu au venit și s-au așezat pe prima copertă a cărților mele de umor.

- *Nu doar proza, ci și teatrul vă este la îndemână. Ce face dramaturgul Cornel Udrea? Sau ce-i fac alții dramaturgului Cornel Udrea?*

- „Dramaturgul” este jucat la teatre din Brașov, Târgu Jiu, Târgu Mureș, Botoșani, Bacău, Satu Mare, dar nu și la Cluj, este încă o dovadă de umor din partea celor care nu vor să întindă mâna peste drum și să aleagă o piesă sau alta, m-am săturat să aștept împlinirea unor promisiuni și de aceea proiectele mele merg spre alte teatre, și mă simt bine să mă știu jucat în altă parte, cu toate că aici la Cluj cândva, *Noaptea la lumina zilei*, cu Melania Ursu în rolul principal mergea și promitea săli pline pentru încă două stagioni.

- *Ați debutat editorial ca poet. Mai „recidivați”?*

- Scriu poezie și acum, construiesc mai încet cărțile de poezie, fiindcă îmi revin responsabilități mult mai mari atunci când mă adresez propriilor sentimente pe care nu vreau să le las să încărunească. Prezumția de poezie îmi este cea mai dragă, și dacă va trebui să dau cândva socoteală, ei bine, am să mă apăr cu poeziile pe care încă nu le-am scris, dar le simt, și poate le trăiesc...

- *Trebuie să „deconspir” faptul că nu suntem la primul interviu împreună, așa că, inevitabil, unele întrebări s-au repetat. Răspundeți, rogu-vă, în încheiere, unei întrebări pe care nu v-am adresat-o până acum.*

- Cum este la 61 de ani? E bine, m-am împăcat cu mine însumi, după ce ani de-a rândul am alergat să mă întâlnesc și să povestim despre ce s-a mai întâmplat în viitor...

Interviu realizat de
Ioan-Pavel Azap

intermezzo clujean

Marcel Mureșeanu - 70

Petru Poantă

Marcel Mureșeanu: unul dintre puținii scriitori români născuți în Cluj. Un copil legitim, așadar, pe care orașul l-a regăsit însă abia prin 1995. Dar Marcel se întoarce aici nu ca fiul risipitor. El s-a împlinit în lumea largă și vine acasă nu pentru a cere iertarea tatălui, ci ca un învingător. Avea deja o operă consistentă și o imagine publică vizibilă. Orașul l-a acceptat discret, fără sacrificarea simbolică a vițelului cel gras. Și, totuși, întoarcerea va însemna un alt început. Casa originară îi va insufla niște energii aproape miraculoase și, în ciuda unei probleme de sănătate, trăiește cumva cea mai fecundă perioadă a existenței sale literare. Ambianța clujeană îi activează rezervele de profunzime ale talentului, astfel că, la vârsta la care poezii încep de regulă să se clasicizeze printr-un fel de autoreproducere standardizată, el se află într-o continuă și spectaculoasă creștere. Mai mult, poezia sa se sincronizează cu tendințele de adâncime ale câmpului literar și performează în temele majore ale creației. După 1995 a publicat 14 volume (versuri, proză, aforisme), iar de curând, masiva antologie *Poeme* (prefață de Irina Petraș). Editorial a debutat în 1968 când, după ieșirea din proletcultism, începea configurarea noului spațiu

poetic printr-o într-adevăr spectaculoasă diversitate de voci lirice. În vacarmul stîrnit de cei mari (Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ioan Alexandru, Ana Blandiana, Leonid Dimov, Ștefan Aug. Doinaș etc.) volumul său de debut, *Pe adresa copilăriei*, e o apariție fără ecou, deși în context are câteva elemente ale unei poetici inovatoare. Criticii de import îl recunosc abia de prin 1985, anul în care scriau elogios despre el Laurențiu Ulici și Al. Cistelean.

Eu l-am descoperit destul de târziu și l-am citit sistematic de la mutarea lui la Cluj. Mă surprinde mereu în poezia lui un foarte special sentiment alarmant al existenței, însă cumva împlănit mai întotdeauna prin diverse jocuri ironice. Dar în ultimii ani poetul dezvoltă, de la un volum la altul, o intensă sensibilitate a morții, moartea fiind preponderent reprezentată ca o presimțire difuză, mai curînd insinuant-neliniștitoare decît tragică. De altfel, lumea în ansamblul ei este văzută ca o desfășurare de întâmplări stranii și paradoxale, traversate de o sensibilitate structurată oximoronic. Deși în aparență firească, "naturală" și spontană, poezia aceasta e de fapt minuțios elaborată, cu subtile subtexte livrești, căci Marcel Mureșeanu a crescut și s-a format în cultul

cărții și al creației. Aparține deci unei specii probabil pe cale de dispariție dar care, în regimul comunist, avea literatura drept paradigmă a existenței. Mai mult decît atât, ea exista ca o lume coerentă și întrucitva autonomă, cu farmecul și limbajul său "secret". Scriitorul, ca protagonist al ei, devenise unul dintre miturile vieții cotidiene, cu o bună vizibilitate publică. Viața literară își avea mediile ei pline de fervoare, cu complicități mai mult sau mai puțin oculte, cu nonconformiști indezirabili, cu oportuniști ori boemi "evazionști".

Marcel Mureșeanu este nu doar poetul venit din această lume, ci și unul dintre cunoscătorii săi. A locuit-o în chiar intimitatea ei și avînd sentimentul că se află împlinit într-o enigmatică și mobilă conspirație. El are, de altminteri, prin natura sa, o vocație a conspirației ludice. Mereu pune ceva la cale. E în permanență în căutarea unui eveniment și a unei legături insolite. Și face totul cu o mobilitate paradoxal apatică, cu o energie parcă statică și totuși animatoare. O prezență delicat-insinuantă și fecundă, cum este, în fond, și poezia sa. În perspectivă strict artistică judecînd, e de observat că lirica sa nu a cultivat modalitățile reflexive și ermetizate ale limbajului. Nu este, în esență, un poet de tip metaforic, ci unul de tip metonimic, cu un discurs, așadar, transparent și tranzitiv.

religie

teologia socială

În căutarea binelui comun

sau dialogul dintre valorile religioase și principiile politice

Radu Preda

După dizolvarea Pactului de la Varșovia, ceea ce simbolic a însemnat falimentul mitului unei lumi monocolor, suficiență sieși, pluralismul a devenit un atribut evident și al societăților post-comuniste. Emergenței opțiunilor politice, ideilor, viziunilor și intereselor concurente, ingredient esențial al oricărei democrații, i-a urmat reactivarea unor vechi și parțial uitate conflicte etnice, culturale și religioase. Dinamica spațiului est-european de după 1990 indică foarte clar acest fenomen cu urmări nu de puține ori dramatice pentru comunități oricum marcate de schimbarea bruscă a paradigmei politico-sociale. Dincolo de aspectele particulare ale fiecărui caz în parte, de la situația din Kosovo și până la luptele intestinale din Ucraina, toate acestea au drept numitor comun tocmai dificultatea adecvării la pluralism. Procesul dificil de armonizare a intereselor, imposibil de dus la capăt fără despărțirea legalității de infrafracțiune și a moralității de corupție, poate fi observat la tot pasul. Puterea și opoziția, vechile elite și societatea civilă în formare, economia de stat și inițiativa privată, minoritățile etnico-religioase și majoritatea - toate aceste raporturi stau sub semnul unei lupte de contestare și de subminare reciprocă. În lipsa unui liant al pluralismului, societatea est-europeană se mai află

încă, general vorbind, în căutarea binelui comun.

În căutarea acestuia se află de două decenii inclusiv Bisericele și confesiunile creștine ale Europei de Est. Din păcate, constatăm și aici ceea ce se observă la nivelul conștiinței politice: libertatea recăpătată după dictatura atee nu a adus după sine un plus de responsabilitate și de solidaritate. Dacă nu au fost în mod nemijlocit la originea unor conflicte, Bisericele și confesiunile est-europene nu au fost mereu nici la originea soluțiilor pe care crizele de tot felul le solicitau și le mai solicită încă. În majoritatea cazurilor, fie că a fost vorba de asumarea trecutului recent sau de recalibrarea raporturilor cu statul, diriguitorii ecleziastici s-au complăcut în logica atât de comodă a extremelor: au pactizat doar cu unii (oricât de compromiși) și au diabolizat pe alții (oricât de bine-intenționați), au onorat pe susținători (indiferent de moralitatea acestora) și au ostracizat pe critici (oricât de întemeiată critica acestora), au văzut pericolul venind doar din afară (oricât de imaginar) și niciodată din interior (oricât de evident).

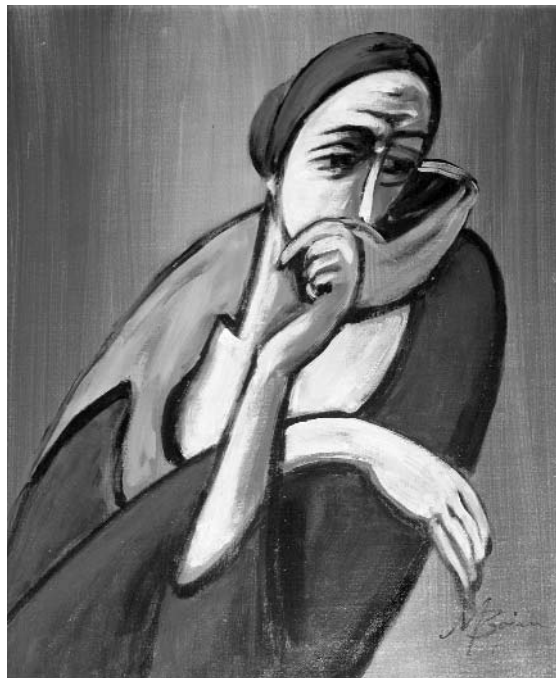
Pe termen lung, această atitudine defensivă nu mai poate însă ține loc de strategie și cu atât mai puțin exonera diriguitorii ecleziastici de responsabilitatea față de propriile comunități de credință. Dacă societatea est-europeană se află,

Mariana Bojan

Motanul

mai mult sau mai puțin programatic, în căutarea unui bine comun capabil să o reconcilieze cu propriul trecut și să o ajute să își articuleze mai bine orizontul viitorului, dimensiunea religioasă nu poate lipsi din acest efort. Nimeni nu spune că binele comun nu ar putea fi identificat, tradus juridic, aplicat instituțional și perfecționat în mod cotidian fără aportul nemijlocit al Bisericilor și al confesiunilor religioase. Cu puțină fantezie, bazată pe experiențe istorice date, ne putem imagina un bine comun lipsit de orice predicat religios, strict pragmatic, util gestionării nevoilor trupesti ale membrilor societății, redus adică la o serie de reguli prin aplicarea cărora să fie asigurată pacea socială, o relativă distribuie

Mariana Bojan

Pe gânduri

echitabilă a resurselor și o prosperitate la îndemână unui număr cât mai mare de persoane și categorii. Măcar și teoretic, un astfel de bine comun a fost însuși idealul comunismului. Falimentul acestuia ne arată că, în fapt, binele comun este mai mult decât numele abstract al unor necesități concrete, că de existența lui se leagă mai curând o serie de principii, viziuni și idealuri. Înainte de a se lăsa tradus în bani sau servicii, binele comun este suma ideilor pe care le avem despre binele pe care ni-l dorim nouă înșine și celorlalți. Este o proiecție, o dorință și o speranță. Acesta este motivul pentru care dintre ingredientele binelui comun nu poate lipsi tocmai acea dimensiune fără de care proiecția eșuează în utopie, dorința în dezamăgire și speranța în resemnare: credința religioasă.

În cazul unei mari părți din societatea est-europeană, încă profund religioasă în ciuda unor evidente semne de eroziune, participarea Bisericii și a confesiunilor la precizarea binelui comun, a cărui absență o resimțim atât de dureros, este la urma urmelor o formă de asumare a misiunii lor constitutive. În confuzia generalizată a criteriilor și modelelor, valorile religioase sunt cât se poate de „utile”, de „practice”. Ei bine, repunerea acestora în circuit este datorită mediilor religioase. Dar nu numai a acestora. Indiferent de convingere și orientare, clasa politică postcomunistă este la rândul ei chemată să își caute „aliați” pe măsura crizei prin care trec societățile traumatizate de o tranziție ale cărei puncte majore de referință – punctul de plecare și cel de sosire – stau încă sub semnul neclarității și al incertitudinii. Căutarea binelui comun este un demers la care participă societatea ca atare, prin toate vocile ei autorizate, de la comunitățile religioase la organizațiile non-guvernamentale. Fiind un proces de investiție în viitor, adică de promovare acum a unei viziuni care va deveni parțial realitate peste o vreme, mai lungă sau mai scurtă, dialogul dintre valorile religioase și cele ale vieții publice este mai mult decât binevenit. Mai mult chiar, el asigură acel tip de legitimitate profundă, rezistentă dincolo de ciclurile electorale și de programele politice, atât de necesară unui proiect de societate.

dezbateri & idei

De ce noi nu putem?

Sergiu Gherghina

Românii au votat... și au făcut-o cam la fel cum o fac la fiecare 4 ani. Am fost asediați de mesaje populiste, de multiple încercări (reușite) de cumpărare a voturilor, de promisiuni fără acoperire, de campanii caracterizate de carențe discursive, de prezențe monotone ale candidaților care nu fac decât să creeze o imagine negativă politiciii și politicului prin indolența și limbajul lor. Însă, despre toate acestea se va scrie detaliat în numărul următor al *Tribunei*. Deși sunt deseori împotriva comparațiilor cu Statele Unite pentru simplul motiv că avem de-a face cu contexte diferite, cu tradiții și istorii diferite, cu valori și dinamici diverse, nu pot ignora ceea ce Barack Obama aduce în plan politic mondial. Acest nou profil al politicianului, precum și modalitatea în care a decurs campania electorală americană conduc la ideea conform căreia avem ceva de învățat din experiențele celorlalți. În acest sens, particularizez și argumentez că românii au un exemplu în ceea ce s-a întâmplat anul acesta dincolo de Ocean.

De ce Obama? Președintele american are meritul de a avea un impact extraordinar asupra mulțimii și o face prin esența celor spuse, prin idei, prin încrederea de sine ce transcende granițele observabilului și nu prin forma discursivă (de multe ori regizată și aranjată până în ultimul detaliu de echipa de campanie) sau prin înfățișare (incluzând aici și mitul familiei americane evidențiat de acesta în multiplele apariții în public alături de soție). Nu deseori conținutul este mai prețuit decât forma (cu siguranță nu în România), cea din urmă căpătând accente de normă social-comportamentală în absența unor idei concrete. Cei 300.000 de oameni adunați în Germania pentru discursul lui Obama au dorit să aibă în fața lor un om care nu spune banalități, nu își jignește și ironizează contra-candidații, nu este dramatic nici măcar la evenimentele nefericite din viața sa, își apără valorile în care crede și are o analiză de profunzime a problemelor cu care societatea pe care o va conduce (cel puțin) până în 2012 se confruntă. Acestea indică un profil al politicianului apropiat de ceea ce studiem în cărțile de științe politice, este acea figură pe care nu o zărim pe planul mioritic. Sobrietatea și responsabilitatea sa în fața cetățeanului căruia îi cere votul comparate cu atitudinile oricărui candidat proeminent din orice partid din România mă fac să invidiez ceea ce americanii au trebuit să aleagă. Analizând dincolo de campania electorală, un show cu lumini intense și colorate, găsim un om cu principii, lipsit de aroganță, cu idei despre învățare (socială și politică) și cu respect pentru contra-candidați și cetățeni. Cum putem să nu ne dorim ca un astfel de om să ne reprezinte? Cum am putea să nu îl preferăm unor platitudini liberale, monotonii și enormități social-democrate, repetiții populiste pedeliste, răcnete peremiste, stupidități penegiste sau zbateri ale neputinței ce caracterizează celelalte partide de la noi?

De ce acolo și nu aici? De ce acel faimos “Da, putem!” (Yes, We Can!) nu este utilizat drept motto comportamental de către aleșii noștri? De ce noi, alegătorii români, nu dovedim că putem să schimbăm clasa politică? De ce ideile pot

atrage mulțimi acolo și nu la noi? De ce preferăm băile de mulțime făcute de politicieni unor puncte bine atinse care, de multe ori, sunt dureroase? La aceste întrebări trebuie oferit răspuns de către fiecare dintre noi. Căci, ceea ce poporul american pare să fi înțeles este că are puterea de a modela comportamentele celor care le apar în mass-media sau în fața casei cerându-le votul. Noi avem puterea de a modela și regiza spectacolul ce ni se prezintă periodic, având exigența și rafinamentul unui public elevat, care gustă un spectacol politic de calitate nu vom mai avea situații în care suntem nevoiți să alegem răul cel mai mic așa cum mulți dintre noi o fac de mulți ani. Urmărind întrebările venite din partea publicului, multe naive, la confruntările directe dintre candidații americani am observat dialogul dintre guvernare și guvernare, am înțeles de ce americanii consideră că au un cuvânt de spus în guvernarea propriei țări. Principalul motiv pentru care cred acest lucru: percepția lor este că vocea lor, la fel ca fiecare alta, contează. În locul banalului “votul meu nu contează” ca justificare a absenteismului, putem arăta că și un vot de blam al clasei politice face diferența. Să ne imaginăm că două milioane

Mariana Bojan

Tandrețe

de alegătorii utilizează aceeași scuză... cu aceste voturi se câștigă alegeri, se schimbă ierarhiile.

Obama este acel intelectual pe care noi l-am încercat și în care ne-am pus speranțe, dar a eșuat lamentabil. Să ne amintim de Emil Constantinescu în 1996. Similar, în mijlocul unei crize financiare accentuate, americanii și-au pus speranțele în absolventul de Drept de la Harvard care și-a păstrat raționalitatea și abordarea intelectuală și după ce a intrat în politică (fapt ce multora ni se pare greu de imaginat, punctat de Cristian Tudor Popescu într-un editorial din *Gândul* la două zile după alegerile americane). Marea majoritate a intelectualilor a eșuat deseori în implicările politice în întreaga Europă Centrală și de Est, succesele majore precum cel al cehului

Vaclav Havel fiind reduse. Poate de aceea suntem și reticenti când avem un astfel de profil în față. Însă, vorbele alese cu care a cucerit minți și inimi par a avea, în anul 2008, la mii de kilometri depărtare de România o altfel de rezonanță: ecoul unor idei simple, coerente, practice, care aduc schimbare. Acest din urmă deziderat îl avem și noi în țară: dorim schimbare. Nu știm cum să facem acest lucru? Cred că nici măcar nu căutăm soluții. Într-o perpetuă încercare și investigare, lucrurile bune nu apar la întâmplare. Înainte de Obama l-au avut pe Clinton pentru a menționa doar contemporaneitatea. S-a menționat în presa internațională că 4 noiembrie 2008 este o zi istorică deoarece a fost ales primul președinte african-american al Statelor Unite. Consider că istoricitatea zilei este dată de dorința de schimbare reflectată încă o dată de votul acordat. S-a oprit o tendință grandomană în care acțiunile preemptive urmate de situații halucinante în care super-puterea mondială nu știa să reacționeze (de exemplu, Afganistan sau Irak) reprezentau direcția principală. S-a optat pentru o tendință rațională, moderată în care prioritățile sunt diferite.

"Contra-candidatul meu este acum președintele meu" au fost cuvintele cu care învinsul alegerilor și-a demonstrat abilitatea de a ști să pierzi, de a fi elegant în fața unui eșec. Această dovadă de moralitate politică, de spirit competițional este cea pe care nu o vedem (aproape) niciodată la reprezentanții noștri. Acei "Hoții! Hoții!" de pe stadioane când echipa gazdă este condusă sau pierde se transformă în acuze de fraudare electorală, de măsliure de voturi sau de urlete colerice în fața camerelor de filmare în plan politic. Să ne amintim că acestea au însoțit toate alegerile post-decembriste din România, indiferent de acuzat sau acuzator. A pierde este parte din joc, șansele sunt împărțite și cei ce nu știu să se recunoască învinși ar trebui pedepsiți de alegători la următoarele alegeri.

De ce toate aceste persoane sunt prezente în politică și aceste gesturi sunt posibile în altă parte decât România? Explicațiile nu se regăsesc în diferențele culturale, în experiența democratică a alegătorilor sau în dimensiunile țării. Interesul cetățeanului pentru cel ce îl reprezintă și neacceptarea practicilor semi-primitive de obținere a voturilor (cumpărare în diverse forme, acțiuni populiste, mesaje triviale) sunt primii pași în această direcție. Aceștia trebuie însoțiți de prezența la vot și acordarea acestui vot pe baza unor priorități pre-stabilite. Aceste aspecte par fără sens în România rurală sau în familiile în care se votează ceea ce spune un membru. Însă, când numărul celor responsabili de votul lor și interesele de cum abordează problemele și se comportă cel/cei ce îi reprezintă va crește, doar atunci vom renunța să îi mai învidiem pe alții pentru alegerile pe care le fac, pentru alternativele din care au de ales. Doar atunci, vom putea să avem așteptări realiste, fezabile, iar candidații vor renunța la rolul de element decorativ preponderent electoral pe care pun accentul în acest moment. Soluția nu este să importăm sau să privim etern cu respect aceste figuri rupte parcă din alt film ce se perindă în politica altora. Ceea ce trebuie să încerce fiecare dintre noi este să semnaleză dorința de a avea un astfel de profil în față când alegem, mai ales că aleșii noștri trebuie să fie mai aproape de noi, odată cu votul uninominal.

accent

Revista *Musica* la primul număr

Ștefan Angi

Catedra de Muzică a Facultății de Teologie Reformată a întregit seria *Studia Universitatis* a Universității Babeș-Bolyai cu o pretențioasă și autoritară revistă: *Musica*. Noul forum științific reprezintă nu numai o adevărată contribuție la dezvoltarea vieții și publicației muzicologice de la Cluj și nu numai, dar este totodată un adevărat atelier de prezentare, de confruntare a celor mai importante idei și teorii contemporane, legate de creația și interpretarea muzicii românești contemporane. Revista publicând în limbile engleză, germană și franceză, oferă totodată un prilej și o perspectivă pentru oamenii de știință muzicală de toate vârstele, mai ales din țară, spre a putea difuza rezultatele activității lor imediate și de lungă durată deopotrivă, pe plan european, intrând nemijlocit în circuitul internațional al culturii muzicale. Revista și-a luat ființă la propunerea șefei catedrei sus-amintite, domnișoara lector dr. Gabriela Coca. În calitate de șef-editor, domnia sa a reușit să creeze un *Corp de referenți* cu o competență și autenticitate deosebită din rândul profesorilor de la Academia de Muzică „Gh. Dima” și de la Universitatea de Știință din Szeged, Ungaria. În *Redacția revistei* sunt recrutați dascăli universitari pe lângă instituțiile amintite și de la Universitatea Națională București, respectiv, de la Universitatea din Oradea. Calitatea de *Editor internațional* a acceptat-o compozitorul, etnomuzicologul și scriitorul român: domnul Corneliu Dan Georgescu din Berlin, Germania.

Așadar anul 53 de apariție a revistelor *Studia Universitatis* Babeș-Bolyai s-a îmbogățit cu noua serie intitulată *Musica*. Nu putem aduce decât cuvinte de apreciere pozitivă asupra apariției formei exterioare și mai ales a conținutului primului număr al revistei. Ca formă, are o copertă elegantă, lucioasă, pe prima față cu un desen alegoric, unificând simbolurile științelor umanistice și exacte, care - mandolina, codice, globul atlas geografic - „trăiesc” într-o unitate pașnică pe coperta revistei. Aceeași copertă ne aduce la cunoștință prezența a treizeci de serii din care și *Musica* face parte, ele oglindind bogăția preocupărilor științifice, artistice și educative ale universității clujene.

Ultimele pagini ale revistei sunt consacrate invitațiilor pentru publicare din care rezultă că ofertele autorilor vor fi onorate în cele mai bune condiții de editare (text, reproducere, partituri etc.) în cazul în care referenții și comisia de redacție sunt de acord cu publicația acestora. În același timp, revista ne înștiințează, ca mijloc al forumurilor științifice, intențiile de organizare a unor conferințe internaționale. Astfel, în decembrie, anul curent, va fi organizată Conferința internațională de muzicologie, sărbătorind o sută de ani de la nașterea lui Olivier Messiaen. Bine înțeles, și temele sunt anunțate detaliat.

Cum era și de așteptat, primul număr, „număr de atac” ne oferă lucrări cu un conținut profund științific și de o actualitate autohtonă deosebită.

Șeful de redacție, Gabriela Coca publică un articol de retrospective a cinci decade de creație asupra activității compozitorului Ede Terényi. Sunt prezentate principalele etape de creație, fiecare supus unor analize în detaliu: prezența particularităților din folclorul autohton din Transilvania, transfigurarea elementelor muzicale ale lui Bartók, influența muzicii seriale ale lui Webern, orientarea către „noi drumuri”, grafismul muzical, elemente arhaice într-o formă modernă - iată doar

câteva caracteristici stilistice ale etapelor prezentate de către autoarea studiului.

Al doilea studiu aparține Redactorului internațional, compozitorului și muzicologului Corneliu Dan Georgescu, intitulat *Eseu către George Enescu*. După considerentele autorului aplicarea arhetipurilor jungiene în analize muzicale pot reflecta gesturi comune sau chiar particularități, detalii specifice ale mai multor compozitori. Sub această perspectivă sunt analizate șase lucrări enesciene din ultima perioadă de creație a marelui compozitor român.

Cântăreața și profesoara facultății, soprana Júlia Kirkósa-Köpeczi prezintă cu titlul *Simone Boccanegra* o analiză complexă despre una dintre paradigmele operei verdiene cu același titlu, insistând asupra îngemănării neașteptate ale noului și vechiului, ceea ce conferă operei un caracter inovativ, care însă rămâne loial tradițiilor muzicale ale secolului XVIII.

Valentina Sandu-Dediu oferă un studiu de teoretizare a stilului manierist în muzică. Studiul schițează concepte, simboluri și procedee care pot fi aduse în relație cu constanța estetică a manierismului în muzică: litera magică, ars combinatoria, pătratul magic, numărul magic, elementul ludic, citatul muzical, labirintul, oglinda, masca.

Mirela Mercean-Țârc analizând în studiu prezentat *Simfonia pentru orgă solo* de Sigismund Toduță subliniază rolul acestei simfonii în peisajul cultural al modernității autohtone și universale totodată. Analiza reflectă relația ontogenetică prezentă în cazul unor „pattern”-uri (modele) culturale din diverse epoci. În cazul de față sunt analizate „pattern”-uri comune ale barocului și modernismului muzical.

Éva Péter prezintă corelația dintre biserica reformată și muzică. Studiul reprezintă pe de o parte contribuția privind cântecele de comunitate a celor mai importanți reprezentanți ai Reformei: Luther, Calvin și Zwingli, iar pe de altă parte, rezultatele reformăției maghiare. Din cercetările dumneai aflăm că *Vechiul Gradual*, ca unul dintre cele mai importante colecții muzicale din secolul al XVII-lea, prezintă o valoare semnificativă atât din punctul de vedere al istoriei muzicii ecleziastice maghiare, cât și din cel al istoriei muzicii universale.

Erzsébet Windhauer-Geréd menționează semnificația orgii în Transilvania și în diferite zone ale Europei. Studiul reflectă dezvoltarea construcției acestui instrument în paralel cu evoluția muzicală din Transilvania și Europa între secolele XIII-XVII pe baza unor cercetări realizate prin diverse arhive, cum ar fi: cel din Arhiepiscopatul din Alba Iulia, sau cel din Biserica Evanghelică din Sibiu, etc.

Ultimul capitol, recenzii, prezintă din condeiul lui Cristian Bence-Muk creația teoretică a compozitorului Valentin Timaru de *Analiză muzicală*.

Chiar și din aceste puține cuvinte, cititorul consacrat poate să-și dea seama de bogăția tematică cu care această revistă a fost lansată pe traiectoria muzicologiei clujene. Bine-înțeles, în viitor va crește numărul recenziilor și se va completa numărul de analize cu cronici și critici muzicale asupra vieții componistice și interpretative ale Clujului, și nu numai.

flash-meridian

John Le Carré: sfaturi pentru evitarea unui nou Război Rece

Ing. Licu Stavri

Apariția romanului *A Most Wanted Man* l-a readus în atenția criticii, dar mai ales a jurnaliștilor, pe John Le Carré, autorul britanic socotit un merituos urmaș al lui Graham Greene și maestrul necontestat al romanului de spionaj, subspecie cu îndelungată și nobilă tradiție în literatura engleză. Printre cei care au ținut să stea mai pe îndelete de vorbă cu el, atât pe marginea ultimei apariții, cât și despre starea lumii în general sau despre unele aspecte ale biografiei sale, se numără François Busnel de la *L'Express*. Spicuum, așa cum promisesem, câteva extrase din interviul realizat de acesta.

Presa britanică a dezvăluit de curând că în anii 1960, când mai erați încă spion, ați vrut să dezertați în Est. Din ce motive?

Această șugubeață istorioară furnizează un exemplu perfect de ceea ce poate fi presa britanică în zilele ei cele mai proaste. Într-adevăr, cu câțva timp în urmă, un reporter de la *Sunday Times* a venit aici (interviul s-a realizat în casa-refugiului a lui John Le Carré din Cornwall, n. n.) și am discutat despre meseria de spion. I-am spus că știam de la un agent secret englez că această profesiune nu poate fi practică mai mult de patru ani, fiindcă, altminteri, înnebunești. Am adăugat de la mine că în prestarea acestei meserii ești absolut singur, nu ai cu cine vorbi, îți studiezi obsesat adversarul și, fatal, începi să simți tentația de a traversa frontiera. Nu ca să trădezi. Ca să descoperi tainele celui alt. Cred, efectiv, că dorința de a intra în pielea inamicului este cât se poate de naturală - și că ea nu înseamnă că ... vrei să fugi în Est. Niciodată n-am lăsat să se înțeleagă că aș fi avut eu însumi intenția de a traversa frontiera.

*Dar cum ați devenit spion? În *A Most Wanted Man* scrieți că există oameni predestinați pentru această carieră. A fost și cazul dumneavoastră?*

Da, cred că da. Eu am avut o biografie foarte haotică. Tata era un escroc: făcea tot felul de pungășii; a stat de câteva ori la închisoare. Mama a dispărut când aveam 5 ani și n-am revăzut-o decât la 21. În tinerețe am fost, prin urmare, atras mai mult de instituții decât de persoane. În plus, eram prea tânăr pentru a fi luptat în al Doilea Război Mondial și asta mi-a dezvoltat un puternic sentiment patriotic. La 17 ani, aflat în străinătate, am petrecut un scurt timp într-una dintre organizațiile astea, despre care nu cred că e cazul să vorbim acum. Mă atrăgea foarte mult universul agenților secreți și, intrând în el, am simțit că poate fi pentru mine un sanctuar. Tot astfel am descoperit care erau cele mai mari temeri ale țării mele și, implicit, cele mai îndrăznețe vise. Într-un fel, serviciile secrete conțin toată psihologia unei națiuni, ceea ce mi se pare fascinant. Foarte repede am descoperit că apartenența la serviciile secrete îmi oferea șansa de a observa lumea în anumite momente interesante. Am avut și destul noroc: am intrat în această lume când încă nu aveam nici prejudecăți, nici repere și am ieșit cu un cufăr de comori, plin de posibilități artistice. Codul etic al secretului, al confidențialității, al

conspirației, poate fi aplicat oricărui aspect al vieții: în aventurile galante, în relațiile cu patronii etc. etc. Deci, am lucrat cu aceste posibilități, fără a mă simți vreodată limitat la ele.

La sfârșitul Războiului Rece, toată lumea credea că romanul de spionaj era terminat, marginalizat de cursul istoriei. Dumneavoastră demonstrați că nu așa stau lucrurile ...

Cititorii mă întrebă nu o dată: când veți renunța la formula romanului de spionaj ca să scrieți o carte adevărată? Probabil că, dacă m-aș fi făcut marinar, nu spion, aș fi scris despre mare. Șansa mea a fost să fiu, în palpatanții ani ai Războiului Rece, un mic soldat. Orice autor are nevoie de o ladă de nisip ca să-și făurească strategia scrisului; lada mea de nisip, scena mea personală, este universul agenților de informații, al serviciilor secrete. M-am dăruit în totalitate lor de două ori și tot de atâtea ori am ieșit complet din ele. Acolo mi-am desăvârșit educația. Azi, la 77 de ani, sunt produsul educației mele.

Nu aveți nostalgia spionajului?

Nu sunt un spion devenit scriitor, ci un scriitor care a fost, o vreme, spion. Adevărata mea vocație nu spionajul a fost, ci literatura. Deci, nu sunt nostalgic - dar asta nu pentru că echipa mea n-ar fi fost una excelentă, în care se cultiva prietenia și ne simțeam foarte bine. În epoca Războiului Rece, credeam sincer că lumea putea deveni mai bună dacă ne îndeplineam misiunile, că puteam re-trasa lumea și că aveam să fim mai liberi. Astăzi, asemenea speranțe nu mai există. Realitatea e mult mai dură decât acum cincizeci de ani. Problema este că, la terminarea Războiului Rece, nimeni nu avea niciun plan: în loc să regândim lumea, ne-am îmbogățit, întorcând spatele tuturor marilor probleme ale

existenței. Așa sunt acum guvernele, așa sunt și oamenii: incapabili să facă planuri. Veți vedea că același lucru se va întâmpla când se va stinge criza financiară cu care ne confruntăm acum: va exista o bună ocazie de a regândi lumea, dar puteți fi siguri că va trece nefolosită ...

*În *A Most Wanted Man*, rușii, călăii de ieri, parcă devin victime.*

În Rusia am fost multă vreme indezirabil. Când am călătorit acolo în sfârșit, mulțumită Raisei Gorbaciova, KGB-ul nu m-a umilit deloc. Acum merg regulat și mă uimește ce rasism puternic au - exact ca în Statele Unite! Un alt punct comun al celor două țări: folosirea torturii, teoretizată și practică chiar înainte de a pune mâna pe cei care trebuie torturați, adică pe teroriștii autentici. Tortura nu duce la nimic bun; acordați-vă timp să vă apropiați cu adevărat de o persoană și o veți putea influența și schimba, recruta pentru cauza voastră. Lucrul cel mai rău este că prin tortură se obțin deseori informații false.

Ultimul dumneavoastră roman se petrece în Germania, unde amenințarea teroristă islamică se întâlnește cu cea rusească. Să fi început un nou Război Rece?

Ideea unui nou Război Rece este un nonsens. Europa are neapărată nevoie de Rusia ca aliat. Rusia nu mai posedă capacitatea de a duce un război, fie el și rece: are o armată muribundă, valoarea resurselor ei naturale este în continuă scădere, starea ei financiară e șubredă ... De altfel, evenimentele din Georgia sunt foarte ambigue: în Georgia exista o masivă influență americană, președintele Saakashvili a studiat dreptul în Statele Unite, armata georgiană era instruită și echipată de americani. Această situație l-a făcut pe Saakashvili să-și închipuie că poate mușca nepedepsit de fund Ursul rusesc. Dar istoria ne spune că, dacă-l săcâi, ursul se enervează și devine violent. Rușii au acționat întotdeauna în această manieră crispată la frontierele lor sudice. Ergo, consecințele erau absolut previzibile. Personal, n-am înțeles indignarea generală: cine a început ostilitățile? Trebuie, totuși, să încetăm a mai crede că orice problemă poate fi soluționată pe calea armelor. E o concepție absolut arhaică! Și, mai ales, trebuie să ne debarasăm de dinozaurul numit NATO. Să nu ne mai vedem pe noi, europenii, mereu în antiteză cu rușii. Epoca actuală este marcată de transferul puterii de la Vest la Est - Rusia, dar și China. E nevoie de mai multă diplomatie (orgoliul rușilor fiind extrem de sensibil), dar și de mai puține acțiuni militare.

Cum luptăm cu terorismul?

Tortura și acțiunile militare s-au dovedit ineficiente. Inamicul nu trebuie umilit, ci infiltrat. Este ceea ce vă propune Bachman, spionul meu german din ultimul roman. Folosiți spionajul, nu declanșați un război religios.

În România, cărțile lui John Le Carré sunt publicate de Editura Rao, majoritatea fiind traduse de Delia Răzdolescu și George Potra. Cea mai recentă apariție: capodopera *Oamenii lui Smiley*.

Mariana Bojan

Femeia în roșu

Știință și violoncel

Copii răzleți ai junglei

Mircea Oprea

La început a fost simpaticul Mowgli, din care Rudyard Kipling face un prototip fermecător al copilăriei aventuroase, cu desfășurare într-un mediu natural exotic, umanizat până dincolo de limitele posibilului. Jungla povestitorului englez devine astfel un univers folcloric cu animale ce gândesc omeneste și vorbesc pe limba lor universală, stabilindu-și societăți complexe și ierarhii temeinice în cadrul acestora din urmă. Nimerit din întâmplare între ele, micul Mowgli reface exercițiul de supraviețuire moștenit din tradiția mitologică, unde pruncia „părinților întemeietori” ai Romei antice, Romulus și Remus, era alăptată, vegheată și redată lumii civilizate de o Lupoaică fundamentală, devenită astfel mama adoptivă a unui întreg popor glorios.

Cartea junglei. Ne amintim din această fermecătoare lectură a copilăriei noastre: rătăcit de familie și de satul indian în care se născuse, un pui de om neajutorat are șansa de a fi salvat, adoptat și crescut de un haitic de lupi după legea aspră a naturii autentice, unde supraviețuiește cel tare și inteligent, dar – spune Kipling în versiunea sa de sălbăticie spiritualizată – și cel ce adaugă acestor calități clasice ale regnului animal o valoare morală. Fauna junglei se separă astfel, pentru uzul fanteziei copilului etern din noi înșine, în categorii esențiale, în buni și răi, ceea ce în realitate natura nu permite, fiindcă nimic nu este moralmente bun sau rău în ea, ci totul este profund firesc. Într-o situație normală, inamicii lui Mowgli ar fi nu doar fiorosul tigrul Shere Khan, ci și „prietenoasa” panteră Bagheera, gata oricând să se înfrupte dintr-o pradă umană lipsită de apărare. Iar maimuțele prostănace și jucăușe care-l răpesc la un moment dat pe erou n-ar fi nici ele un mai mic pericol potențial, cunoscut fiind apetitul lor pentru puii speciilor înrudite biologic. În ochii lor, omul e doar o maimuță mai mare și mai stranie prin aspectul său golaș și prin obiceiuri, cu progeneruri tot atât de vulnerabile însă ca și ale macacilor, să zicem. Am citit cândva despre niște tineri observatori ai cimpanzeilor în lumea lor naturală și care, pentru ca băiețușul lor să se poată juca în deplină siguranță pe afară, și-l țineau închis într-o cușcă protectoare. Era chiar invers de cum se întâmplă în grădinile zoologice, dar știau ei ce știau.

Într-o junglă a tuturor pericolelor posibile, se întâmplă uneori ca micul rătăcit să supraviețuiască, ceea ce este – ca lucru privit în sine – aproape un miracol. Se cunosc, totuși, și asemenea cazuri de veritabili copii ai junglei, mult diferiți de cel „din poveste”. Unii aveau doi-trei ani la despărțirea lor accidentală de colectivitatea umană, alții mai mult. Supraviețuirea într-un mediu unde nimeni nu-ți mai poartă de grijă presupune multe, începând de la potolirea urgentă a foamei cu tot ce găsești la îndemână, frunze, broaște, insecte (vedem asta din seriile de televiziune consacrate vieții în condiții extreme) și până la adormirea spaimelor de întuneric și de necunoscut. Supraviețuirea pretinde efort de adaptare la condiții și situații din care omul lipsește, lăsându-l pe micul rătăcit să învețe singur ceea ce-i este de folos într-un spațiu explorat exclusiv prin simțuri proprii: o lume a arborilor și a animalelor de tot felul, exclusiv. Nu e nici pe departe paradisul fericit pe care exoticul Tarzan îl contrapune „fioroasei” civilizații umane. Animalele junglei nu-i vorbesc, nu-l instruiesc în cunoaștere și înțelepciune ca lupul Akela sau ursul Baloo.

Dimpotrivă, trebuie să le învețe singur deprinderile, furând cu ochii și cu auzul de la distanță, ori dintr-un adăpost precar. Ceea ce ascute fără îndoială mintea, dar în registru animal, nicidecum pe dimensiunile presupuse de experiența specific umană. Iar lucrul acesta se constată la modul dramatic atunci când, tot în urma unei întâlniri întâmplătoare, copilul junglei ajunge să fie recuperat de societatea de care odinioară s-a desprins până la deplina ei uitare. „Recuperat” e aici un termen eufemistic, fiindcă realitatea exactă a situației presupune, de regulă, o capturare prin violență, ca o sălbăticie ce este, în deplin acord cu experiența particulară a vieții petrecute departe de semenii săi. O readaptare pe care nici veritabilul Mowgli nu și-o prea dorește, întrucât îl va rupe de tot ce constituie viața sa obișnuită, proiectându-l brutal într-una străină, a oamenilor, pe care n-o cunoaște, prin urmare nu se simte făcut pentru exigențele ei terorizante.

Nu degeaba tratatele de puericultură insistă asupra importanței primilor ani de viață ai copilului pentru formarea sa ca adult. Lipsit de șansa de a se forma în căldura unui cămin familial și într-o colectivitate umană modelatoare de personalitate, copilul junglei rămâne cantonat în primitivitate intelectuală și în instinct primar. În decursul timpului au fost semnați mai mulți asemenea supraviețuitori cu destin aparte, reintrați în colectivități umane împotriva voinței lor și stupefiindu-le prin comportament aberant pe acestea din urmă. Aspectul sălbatic al cuiva care a trăit înconjurat doar de fiare, într-o goliciune adamică străină de orice semnificație conturată în Paradisul biblic, se mai poate corecta, este cel mai simplu lucru de îndreptat, la urma urmei. Dar obiceiurile animalice stabilite în profunzimea creierului rămân, după câte se pare, indestructibile în ființa mutilată a unui astfel de pacient – în măsura în care psihologia modernă și medicina în general și-l asumă ca obiect de studiu. Din păcate, pentru prototipul real al idealizatului Mowgli știința

dă verdictul: irecuperabil. Copilul junglei rămâne astfel pentru tot restul vieții sale prizonierul unui destin deviat de la comportamentul normal al omului format în societate. E destul de trist ca, pe cel ce în mintea noastră aspiră la statutul de Tarzan, stăpân absolut al junglei universale, să-l vezi „alergând” în continuare în poziție patrupedă, chiar și îmbrăcat cu bruma de haine stânjenitoare pe care i-o impune o lume nouă, de neînțeles pentru el. Ori – și acum nu fac decât să transcriu o scenă notată de observatori direcți – dând iama prin curtea găinilor, ca să-și înșface lacom prada și s-o sfășie cu dinții, sub privirile consternate ale civilizației. Nu se menționează niciunde faptul că vreunul dintre copiii junglei ar fi ajuns vreodată la adânci bătrâneți. Dimpotrivă, mărturiile merg spre constatarea că ei tânjesc profund după viața la propriu neomenească din care au fost smulși cu brutalitate și mor curând, uciși de șocul captivității așa-zis recuperatoare.

Cel mai recent caz de care știu a fost raportat de autoritățile polițienești din Cambodgia și o vizează pe o nenorocită de 26 de ani, pe care locuitorii unui sat de la granița cu Vietnamul o numesc Ro Cham H'pnheng. E posibil ca ea chiar să fi purtat de-adevăratelea acest nume fabulos până la vârsta de opt ani, când s-a pierdut împreună cu vărul ei în junglă. A fost prinsă pe când, ca o stafie neagră cu părul lung până-n călcâie, dădea târcoale unei boccele cu mâncare lăsată sub un copac. Preferă și ea umbletul în patru labe, iar din limba învățată în copilărie nu-și mai amintește decât trei vorbe: „tata”, „mama” (vocabule fundamentale, însă fără nicio valoare practică în condițiile date), ultimul fiind un cuvânt ce semnifică durerile de burtă. Când îi e foame, face semne desperade spre gură. Nu-i plac hainele cu care s-a trezit pe neașteptate îmbrăcată. Plânge mereu și trage înapoi către sălbăticie, locul pe care și-l știe drept „cămin” natural. E foarte posibil să nu reziste nici ea revenirii în gloata umană, cu complicațiile unui vârtej de imagini străine de tot ce reprezenta viața ei de până nu demult. Nu mai are vârsta maleabilității, când putea învăța pe apucate până și legile junglei. Copil pierdut pentru a doua oară, de data asta între semenii săi și în propria-i familie.

Mariana Bojan

Femeie cu minotaur I

rânduri de ocazie

A fost odată RIM

Radu Țuculescu

A fost odată un orășel, undeva în Transilvania, numit Lipova. Avea un deal și-o vale cu un râu. Și mai avea o cazarmă mare, vopsită într-o culoare aproape rozalie. Și mai avea vii din care se storcea vin rozaliu și roșu, toamna. Acolo, tinerii intelectuali, adică cei care reușeau a pune mâna pe o diplomă, efectuau serviciul militar, pregătindu-se a deveni vajnicii apărători ai patriei. La caz de nevoie. Acolo am remarcat un soldat plinuț și volubil, care-și afișa cu veselie miopia. Chipul său rotund era constant copleșit de bucurie. Era, adică, de-a dreptul fericit că se află închis într-o cazarmă, supus ordinelor unor imbecili, executând totul cu supușenie. Pe mine, chestia asta mă exaspera și uimea, totodată. Apoi, când l-am văzut la masă cum halește, cu nedisimulată plăcere, macaroane cu brânză sărată peste care toarnă miere și zdrobește usturoi, brusc am avut revelația: individul acela, pe care-l botezasem "tăticu", are o ascunsă fire de artist care se va dezlănțui, într-o bună zi. Și cum era un neobosit povestitor, plin de umor și evidentă autoironie, cu un colorat vocabular plus un bagaj de cunoștințe din varii domenii, am pus

verdictul: prozator va ajunge (mai repede ori mai târziu, chiar dacă în această artă nu există "târziu"...) și-și va povesti pățaniile avute, auzite ori doar imaginate, iubirile consumate ori doar tînjite, prietenii adevărate ori doar mimate. Le va povesti (și scrie) într-un mod pitoresc-personal, amestecînd fantezist arome și gusturi... așa cum făcea cu macaroanele cu brânză sărată, aseasonate cu miere și usturoi. Să nu uit! Mai trebuie, totuși, să dezvălui numele "tăticului", dacă nu v-ați prins deja: Radu-Ilarion Munteanu. Cea mei recentă carte a sa se numește *Despre prietenie, despre bătrînețe* (Galaxia Gutenberg, 2008) și cuprinde piese dintr-un joc de puzzle, eseistico-jurnalistic-poetice... Autorul se dovedește, și de această dată, a fi un homo ludens pînă-n virful... ochelarilor săi cu multiple dioptrii. Jonglează cu idei filosofice, informații din domenii multiple, analize psihologice și situații comice, ingenioase "asamblări" de cuvinte și expresii emanînd un parfum de humor nostalgic. Cartea poate fi considerată și un roman deghizat în jurnal. O carte care povestește despre copilărie, despre iubiri reale ori imaginate, despre călătorii reale ori

imaginate, despre prieteni reali ori imaginați. Despre artiști care-și imaginează că sînt reali... O întregă galerie de portrete defilează prin fața cititorului, fiecare cu trăsături distincte, în ritmuri alerte, uneori chiar în pas de marș.

O cititoare (de această dată, reală...), după lectura uneia dintre povestirile lui R.I.M., scrie următoarele rînduri care le consider drept una dintre tăsăturile importante ale scriitorului: "Acum îmi pare bine că nu ne-am întîlnit. Căci am regăsit în povestirea ta, indiferent de ținta ei, energia acelei întîlniri neconsumate. Mult mai fertil valorificată."

Nici nu se putea să nu aibă autorul și prenumele de Radu, cînd te gîndești că-l poartă doar scriitori al naibii de talentați. E de ajuns să-i amintesc aici pe Radu Cosașu, Radu Tudoran, Radu Aldulescu, Radu Gir, Radu Săplăcan, Radu Sergiu Ruba... și, nu în ultimul rînd, pe subsemnatul.

Text citit la tîrgul de carte Gaudeamus, ediția 2008, cu ocazia lansării volumului *Despre prietenie, despre bătrînețe* (autor RIM) din colecția Palimpsest a editurii Galaxia Gutenberg.

zapp-media

Web-sărbători

Adrian Țion

Înainte de a ne transfera toată viața pe internet, mai respirăm în voie (nu virtual!) miresmele autentice ale florilor și, cu precădere în luna decembrie, aroma înviorătoare a cetinei introduse în interiorul camerei (pentru cei care n-au renunțat încă la farmecul izului natural, asumându-și vina de a încuraja prin cumpărare distrugerea treptată dar sigură a mediului natural de care are atîta nevoie planeta pentru a supraviețui). La fel stau lucrurile cu blana naturală a animalelor pădurii și cea artificială. La fel e înlocuirea foii de hîrtie cu pagina web. La fel e sporirea interesului pentru magazinele online în detrimentul celor clasice, deși moll-uri, super și hipermarketuri se ridică rapid unele după altele, unele peste altele. Febra cumpărăturilor cu căruciorul împins sau cu plasa în mână mai persistă și are farmecul ei. Dar mulți dintre noi practică deja dezinvolt shopping-ul online. Cel puțin așa par a evolua lucrurile sau a grăi statisticile. Comoditatea sau lenea, aglomerația sau neputința, stresul sau pur și simplu oboseala din ajutorul sărbătorilor ne vor învinge pînă la urmă plăcerea de a bate cu piciorul spații comerciale, atrăgător amenajate, în căutarea cadourilor de Crăciun.

Întrebarea însă rămîne: ce punem sub bradul natural, artificial sau virtual dacă vrem să venim în ajutorul celor cuceritori definitiv de tehnologia internetului? Oferta e generoasă în această privință și managerii IT și-au trîmbițat și în acest an noile accesorii în domeniu cu atîta putere încât, zău, nu-ți mai vine să bați magazinele. Presa IT abia reușește să țină pasul cu invențiile miraculoase ce sporesc de la o zi la alta vraja basmului tehnologic plămuit de specialiștii văzuți, nu o dată, ca adevărați vrăjitori. Din mulțimea de gadgeturi vei găsi cu siguranță câteva

cadouri „calculatoristice” pentru cei dragi, fie ei mici sau mari. Un Asus EEE 4G, un Nikon D40, un Mio H610 sau un Genius DPF-151K. Misterul ce zace după aceste litere și cifre magice menține intactă impresia asupra accesului la un sistem de coduri pe care aceste aparate ți-l pun la dispoziție ca personajele pozitive din poveștile noastre populare ce-și ajută eroul la greu. Ca urmare, noi și noi legături de chei tot mai sofisticate puse la îndemîna clientului, devenite acum daruri de Crăciun. Pe lângă mere, nuci și cozonaci... gadgeturi! Că internetul e un fel de basm cibernetic ne-o confirmă pădurea techno prin care trebuie să răzbată orice internaut dornic de a ajunge în țara informațiilor prompte sau la aleasa inimii.

Dacă pe magistrala rutieră a deschiderii spre vest sau numai pe o parte a ei nu se poate circula încă, (motivația virusează informația) pe magistrala USB se îngămădesc să-și ofere serviciile tot felul de produse amuzante de sezon: câte un Moș Crăciun USB, un brăduț USB sau un om de zăpadă USB. Acestora li se adaugă mouse-ul în formă de broscuță (un pas mic pentru om, uriaș pentru umanitate), boxa în formă de porcușor, webcam în formă de cățeluș, o grădină portabilă AeroGarden în care să strângem toate aceste animăluțe simpatice și uite așa, încet - încet, pe nesimțite trecem din basmul contemporan în fabula viitorului. Morala? Cine n-are gadgeturi să-și cumpere! Adică să comande online, că sărbătorile de iarnă fără asemenea dispozitive nu-s sărbători. Chiar dacă ele aduc haos în rețele și pot răspândi viruși urâți și friguroși de-ți îngheață datele pe hard-disk. Numai concurența e aceea care bagă frica în voi. Nu-i băgați în seamă pe calomniatori. Noi suntem cu

voi, nu politicienii! Cu noi, tradiția primește altă vigoare. Arhaicul plugușor s-a banalizat. Cu un plug-in Firefox poți fura parola de acces! De aceea, noi urăm așa: Ho, aho, copii și frați! Noi reclame ascultați! Notebook Hewlett cumpărați./ Cu Nikon fotografiați./ Pe rama digitală Garmin Forerunner priviți/ Virtualii pași fugiți/ și cu Logitech QuickCam urmăriți/ Pe cei ce au fost uimiți/ De ce frumuseți au văzut/ Pe unde au petrecut./ Un Samsung player oferiți/ Dacă vreți să fiți iubiți!

Mariana Bojan

Obosită

Întâia stagiune muzicală a ICR Lisabona (II)

Virgil Mihaiu

Ce naște din oboist, muzică știe să cânte

La scurt timp după acest succes, "stagiunea muzicală a ICRL" a continuat cu tandemul Aurel Marc/oboi - Octavia Marc/pian. Alte două seri memorabile, entuziast receptate de către melomani, la Palácio Foz din Lisabona și la Muzeul *Nogueira da Silva* din Braga. Programul, dens și totodată atractiv, a inclus succesiv: *Piesa de salon pentru oboi și pian* de Vaclav Kalliwoda; *Sonata pentru pian în Re minor* de Beethoven; *Partita în La minor pentru flaut solo* (adaptată pentru oboi) de Bach; *Sarabanda* din *Suita op. 10 pentru pian* de Enescu; două dintre cele *Șapte piese pentru oboi solo*, concepute de Sigismund Toduță în 1982 special pentru Aurel Marc; *Rapsodia spaniolă* de Liszt; *Capriccio op. 80* de Amilcare Ponchielli. Dacă despre ex-rectorul Academiei de Muzică din Cluj (2000-2008), actual

Aurel Marc, Octavia Marc și Virgil Mihaiu

președinte al colegiului rectorilor, știam că este unul dintre cei mai importanți oboiști ai ultimelor decenii, evoluția fiicei sale, în etate de doar 21 de ani, anunță o pianistă de anvergură: sensibilitate și precizie în transpunerea sonoră a intențiilor componistice, empatie față de "subtextul" muzical și față de partenerul de scenă, o distincție quasi-aristocratică a ținutei interpretative.

De data asta, în pofida unei anumite apatii ce o caracterizează, critica muzicală lisaboneză a reacționat "la vârf": într-o cronică intitulată *Oboi impecabil, clarinet magistral*, apărută în marele cotidian *Público* din 4 nov. 2008, Manuel Pedro Ferreira elogiază atât prestația românilor, cât și pe aceea a clarinetistului finlandez Kari Kriikku (din concertul acestuia la Fundația Gulbenkian, tot la fine de octombrie). Ferreira își începe articolul astfel: "A trecut discret prin Lisabona oboistul român Aurel Marc, care a evoluat la Palácio Foz împreună cu tână pianistă Octavia Marc. Din programul propus (a cărui varietate e atestată de includerea lui Bach, Beethoven, Enescu și Sigismund Toduță, un quasi-contemporan al lui Lopes-Graça), s'au distins două piese de salon pentru oboi și pian de la mijlocul secolului XIX, compuse de Kalliwoda (*Morceau de Salon*) și Amilcare Ponchielli (*Capriccio*). În cadrul acestora Aurel Marc și-a putut descătușa virtuozismul, permițându-și o frazare neobișnuit de lungă și impresionându-ne cu un timbru penetrant și catifelat. Octavia Marc - inițial un pic încordată - s'a impus cu *Rapsodia spaniolă* de Liszt, unde claritatea articulării, amplitud

spectru dinamic și un subtil control al timpului au fundamentat o interpretare în același timp fluidă și puternică."

De la baroc la Adrian Pop

Grație inițiativei talentatului impresar Gavril Țărmure - prin programul Ministerului Culturii și Cultelor, în colaborare cu primăria din Oeiras - ICRL și-a înscris în palmares încă un eveniment muzical. E vorba despre concertul de cameră susținut de către Ansamblul Baroc *Transylvania* în ambianța cu totul specială a catedralei (Igreja Matriz) din Oeiras. Edificiul a fost reconstruit de către Marchizul de Pombal după teribilul cutremur din 1755, ce afectase și această localitate situată la confluența dintre Estuarul fluviului Tejo și Oceanul Atlantic. Frumoasa locație barocă a fost onorată de măiestria artistică a muzicienilor noștri, în deplină consonanță cu stilul arhitectural, precum și de un public numeros, receptiv și generos. Deși din cvartetul instrumental lipsea (din motive de boală) flautistul, cei trei membri rămași i-au suplinit cu degajare absența: clavecinistul Erich Türk întrețesea vaste pânze sonore din sunetele argintii ale spinettei, Zoltan Majo mlădia cu dexteritate diverse fluieri medievale, iar violoncelistul Ciprian Câmpean crea articulațiile dintre polul melodic și cel armonic, cu precădere în registrul grav. În câteva piese a cântat, cu egal aplomb și profesionalism ca și colegii ei, soprana Mihaela Maxim.

Pariul acestui ansamblu - de a-și cuceri auditorii cu lucrări aparținând preponderent patrimoniului arhaic transilvan a fost câștigat. Deși interpretate aici în primă audiere, *Dansul principelui transilvan* din secolul XVII, piese de Gabriel Reilich, Ioan Căianu, Johann Sartorius jr., sau colajul de muzică instrumentală veche din Moldova, Valahia și Transilvania propus de Zoltan Majo au cucerit publicul în egală măsură precum piesa aleasă din creația lui G.F. Haendel. Iar finalul *con brio* l-a reprezentat frumoasa suită *Cântece de stea* compusă recent (2006) de Adrian Pop. Mișcărilor ei contrastive - de la jubilație la tânguire, de la aprehensiunea stingerii la speranța (re)nașterii - își trag seva din modul nostru ancestral de a sărbători ciclurile vieții. Soluțiile muzicale sunt ingenioase, proaspete, surclasând facilele etichetări stilistice. Ceea ce impresionează este dăruirea cu care interpretii abordează zone mult îndepărtate între ele din istoria muzicii. Iar ascultătorii simt asta și reacționează cu maximă participare afectivă.

Aș menționa, de asemenea, prezentarea făcută programului de către Erich Türk într-o excelentă limbă franceză, precum și felicitările adresate interpretilor de către Bernardo Mariano, criticul muzical al cotidianului *Diário de Notícias* (prezent la multe dintre concertele noastre), Margarida Silva, din partea Institutului Franco-Portughez, Manuel Machado, șef al Departamentului Cultură și Turism al Camerei Municipale Oeiras. Cel din urmă a trimis pe adresa ICRL, în ziua consecutivă concertului, un mesaj oficial de mulțumire.

Omagiu lui Anatol Vieru

Asemenea precedentelor colaborări dintre ICRL și Muzeul Muzicii din Lisabona, recitalul duo-ului Laura Buruiană/violoncel - Andrei Vieru/pian a umplut sala cochetei instituții din zona Alto dos Moinhos. Programul a stat sub semnul comemorării a zece ani de la moartea compozitorului Anatol Vieru (1926-1998). Ambele piese aparținând acestuia (*Sonata pentru violoncel solo* și *Sonata pentru violoncel și pian*) atestă valențele superlative ale artei sale. Aici sunt conjugate în mod fericit tehnici componistice postseriale, stăpânite suveran, cu genuina capacitate de invenție poetică prin care se definește creatorul autentic. Laura Buruiană impresionează, de la primele note, prin temperamentul ardent și siguranța quasi-coreografică a interpretării. În pianistica meditativă a lui Andrei Vieru, tână violoncelistă - la cei 28 de ani ai ei - pare a-și fi aflat nu doar complementul muzical menit să-i clarifice impulsurile, ci și un bun companion ideatic. Nu poate fi trecut cu vederea talentul eseistic și matematic al pianistului, care și-a publicat o culegere de *Regards sur l'art*, concepute direct într-o cristalină limbă franceză, sub titlul *Le gai Ecclesiaste* (la editura pariziană *Seuil*, în 2007).

Pe lângă revelația procurată de către compozițiile lui Anatol Vieru avizatorului public ce umplea salonul principal al Muzeului Muzicii, admirabilul tandem ne-a mai oferit două piese de maximă intensitate estetică și emoțională: *Sonata pentru violoncel și pian* de Debussy - un veritabil manifest al posibilei defulări a impresionismului înspre o estetică atemporal-avangardistă - precum și rafinatele contrapuneri de melopee și vigoare ritmică din *Sonata pentru pian și violoncel nr. 2, op. 26 în Do major* de Enescu. Totul susținut cu prestanță, dublată de superioară muzicalitate. (Aduag felicitările mele filosofului Simion Doru Cristea, solicitat de Andrei Vieru să debuteze în rolul de ... întorcător al paginilor partiturii; S.D.C. mi-a reconfirmat astfel înzestrarea muzicală dovedită ca dirijor al corului bisericii ortodoxe române din Lisabona).

Parcă spre a sublinia prestigiul în creștere al muzicii românești la extremitatea occidentală a Europei, principalul post de radio cultural al Portugaliei - RDP / Antena 2 - a difuzat în reluare (la 11 nov. 2008) concertul oferit de către cvartetul *ConTempo* vara trecută, tot la Muzeul Muzicii și la sediul ICRL. În detaliata introducere a emisiunii *Concerto Aberto*, s'a vorbit pe larg despre valoroșii tineri muzicieni, precum și despre susținuta activitate de diseminare a muzicii românești desfășurată de către ICRL. Programul a cuprins o magnifică interpretare a Cvartetului op. 76 nr. 4, *Răsăritul soarelui*, de Joseph Haydn, trei piese de Heitor Villa-Lobos, Cvartetul "American" de Antonin Dvorak și două mult aplaudate piese de Radu Paladi și Sabin Pautza.

Indubitabil, toți interpreții trecuți în revistă mai sus ar merita să intre în atenția celor 17 ICR-uri care funcționează actualmente la turație maximă pe Glob. Despre evenimentele programate spre finele anului la această primă Stagiune de Muzică a ICR Lisabona, voi încerca să relatez în proxima cronică.

ERATĂ: Partea întâia a articolului, apărută în numărul anterior, are ca autor, desigur, pe Virgil Mihaiu, și nu pe Marius Tabacu, căruia, dintr-o regretabilă eroare tehnică i s-a atribuit. Ne cerem scuze pe această cale ambilor colaboratori ai *Tribunei*.

„Viitorul artei clujene este în pericol”

de vorbă cu dirijorul Nicolae Moldoveanu

Ediția 2008 a Festivalului „Toamna muzicală clujeană” a însemnat un nou început pentru Orchestra Filarmonicii „Transilvania” din Cluj, și asta pentru că are un nou dirijor permanent în persoana maestrului Nicolae Moldoveanu din Elveția. Absolvent al Academiei Regale de Muzică din Londra și al Conservatorului din Leipzig, și-a desăvârșit arta dirijorală cu Sergiu Celibidache, Lotar Zagrosek, Colin Metters, Sir Colin Devis, Ilya Musin, Leonard Slatkin și Sir Roger Norrington. Maestrul Nicolae Moldoveanu a fost distins cu Premiul „Edwin Samuel Dove” pentru merite artistice deosebite și Premiul „Ricordi” pentru merite deosebite în arta dirijatului. Cu ocazia „Toamnei muzicale clujene”, în care ne-am putut bucura de un substanțial program Brahms, noul dirijor al Filarmonicii clujene a avut amabilitatea de a ne acorda un interviu. Prima întrebare a fost legată, inevitabil, de Brahms.

Ciprian Rusu: – Maestre Nicolae Moldoveanu, știu că îți place Brahms... De ce?

Nicolae Moldoveanu: – Nu îmi place Brahms, îl ador. Cred că pentru orice muzician romantismul lui Johannes Brahms este o piatră de încercare.

– De unde ideea unui program Brahms în cadrul „Toamnei muzicale clujene”?

– Fiecare concert al „Toamnei” are stabilit solistul. Andrei Agoston a propus Concertul pentru vioară și orchestră de Brahms și așa m-am gândit să propun un întreg program Johannes Brahms, mai ales că având deja o strategie pentru orchestră, abordarea repertorială s-a dovedit a fi o alegere binevenită. Simfonia I a compozitorului german este o chintesență a literaturii pentru orchestră; avem aici și tema aceea care face trimitere la Elveția, iar eu venind din Elveția pentru mine e o aluzie la țara de adopție... Tot o aluzie a fost și alegerea Uverturii Academice, o discretă aluzie la Casa Universitarilor din Cluj, loc unde Orchestra Filarmonicii „Transilvania” s-a clădit și s-a format ca ansamblu și unde din păcate nu mai avem niciun fel de acces.

– Apropo de acces, a fost complicat să ajungi dirijor permanent la Filarmonica „Transilvania”? Au fost piedici, impedimente?

– Să o luăm în ordine. Vin la Cluj din anul 1993, am avut o lungă perioadă de colaborare cu orchestra - relația s-a cimentat în această perioadă. Fiind din Hunedoara și simțindu-mă și acum ardelean, relația are cu totul alte conotații dar în niciun caz politice; această poziție ce mi s-a acordat, pe lângă aspectul artistic foarte important, m-a... Înțeleg că țara noastră trece printr-o perioadă de profunde transformări, de mentalitate și de gândire, și din păcate există încă legi postcomuniste care uneori pun niște frâne nefirești pentru cetățenii români care trăiesc în străinătate...

– Am să spun eu, deoarece văd că eziți: maestrului Nicolae Moldoveanu nu i s-au recunoscut diplomele pentru că nu erau din țară ci erau din Londra și Leipzig, ceea ce mi se pare o aberație. Dar să trecem peste îngustimea de gândire a unor astfel de legi. Ce-ți propui pentru Orchestra Filarmonicii „Transilvania” și, mai ales, cum se va rezolva problema cea mai mare a Filarmonicii clujene: lipsa unei săli de concerte?

– Fiecare orchestră are ca punct de reper nu doar prestația sa artistică, muzicală, dar și apartenența la o regiune bine stabilită - în acest caz orchestra aparține Transilvaniei și implicit României. Filarmonica din Cluj a fost considerată cel puțin de același nivel cu Filarmonica din București, uneori

chiar înaintea Capitalei, iar acest nivel artistic trebuie menținut nu numai prin activitățile specifice ci și prin alte mijloace. Fiecare oraș are clădiri de profil emblematic, în București este recognoscibilă sala Atenuului Român de pildă, și aceste embleme trebuie folosite în folosul unei instituții, a unui oraș sau a unei țări. Clujul nu are așa ceva, dar ar fi bine ca cineva să se gândească și la un sediu emblematic pentru Filarmonică. E rușinos ca unei asemenea orchestre, de cert nivel internațional, să-i lipsească o sală unde să desfășoare nu numai activitățile artistice, dar și congrese, întâlniri internaționale ori festivaluri de răsunet european sau internațional. Pentru o orchestră sala - cu sonoritatea ei, cu ambianța ei unică - reprezintă cel mai important instrument de creștere a calității. Instrumentiștii își au, fiecare, instrumentul lor - vioară, trombon, corn sau flaut etc. - care au un corp de rezonanță, dar ansamblul întreg are o cutie de rezonanță? Pentru orchestră corpul de rezonanță este sala de concert.

– Să amintesc pentru cei ce nu știu, că din 1955 Orchestra Filarmonicii din Cluj a beneficiat de una dintre cele mai bune săli de concerte din Transilvania, mă refer la Sala Casei Universitarilor. Asta până când domnul Marga a decis să excludă Filarmonica din sala unde au concertat Enescu, Lipatti, Oistrakh, Menuhin și mulți, mulți alții, pentru a ține în această sală... ședințe!

– Clujul nu are numai o Filarmonică în suferință, are și un Conservator și un Liceu de Muzică fără sediu. Viitorul artei clujene este în pericol.

– Și asta pentru că în „Epoca de Aur” Clujul a „beneficiat” de câțiva conducători ai destinului muzicii și artei de tristă amintire. Nu e de mirare că în Cluj nu s-au putut construi o sală de concerte, sau o academie de muzică ori de arte vizuale. În Baia-Mare s-a reușit, la Timișoara s-a putut, la Constanța de asemenea, dar la Cluj nu...

– Cred că pentru Cluj ar fi potrivit un complex cultural, nu doar pentru Filarmonică, dar și pentru muzica de cameră, pentru recitaluri, pentru expoziții, congrese, festivaluri (cum este cel de film care are o pondere internațională din ce în ce mai mare). Știu că există un astfel de proiect în Parcul Central, din păcate forurile tutelare, Primăria în primul rând, se opun din cauza unor copaci ce trebuie sacrificați - și aceasta doar pentru moment pentru că oricum vor fi plantați la loc. Pentru mine este de neînțeles cum anumite comisii sau persoane care sunt chemate să creeze ceva se împotrivesc chiar creației în folosul comunității și al viitorului. Datoria lor este tocmai de a găsi sursele financiare de realizare a unor astfel de proiecte.

Nicolae Moldoveanu

– Ai trăit prea mult într-o societate normală. Bun venit într-o societate anormală în care normalitatea este „rara avis”! Dar să încheiem cu optimism. Cum te vei implica în viața urbei?

– Este pentru prima dată când vin la Cluj cu alte responsabilități decât până acum. Mă voi implica și în responsabilitățile ce țin mai mult de politic decât de artistic, de asta depinde și viitorul artistic al Filarmonicii și nu am venit aici să fac doar figurație. Nu voi da doar din baghetă, însă depinde și de modul în care voi fi primit de cei care au și ei datoria de a crea ceva palpabil pentru Cluj, depinde și de ce respect se va stabili între mine și notabilitățile din Cluj. Este foarte important ca și publicul meloman să contribuie la acest demers. Am înțeles că acest proiect din Parcul Central este destul de vechi, am văzut chiar și o machetă dar a dispărut pur și simplu, iar acum nimeni nu știe concret ce se va întâmpla pe viitor.

În ceea ce privește Filarmonica, am un plan de bătaie pentru această stagiune 2008-2009. În luna februarie o vom avea ca oaspete pe pianista Mihaela Ursuleasa - tânără și arhicunoscută pe plan internațional, fiind promovată pe marile scene de Claudio Abado -, care la Cluj va interpreta Concertul Nr. 4 pentru pian și orchestră de Rahmaninov. Lângă acest concert va fi prezentată și Simfonia „Patetica” de Ceaikovski și Uvertura la „Cneazul Igor” de Borodin. Voi reveni în iunie cu două concerte, primul dedicat romantismului francez, solistă fiind cunoscuta pianistă Nauco Anzai, apoi o uvertură de H. Berlioz și „Simfonia” de Cezar Frack. Pregătesc și un concert sprijinit de Nokia, dedicat în exclusivitate Finlandei, ca un omagiu, și sper ca la acest eveniment să-l avem oaspete pe violonistul Eugen Sirbu, care deși foarte ocupat fiind va încerca să fie prezent la Cluj cu Concertul pentru vioară și orchestră de Sibelius. Am în vedere și Uvertura „Finlandia” și Simfonia a V-a de Sibelius, deci un program integral Sibelius. Revenind la anul în curs, înainte de Crăciun am programat două concerte de muzică barocă - unul dedicat Oratorului de Crăciun, cel de al doilea cu „Concertul de Crăciun” de Corelli cu soliști din cadrul orchestrei, uvertura Don Quijote, piesă puțin cunoscută - și suita „Focuri de artificii” de Handel. Voi aborda acest repertoriu cu instrumente de epocă, cembalo sau orgel pozitiv. Am rămas surprins că acest instrument, orgel pozitiv, nu există nicăieri în țara noastră. Țin ca aceste instrumente să fie prezente, pentru că ele aparțin perioadei baroce și vreau să ne dezvoltăm și pe această linie extrem de importantă.

Interviu realizat de
Ciprian Rusu

teatru

Solilocviu despre iubire și moarte

Claudiu Groza

„Zilele Sarah Kane” desfășurate la Cluj între 5 și 7 decembrie, în organizarea Teatrului Național, au prilejuit un eveniment inedit: montarea, în două versiuni regizorale, a piesei *Psihoza de la 4:48*, după traducerea pentru care s-a optat, a scriitoarei britanice. (Personal, consider că mai net, deși mai puțin descriptiv, suna chiar varianta originală, tradusă *4:48. Psihoză*. Ambii traducători, Marian Popescu și Eugen Wohl, au optat însă pentru formula menționată mai devreme.)

Sarah Kane este unul dintre puținii dramaturgi europeni contemporani agreați generos de regizorii români. Poate că un caz similar să fie al lui Martin McDonagh, irlandezul „furiș”. Din cele cinci texte dramatice ale Sarei Kane, s-au montat la noi *Purificare*, de Andrei Șerban, *Iubirea Fedrei și Psihoza de la 4:48* de Mihai Măniuțiu, în fine, *Psihoza de la 4:48* de Răzvan Mureșan. Au rămas deocamdată ne jucate *Blasted* și *Crave*.

Psihoza de la 4:48 este ultima piesă a autoarei, scrisă cu puțin înaintea sinuciderii sale, în 1999. Conform unui prieten al Sarei Kane, titlul ar fi inspirat de ora la care aceasta, spitalizată și suferind de o severă depresie, se trezea dimineața.

După opinia mea, acest text fragmentar, fără indicații de regie, fără personaje definite, ca un soi de discurs multivocal, e de fapt un solilocviu, o traumatică despărțire de viață, o tânguire, uneori șoptită, alteori strigată, despre iubire și moarte. Semnele acestui text sunt risipite în toată creația Sarei Kane. Aici se repetă doar leitmotive, obsesii, idei, stări ce vin, cu siguranță, nu doar dintr-un orizont al creației ficționale, ci și dintr-o izbucnire a inconștientului *omului* Sarah Kane. Textul, cât de fragmentar și aparent incoerent, are o fragilă poezie interioară și dă seama unei copleșitoare vulnerabilități. „Nebunia” Sarei Kane nu vine din date genetice, ereditare, etiologia bolii sale provine – cel puțin așa lasă să se înțeleagă creația sa – dintr-o *respingere* a sa de către lume, în sensul foarte profund afectiv al noțiunii. Acest sentiment traumatic este vizibil în diverse personaje ori situații din fiecare text. M-a frapat, de pildă – dar nu e locul aici să analizez acest lucru – felul în care, în filmul *Skin*, personajul masculin și una din fete, „amanta”, păreau doi gemeni, doi *emo* speculari, fragili și duri ca doi lujeri de oțel, ambii dându-mi însă senzația că sunt clonele ficțional-afective ale autoarei scenariului. Ale Sarei Kane. Iar această privire speculară apare și în *Purificare*, și în multiplicarea vocilor ce rostesc *același* solilocviu în *Psihoza de la 4:48*.

Cele două spectacole jucate la Cluj au exploatat în maniere diferite un text dramatic prea puțin spectaculos, la prima vedere, îndeajuns însă de bogat în articulații semantice pentru a permite abordări distincte în ordine hermeneutică.

Răzvan Mureșan a optat pentru formula monologului ce combină vocile discursului, spectacolul său câștigând astfel în poeticitate, emoție și personalizare afectivă. Personajul piesei capătă aura unei ființe rănite afectiv, a unei femei căreia îi e refuzată dragostea, așadar îi este refuzată viața – înțeleg aici termenul *dragoste* în sensul său generic, nu obligatoriu erotic. Așadar, întregul solilocviu este de fapt o rememorare a traumei, o resemnare agonică în fața vieții, pregătirea pentru

un refugiu în moarte. E un fel de *purificare*, uneori brutală, auto-distructivă, alteori delicată, de sine-tămăduitoare, cumva.

Splendid a conturat scenic Patricia Boaru acest personaj ambiguu și complex, într-un recital actoricesc de forță și finețe, cu treceri excelente de la urlatul urii și deznădejdiei de sine la emoția *livrării* afective, a *căutării* altora. Patricia și-a demonstrat capacitatea de a alterna ipostaze scenice diverse: uneori e crudă, flegmatică, *emo-teribilistă*, voluntară, cinică, alteori e hiper-feminină, vulnerabilă, părăsită, singură. Întreagă această gamă de stări s-a văzut în evoluția sa scenică.

Al doilea personaj al piesei este o infirmieră, interpretată absolut în spiritul montării de Ileana Negru, un soi de confidentă laică a eroinei, singura persoană care pare să empatizeze cu ea. Răceala profesională face loc emoției, înțelegerii, durerii, toate însă incapabile să o salveze pe cea sortită morții. Superb tocmai prin nivelul său de contrapunct dramatic este momentul în care asistenta devine un clovn batjocoritor al lumii, moment susținut impecabil de Ileana Negru.

Decorul spectacolului (Răzvan Mureșan și Arhidiade Mureșan) configurează un trapez cu latura mare spre public, pe fundalul căruia sunt proiectate secvențe video (Marius Mureșan) ce dinamizează vizual acțiunea, dar accentuează și anumite crescendo-uri semantice. Memorabilă, de pildă, e secvența cu gândacii străpuși de ace de seringă – văzută, desigur, în contextul momentului dramatic.

Temperatura emoțională a spectacolului crește spre final, odată cu melodia cântată, ca într-o transă, a eroinei, după care urmează expierea, „ridicarea cortinei”, după cum sună ultima replică. Răzvan Mureșan a mizat excelent pe orizontul

emoțional, cu două mici rateuri finale: decorul de ciulini al fundalului în care se retracează personajul și alternanța celor două reflectoare de final – roșu, galben –, elemente prea sărac-expozitive pentru a fi păstrate într-un spectacol de asemenea calibru. Un spectacol de copleșitoare umanitate, despre copleșitoarea noastră dezumanizare.

În cu totul alt registru, mult mai cerebral, al unei nebunii alb-cețoase, din altă lume, a imaginat textul Mihai Măniuțiu. Aici emoția face loc cruzimii, cinismului, unui soi de răzbunare expiativă. Personajul piesei e gândit în cheia personalității multiple – Irina Wintze, Vava Ștefănescu și Ramona Dumitrescu interpretează acest rol – cele trei ipostaze ale eului îngânându-se, contrazicându-se, scindându-se, într-o alternanță de stări scenice de expresivitate aproape tragică. Nota de *tânguire* existențială a fost mai marcată aici, potențată de „corul” personajelor albe, nebunii ce vin din fundal, ce trag personajul în lumea lor, ce cuceresc, încetul cu încetul, redevote minime rațiuni încă existente, inducând germeii mortali ai delirului patologic de grup.

Plin de cruzime este spectacolul lui Măniuțiu, înscenat în „cubul” unei pânze albe, al unei cortine ce nu se va ridica niciodată, al altor cortine, de fundal, ce marchează *întunecarea eroinei*, cu un plan înclinat de fundal ce poate sugera atât tabloul unei nebunii viermuinde, al unei umanități bolnave, cât și *malul* de pe care se alunecă în mlaștină, malul de pe care nu se mai poate urca. Expresivul decor, ce servește perfect intenției regizorale, aparține lui Cristian Rusu.

Spectacolul gândit de Mihai Măniuțiu este o altă imagine a unui text ce permite decriptări diverse. Opțiunea sa *dură*, ofensivă, este în absolută concordanță cu inflexiunile textului.

Dacă la Răzvan Mureșan aveam de-a face cu o empatie prin emoție, la Măniuțiu ni se propune o împărtășire prin durere. Personal, prefer prima formulă, dar obiectiv trebuie să recunosc validitatea estetică a ambelor montări.

UPfest
17°
az Európai Színházi Unió Fesztiválja
Festivalul Uniunii Teatrelor din Europa
Kolozsvári Állami Magyar Színház
Teatrul Maghiar de Stat Cluj
2008. november 2 – december 21.

Compagnie Roger Planchon (Paris, FR)
Teatro da Rainha (Porto, P)
Teatro Garibaldi (Palermo, I)
Jugoslovensko Dramsko Pozorište (Beograd, SRB)
Teatrul Bulandra (București, RO)
Compagnie Rumpelpumpel (Paris, FR)
Teatro de La Abadía (Madrid, E)
Compagnie AZAR (Paris, FR)
Kolozsvári Állami Magyar Színház (Cluj, RO)

film

Dragoste pierdută

Ioan-Pavel Azap

Există filme – autori de fapt – care nu își propun sau nu pretind a fi mai mult decât ceea ce sunt, decât oferă. Acestea sunt cazuri fericite – fie că este vorba despre filmul de artă, fie că este vorba despre filmul de larg consum. De precizat că film de artă – film de (larg) consum este o dihotomie necesară instrumentarului critic, nicidecum publicului. Nimic nu împiedică, în principiu, un film de artă să devină de larg consum, în funcție de conjunctură și de factorul timp. Grație conjuncturii, *Crucișătorul Potemkin* a devenit, în URSS și nu numai, fenomen de masă, comparabil cu un, să zicem aproape la întâmplare, *Războiul stelilor* de mai târziu – titlu prin care am rezolvat și exemplul invers: al filmului de consum care își depășește statutul. *Crucișătorul...* a rezistat timpului, devenind nu atât model cât lecție de cinema prin inovațiile aduse, prin potențarea limbajului cinematografic, depășind fără complexe conjunctura care a făcut să fie vizionat din start de zeci de milioane, dacă nu de sute de milioane de spectatori. Și filmul de consum, comercial poate deveni artă, cu o singură condiție însă: să fie dintru început artă. Parafrazând „axioma” sadoveniană putem spune că pe ecrane vedem atâtea filme adevărate câte se fac! De fapt, ce vreau să spun prin această (prea) lungă introducere la un film despre care mai că nu merită să scrii? Nimic mai mult decât că spectatorul neperversit din mine (atât cât a mai rămas) se bucură de fiecare dată când vede un film comercial cinstit, bun, și se enervează când vede tâmpenii, din orice „tabără” s-ar pretinde a fi: a filmelor de artă sau a celei comerciale.

Dragoste pierdută (România, 2008; sc. Mihai Ispirescu; r.: Petre Năstase; cu: Marius Stănescu, Daniela Nane, Mircea Diaconu) face parte din această ultimă categorie: a peliculelor indigeste, inutile, puerile. Miza este ambiguă din start, avem atât metaforă de duzină, cât și realism în genul

știrilor de la ora 5. Scenaristul Mihai Ispirescu își ecranizează o proză proprie (despre care am bănuiala, necitind-o, că este mai bună decât scenariul, deoarece este foarte greu să fie altfel), fără a avea puterea să se decidă ce vrea: o poveste melo, cu priză la public, sau un film „abisal”, psihologic, destinat spectatorilor snobi sau cu stomacul tare, care digeră fără să crâcnească orice se abate de la normă numai pentru a nu se discredita și a-și demonstra superioritatea și permeabilitatea la nou, la experiment, la avangardă. Drept urmare, povestea este încărcată de balast – inutil, din păcate, pentru că nu are ce echilibra.

Așadar este vorba despre un El (Marius Stănescu) și o Ea (Daniela Nane), soț și soție, despărțiți în împrejurări tragice, după ce Ea și fetița lor sunt molestate și violate de doi camionagii. După faza asta, El devine amnezic și ajunge într-un ospiciu. Trec șapte ani – cifră magică, cu schepsis, nu? – și, în urma unui șoc... erotic (îl vede pe medicul său curant făcând dragoste în birou cu o asistentă, aceasta din urmă opunându-se fără prea mare convingere), bărbatul își revine și pornește să-și descopere trecutul. Convins că soția și fiica sunt moarte, vă dați seama ce surprins este când află că acestea trăiesc, iar soția este acum căsătorită cu cel mai bun prieten al lui, prieten căruia el i-o suflase de fapt cu ani în urmă... Dar nu descoperă asta singur, de capul lui, ci ajutat de un personaj misterios în intenție (interpretat lamentabil de Mircea Diaconu), adică un fel de Dumnezeu, de inger păzitor, Destinul cu D mare sau cam așa ceva. De fapt, cu un monolog al îngerului păzitor, deghizat în om de serviciu la spital, și începe filmul, acesta întrebându-se, retoric și shakeaspearean, dacă să-i mai dea sau nu o șansă bărbatului?! Din cele spuse până acum, v-ați dat seama, bănuiesc, că omul a mai primit o șansă. Mă rog, pe ecran povestea nu curge chiar așa liniar cum

Daniela Nane

am zis-o eu, e ceva mai îmbârligată, cu o țesătură pretins subtilă. Dacă adăugăm la toate acestea faptul că regizorul Petre Năstase filmează parcă în dorul lelii, fără pic de entuziasm ori înțelegere a poveștii (în cazul în care ar fi avut ce să înțeleagă!), că actorii sunt cu mintea oriunde altundeva numai pe platoul de filmare – respectiv în poveste – nu, este ușor de bănuț rezultatul: un film mai mult decât dezamăgitor, abscons, lipsit de miză, pe care îl uiți fără regrete.

Și când te gândești că, renunțând la prețiozitățile intelectualiste și regizat mai cu inimă, mai acurat, putea să fie un „banal” divertisment, un film agreabil în timpul vizionării căruia să-ți ronțai liniștit pop-corn-ul și să-ți bei în tihnă sucul favorit... Păcat, pentru că cinematograful românesc îi lipsește tocmai filmul mediocru, produsul cinematografic făcut cu profesionalism, care nu „sparge” festivalurile, nu ia ochii lumii dar atrage publicul în sala de cinema.

din prezent, unde o echipă de reporteri se interesează de presupuse fenomene paranormale care au loc pe vatra fostului sat.

Prima problemă a filmului e dată chiar de aceste coperte. Cu ajutorul primarului localității, reporterii ajung pe o fostă platformă industrială, construită pe terenul care susținuse odinioară satul chefliilor pedepsiti. Aflaseră că acolo s-ar petrece tot felul de fenomene paranormale. Dacă pornim de la cele ce se desfășoară în copertele filmului, rostul acestor episoade este acela de a prileji critica societății actuale românești – politicieni de rahat, oameni sărmani, oropsiți, reporteri ahtiați după SENZAȚIONAL care, în fapt, sînt niște neciopliți incapabili să pătrundă măreția istoriei pe care o cercetează. E o imagine pe care o vedem în mai toate filmele autohtone care vor să fie *fine* observatoare ale modalității românești de a-fi-în-lume, *Senatorul melcilor*, *Și totul era nimic*, *Dincolo de America* sau *Tache* fiind cele care îmi vin acum în minte. Cred că tipul acesta de critică a sferei politice sau a jurnalismului este prea grosieră, prea la îndemână cînd vine vorba de a da peste nas, încît să mai impresioneze pe cineva sau să mai fie credibilă. De asemenea, episoadele cu media sînt prilejul primei lecții servite de Autor: superficialitate (reporteri) vs. profunzime și culoare (lumea de atunci – văzută prin ochii primarului, copil în *illo tempore*), moarte (prezentul, peisajul post-

Nuntă mută

Lucian Maier

Nuntă mută vorbește despre jumătatea secundă a secolului douăzeci românesc, rememorează cinematografia și cinematografierei preferate de Mălăele, trimite la literatura română, la mitologie, la media contemporană, vrea să fie și poezie și dramă și comedie. *Nuntă mută* seamănă cu un bărbat care vrea să piște un pahar de rom cu Leana și Costel, după-masa, – că umorul filmului nu prea depășește calitatea livrată de Vacanța Mare –, apoi vrea să ajungă la timp la balul organizat de soție în scopuri filantropice – că filmul vrea să afișeze și o certă ținută intelectuală, să fim convinși că pretențiile sale culturale stau în picioare –, iar la final vrea să și plîngă în fața soției, acasă, în dormitor, din regret că nu a ajuns la timp la bal – căci, finalmente, pelicula lui Mălăele vrea să fie și dramă de soi. Eu nu spun că nu le poate face pe toate, însă bărbatul acela e cam artificial, cam fățarnic. Glumele de Vacanța Mare și încercările poetice à la Erice nu prea pușcă laolaltă. *Nuntă mută* e și șuetă, e și spectacol de varietăți, e și metaforă, e și film fantastic, e și love-story, e și film politic, e și critică a media-realității, e și o prăbușire în dimensiunea bucolică a spațiului românesc, e și traversare a decăderii contemporane (o decădere afirmată de autorul peliculei). E dificil și să imaginezi atîtea

sfere puse unele lîngă altele, să le faci să funcționeze e imposibil.

Ca regizor de film, Horațiu Mălăele seamănă cu un atlet concurent la decaton. Aleargă în toate probele, trece cu entuziasm de la una la alta, atacă fiecare probă cu un stil diferit și încearcă să învingă în concurs. Însă în cinema concurenții nu sînt persoane în carne și oase, precum în sport, ci sînt elemente de natură teoretică, precum subiectul, problematizarea, coerența. Astfel, în cinema, singurul concurent al unui autor este propria lui personalitate. Și de fiecare dată cîștigă cine reușește să își cenzureze cît mai bine pasiunile în favoarea subiectului și posibilitățile stilistice în favoarea coerenței conceptuale. În cinema, ca și în sport, entuziasmul nu poate suplini întotdeauna absența antrenamentului și a potenței naturale.

Situația discutată de film e reală, un eveniment petrecut în 1953, în România. Stalin moare, în toate teritoriile prinse sub scutul și flamura Armatei Roșii e impus doliu național. Toate petrecerile sînt interzise, printre ele și o nuntă românească. Ai noștri hotărâsc să continue petrecerea fără zgomot (muștește), însă nu îi ține pînă la capăt și sînt descoperiți. Rușii pedepsesc aspru această cutezanță. În film, cazul e îmbrăcat în două coperte

colaționări

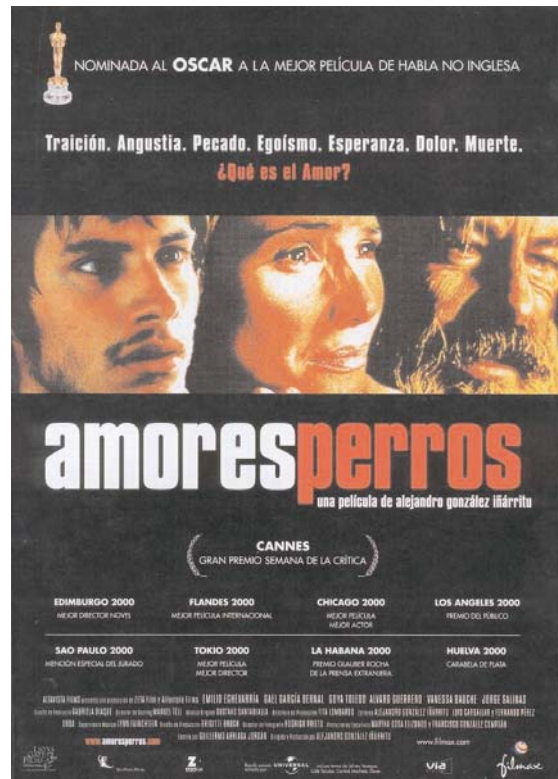
Câini, destine și miros de moarte

Alexandru Jurcan

Revelațiile spirituale apar fără zgomot superficial. Deodată: o carte, un film, o muzică, un stil cuceritor. Credeai că nu mai poți fi surprins, că ai gustat valorile supreme, că poți ierarhiza, ordona. Numai că apare pe nepusă masă ALTCEVA, care impune reconsiderări. Care tulbură echilibrul valoric. Îmi ziceam că Llosa nu mai poate face surprize, până când am început să citesc *Rătăcirile fetei nesăbuite* (Humanitas, 2008), în traducerea Luminiței Voinea-Răuț. La 70 de ani, Llosa scrie o poveste de dragoste desfășurată pe trei continente, timp de patru decenii. Mai apoi am descoperit cartea lui Arriaga *Un dulce miros de moarte* (1994), unde am regăsit ceva din *Cronica unei morți anunțate* de Marquez. Un adevăr ce se dezvoltă în unde misterioase. O anchetă pe cont propriu, în timp ce duhoarea de moarte persistă, iar puterea vulgului denaturează, falsifică, impune. Arriaga s-a născut în Mexic, în 1958. E actor, regizor, scenarist, scriitor. În 2005 a fost recompensat la Cannes cu premiul pentru cel mai bun scenariu. A crescut în cel mai violent cartier popular. La 13 ani și-a pierdut simțul mirosului. A urmat întâlnirea hotărâtoare cu Inarritu în 1999, când au realizat filmul *Amores perros*, încununat cu premii, despre viața violentă și clandestină din Mexic. Arriaga a scris și scenariile filmelor *Babel* și *Trei înmormântări*, afirmând: "Eu am putut părăsi strada, dar ea - strada - nu m-a părăsit". Regizorul mexican Inarritu s-a născut în 1963.

Pe lângă *Amores perros* (în franceză e *Amours chiennes*) a mai regizat filmele *21 game* (2004) și *Babel* (2006). Ce se întâmplă în *Amores perros*? Niște destine se încrucișează în același loc. Asistăm la trei povești de dragoste... în compania câinilor. Ce fel de câini? Unii luptă, alții rătăcesc în lumea violenței și a sărăciei. Cele trei destine au ceva în comun: sunt rănite de viață. Sunt victime ale pasiunii. Într-o intensitate inventivă, cu un montaj incisiv, Inarritu semnează o regie perfectă a unui film ce privește cu pesimism meandrelor naturii umane. Dragoste, ură, decadentă, speranță, scene violente cu câini, o filmare nervoasă, cu amestec de prim-planuri, de zgomote diverse, cu un dialog precipitat printre mașini înnebunite, parbrize delirante - iată câteva coordonate ale filmului produs în anul 2000. Lumea pestriță, aspră, e filmată cu duritate. Pe o muzică rap, într-un stil de video-clip, imaginile percutante amestecă haotic într-un carusel scos din țâțâni câini răniți, cărți de joc, fum de țigară, pariuri macabre, sticle de alcool, amor liber în spatele rafturilor din magazin etc. În rolurile principale: Emilio Eschevarria, Gael Garcia Bernal, Goya Toledo. În prima poveste își dau replica Octavio și Susana, în a doua - Daniel și Valeria, iar în a treia impresionează El Chivo, secondat de câinele Cofi.

Un cuțit se înfinge într-un pântec, apoi începe fuga mașinii, spre același loc al accidentului, care

reunește destinele poveștilor. Strada devine o arenă malefică a supraviețuirii. Momentele recurente ale accidentului se constituie în liant al întâmplărilor. Și totuși, există o salvare de la ilogismul acțiunilor umane? Inarritu face să irumpă speranța când El Chivo se căiește. Urmat de câine, călcând pământul negru și sterp, el se îndreaptă spre o lume ceaștă. Se poate recăpăta inocența? Să-l întrebăm din nou pe Llosa, pe fata lui nesăbuită, căreia i-a trebuit mult timp până să învețe să iubească.

apocaliptic unde reporterii derulează ancheta, politicienii, politica) vs. viață (idealizarea satului românesc, care și în plin proces de stalinizare respiră aerul tare al tradițiilor seculare). De aici mai putem înțelege că prin ochii presei (reporterii aparțin organizației Paramedia!) povestea niciodată nu ar fi ieșit așa cum o avem pe ecran. Pentru a descoperi măreția acelei lumi era nevoie de intervenția Autorului, doar el putea pătrunde în sufletul unui copil pentru a reda inocența, veșnicia... Această senzație de suficiență auctorială putea fi ocolită dacă nu existau prologul și epilogul actual. Povestea era mai curată, didacticismul era evitat, prezența autorului era mai discretă și, astfel, mai onorabilă.

O altă problemă a filmului sînt referințele. În general ideea de referință și de intertext trimite spre conduita postmodernă. Și dacă am derula în minte momentele în care *Nuntă mută* caută să își facă un loc în cinema și caută să se definească drept obiect cultural în relație cu anumite piese de patrimoniu, am putea avea senzația că avem în față o lucrare postmodernă. Filmul lui Mălăele amintește de *Moromeții* (imaginea omului de la țară, zeflemitor și ațagos, dar bonom pînă la urmă), de *El Espíritu de la Colmena* al lui Erice (sosirea caravanei cinematografice, lumea văzută prin ochii unui copil), de *Nuovo cinema Paradiso* al lui Tornatore (feeria), și trimite la Fellini (cercul), la Chaplin (gagurile în alb negru în timpul proiecției cinematografice) și la Spielberg (pata de culoare într-un cadru în alb-negru din *Schindler's List*). Problema e că abundența de stiluri și teme prezente în film îngreunează receptarea elementelor enumerate între paranteze ca trimiteri propriu-zis

postmoderne, ca pastişe omagiale sau ca măsură a unui rafinement intertextual. Mălăele nu aduce nimic nou sferelor pe care le abordează, ci pur și simplu preia un stil sau un artificiu artistic și îl plantează în propria lucrare. Nu contează că artificiul nu e de acolo, că nu era necesar, contează doar că Autorului i-a plăcut atît de mult încît nu a vrut să se despartă de el. Și a obligat povestea să se plieze pe artificiul respectiv, în loc să procedeze invers: să conteze subiectul și să aleagă doar artificiile artistice necesare unei exprimări corecte/coerente a subiectului. În ce privește referințele din *Nuntă mută*, Mălăele pare un învățacel care ajunge la curtea unor mari cineaști (Fellini, Chaplin, Erice) și, pentru început, copiază imaginile create de maeștri, cum se întîmpla în școlile de pictură din Renaștere, de exemplu. Lui Mălăele îi lipsește siguranța și inteligența ludică a unor postmoderni veritabili.

De fapt, reiese destul de clar că *Nuntă mută* nu aparține lumii postmoderne din tipul de narațiune abordat de Mălăele. Comparații didactice între prezent și trecut, cu accent pe o grandoare pierdută, pe un trecut înălțător, încercarea de a oferi o Povestire despre istoria neamului, una plină de metafore, afectată, căutări ale veșniciei, acestea nu sînt semne ale postmodernului.

Dacă ar fi fost o linie de lucru stabilă, pregnantă și, astfel, asumată cerebral, am fi putut aprecia în *Nuntă mută* un soi de celebrare-kitsch specifică artei pop (un curent pre-postmodern), vizibilă în prezența și succesiunea unor momente: momentul Chaplin - momentul Erice - momentul Fellini. Din păcate și aceasta e doar o linie între multe alte linii artistice trasate de Mălăele și, pînă la urmă, clipele acestea de feerie-kitsch își pierd

efectul pozitiv odată încadrate între alte clipe total inutile (povestea Smarandei: violul, aparițiile fantomei, deshumarea și uciderea strigoiului) sau odată puse în relație cu tot felul de metafore ieftine care ar trebui să aibă consecințe dramatice devastatoare (sufletul zburător al profesorului, steagul comunist peste gagurile de tip Chaplin, sîngele lui Iancu pe rochia de mireasă a Marei, pe pîntecele ei).

Pe de altă parte, comicul împlinit este cel necăutat, un comic în care observăm și o consistentă urmă dramatică: întîlnirea nuntașilor cu ofițerul rus, de exemplu, conține un tragi-comic candid, remarcabil. Însă, la fel ca în cazul tuturor lucrurilor reușite în acest film, efectul lor este limitat per total, prezența lor nu poate salva ansamblul. În sensul acesta, al lucrurilor remarcabile, pe *Nuntă mută* o paște un pericol: în cazul în care cineva vrea să laude ceva în mod insistent, poate vorbi despre imagine (care îi aparține lui Vivi Drăgan Vasile), la fel cum în cazul *Îngerului necesar* era elogiata unanim muzica.

Trebuie să fie clar: *Nuntă mută* nu e un film odios, precum *Marilena*, de exemplu. E un film care poate fi văzut și plăcut, însă e un film în care observăm prea multe pretenții și prea puțînă împlinire. E un film care pe alocuri te răpește, e un film care pe alocuri strălucește. Însă *Nuntă mută* strălucește ca o bijuterie falsă. De la distanță îți ia ochii, îți fură privirea, însă dacă te apropii și o examinezi cu atenție realizezi că nu e mare lucru de capul său. *Nuntă mută* e doar un debut teribilist.

1001 de filme și nopți

75. Orphée

Marius Șopterean

(Urmare din numărul trecut)

Jean Cocteau a recunoscut nu o dată că percepe și înțelege mitul ca pe o hartă personală, interioară. Experiența orfică este asumată total doar dacă devine o experiență proprie, profund personală: „Este evident că întreaga filosofie poetică a lui Cocteau, existența proprie dedicată în întregime artei a fost radical și permanent alterată în acel timp dedicat consumului de opium petrecut între anii 1924 și 1929. În acest timp și, desigur, în anii care au urmat, autorul și-a conturat întreaga mitologie personală, cea a oglinzilor, a îngerilor, a demonilor, a afirmării vieții precum și a zonelor obscure ale acesteia. Toate acestea dovedind o constantă dar și o excesivă aplecare asupra aspectelor și formelor morții”¹.

Povestea filmului *Orphée* realizat de Jean Cocteau în anul 1950 este următoarea: Orfeu (Jean Marais) este un tânăr poet cunoscut, apreciat dar și invidiat. Aflat la Cafeneaua Poetilor – loc al boemei artistice pariziene – el asistă la un accident bizar: Cégeste (Eduard Dermithe), un alt tânăr poet, este accidentat mortal de două motociclete în timpul unei altercații petrecute între tinerii prezenți la respectiva cafenea. O stranie și tulburător de frumoasă femeie, Prințesa Morții (Maria Casarès), ridică trupul acestuia și-l așază, împreună cu șoferul însoțitor, pe nume Heurtebise, *Îngerul salvator* (Francois Périe), într-un elegant Rolls Royce. Asistând la acest incident Orfeu este invitat – rece dar autoritar – de enigmatică femeie să urce în mașină ca *martor*. Orfeu va urca în autoturism ca în transă privind oarecum cu vină către figurația de tineri formată ad-hoc pe scena accidentului. Tânărul poet va constata curând că drumul parcurs alături de cei trei nu este unul firesc. Șoseaua umedă afundată într-o umbră ireală, expresionistă, lungă și pustie, pare a avea ca punct terminus o stranie clădire, scheletică și oarecum atemporală. Aici elegantul autovehicul se va opri. De acum înainte în interioarele acestei clădiri se vor petrece întâmplări aflate dincolo de puterea de înțelegere a lui Orfeu. În timpul acestora poetul mort (Cégeste) va fi ridicat în picioare și astfel readus la viața de către Prințesă. Mai mult, Orfeu va constata că toate personajele prezente în acel spațiu – inclusiv cei doi motocicliști care l-au accidentat pe Cégeste – vor trece printr-o oglindă² și vor dispărea către un *dincolo* la care Orfeu nu are acces. Rămas singur în încăpere, poetul se va apropia și va îmbrățișa în transă oglinda, își va lipi obrazul de suprafața ei rece, va închide ochii, va adormi iar când se va trezi va constata că se găsește, oglindit totuși într-un ochi de apă, într-un pustiu a cărui singurătate îl sperie. Dar luxoasa mașină a lui Heurtebise îl va salva și îl va conduce înapoi către realitate. Revenit în mijlocul familiei Orfeu va suferi crunt când soția sa, frumoasa Euridice, va muri tot într-un accident iar presupușii vinovați se dovedesc a fi tot cei doi motocicliști, în fond un fel de mesageri, de soldați aflați sub puterea Prințesei. Heurtebise, la rândul lui îndrăgostit de Euridice, îi va propune o călătorie în căutarea soției sale iar începutul acesteia presupune o nouă trecere dincolo de oglindă. Orfeu va rămâne surprins de propunerea șoferului. Dar Heurtebise, zâmbind, îi va explica: „Oglinda este poarta prin care moartea vine. Uită-te de-a lungul vieții în oglindă și ai să vezi moartea apropiindu-se zi de zi,

ceas de ceas!...” Cu ajutorul unor mănuși puse pe mâinile lui Orfeu cei doi vor trece dincolo de reflexul oglinzii lăsând în spatele lor, în cameră, trupul mort al Euridice. Asta pentru că nu de moartea ei are nevoie Orfeu, ci de viața ei. Acest gând îl va întoarce din nou pe Orfeu în spațiul morții pentru a-și recăpăta iubita soție, sau mai bine spus sufletul ei. Trecând de suprafața oglinzii cei doi bărbați străbat un spațiu ruinat, adâncit în noapte, o lume calcinată care, după cum va spune Heurtebise, se dovedește a fi o „zonă a memoriei, a amintirilor tuturor celor care nu mai sunt...” Un Tribunal îi va chema la judecată pe Prințesă, pe Orfeu, pe Heurtebise și pe Euridice. În fața acestuia nu se poate minți iar ezitățile și jumătățile de măsură sunt excluse. Prin urmare Prințesa va recunoaște că este îndrăgostită de Orfeu, va mai recunoaște, spre surprinderea poetului, că nopți de-a rândul l-a privit pe acesta dormind în camera lui... La rândul lui Heurtebise nu va putea ascunde iubirea sa pentru Euridice. Cuplurile sunt făcute și pentru că dincolo de oglindă se ascunde o lume orânduită prin coduri, cifruri, semnificații³. Prin urmare Prințesa / *Moartea* se îndrăgostește de poet iar Heurtebise / *Îngerul salvator* de Euridice, soția lui Orfeu. Încă înainte de a pătrunde în oglindă Orfeu va recunoaște că dorind-o înapoi pe Euridice este atras în mod inexplicabil și de Prințesă. Dar în lumea morții acest lucru nu este cu puțință. Va trebui să aleagă. Ori rămâne în lumea veșniciei alături de Prințesă, ori o va alege pe Euridice, soția sa, în lumea reală oricât de efemeră ar fi ea. Orfeu îi va declara iubire Prințesei iar aceasta îl va îmbrățișa cu patimă. Dar limite există, paradoxal, și în această lume. Prințesa Morții nu este chiar atât de puternică. Oricând acel implacabil Tribunal o poate relativiza iar iubirea dintre ei s-ar putea dovedi a fi doar un vis. Un vis cumplit, un vis teribil consumat dincolo de lumea vieții, dincolo de lumea morții. Îngândurată și tristă până la marginea deznădejdei Prințesa promite că va găsi o cale prin care ei doi vor rămâne împreună. Astfel că, până la urmă, poetul va pleca către viață, către realitate, promițând că nu va privi înapoi către soția sa. Jocul privirii va continua și în casa lor de la țară. Drumul mitic, acel fabulos spațiu al privirii cenzurate, devine la Cocteau spațiul comun, intim al casei celor doi soți. Privirea lui Orfeu nu trebuie să întâlnească ochii Euridice. Totuși inevitabilul se va produce, privirile celor doi se vor intersecta iar Euridice, spre disperarea lui Orfeu, va dispărea. Într-o altercație cu alți poeți Orfeu va fi împușcat. Va fi ridicat de cei doi motocicliști și, călăuzit de Heurtebise, se va întâlni din nou cu Prințesa Morții. Dar iubirea lor se dovedește a fi imposibilă. Și atunci, ca într-un invizibil și teribil carusel, poetul va fi redat din nou vieții. Va fi condus în dormitorul conjugal de către Heurtebise iar Euridice se va trezi și-i va destănuși soțului ei că a avut un coșmar. Orfeu, îmbrățișându-l, o va liniști. Vor rămâne împreună pentru tot restul vieții. Doar că el, poetul, va trebui să termine cartea pe care a început-o. Și asta deoarece... „cărțile nu se scriu singure”.

Pentru Cocteau însă povestea nu se termină aici. Acele forțe teribile ale *lunii de dincolo* îi vor pedepsi pe Prințesa Morții și pe Heurtebise pentru uluitoarea lor nesupunere (și în acea lume sunt legi, ierarhii, tabuuri și pedepse). Astfel, în finalul filmului cei doi vor fi conduși către un arest și,

Jean Marais în Orfeu

implicit, către o pedeapsă neînchipuit de cruntă. Și asta deoarece pedeapsa va fi veșnică.

(Continuare în numărul viitor)

Note:

¹ B. Evans, Arthur, *Jean Cocteau and his Films of Orphic identity*, Philadelphia, The Art Alliance Press, 1977, p. 36.

² Trecerea *dincolo* se face prin îmbrăcarea mâinilor cu o pereche de mănuși albe, mâinile vor fi întinse ca într-un ritual, iar în momentul în care vârful degetelor va atinge suprafața oglinzii aceasta se va dilua și trupurile celor doi, ale Poetului și ale *Îngerului salvator*, vor trece prin reflexul oglinzii ca prin apă. Această trecere va fi comentată și de Baltrusaitis în cartea sa *Oglinda*, în care autorul va aminti și de rolul magic al oglinzilor din *Sângele unui poet*, al doilea film realizat de Jean Cocteau.

³ O secvență stranie este prima călătorie a lui Orfeu. Mașina care va transporta trupul neînsuflețit a lui Cégeste și în care, alături de Heurtebise și Prințesă, se află și Orfeu va aștepta la o cale ferată, în fața unei bariere, ca un tren să treacă. Leneș și pufăind greoi, locomotiva întunecată va trece prin fața mașinii. Bariera se va ridica, iar mașina va putea să plece. Dincolo de calea ferată, un fel de dincolo de Styx, se vor auzi o serie de semnale incoerente, sunete, numere, versuri aparent indescifrabile ca și cum cineva ar dori să transmită un mesaj. Aceste frânturi sonore se vor repeta în camera Prințesei iar mai apoi el însuși, Orfeu, dincoace, în realitate, se va izola în mașina lui Heurtebise unde va asculta la radio din nou aceste subliminale mesaje pe care, poate, doar el le înțelege. Și asta pentru că el este... POETUL. Semnificativ este următorul dialog desfășurat în lumea de dincolo de oglindă între Poet și acei jurați: „JURAT: – Ce meserie ai? / ORFEU: – Poet. / JURAT: – Pe fișă scrie *scriitor*. / ORFEU: – Este aproape la fel. / JURAT: – Ce înțelegi prin *poet*? / ORFEU: – Cineva care nu e scriitor... dar scrie...” Să ne mai amintim ce scrie poetul Paul Valéry: „Literatura nu poate fi altceva decât un fel de extindere și de aplicare a anumitor proprietăți ale limbajului. Ea utilizează, de exemplu, pentru propriile sale finalități, proprietățile fonice și posibilitățile ritmice ale limbii, pe care discursul obișnuit le neglijează. Ea le clasifică chiar, le organizează și le dă uneori o utilizare sistematică, strict definită. I se întâmplă de asemenea să dezvolte efectele produse de apropierea dintre termeni, de contrastele lor, și să creeze contradicții sau să uzeze de substituții care excită spiritul în a produce reprezentări mai vii decât acelea care îi sunt suficiente pentru a înțelege limbajul obișnuit.” (Paul Valéry, *Poetică și estetică*, Ed. Univers, 1980, p. 601)

sumar

blocnotes		
Ștefan Manasia	Pro sau anti Cosmo	2
Claudiu Groza	Poezia unui revoltat	2
editorial		
Petru Poantă	Parcursul Echinox	3
cărți în actualitate		
Octavian Soviany	Cu ochii bărbatului	4
Grațian Cormoș	Elitele românești de la A la Z	4
Ioan Negru	"Fericirile" aceleiași unice zile	5
Mircea Muthu	Poezie balcanică la Brăila	6
ordinea din zi		
Ion Pop	Echinox la patruzeci de ani	7
imprimatur		
Ovidiu Pecican	Filosoful maladiv	9
sare-n ochi		
Laszlo Alexandru	Un savant călcat în picioare (I)	10
eseu		
Cristian Radu	Sentimentul românesc al ființei în opera lui Vintilă Horia (II)	11
Tradford		
François Bréda	Libelula pierdută	13
Szántai János	La boncăitul cerbilor	14
-o frază despre vinătoare-		
emoticon		
Șerban Foartă	"Orașul tot e violet"	14
Codul manelelor elegante		
Starea de acum a prozei umoristice românești		
Cornel Udrea	El, prozatorul...	15
Horățiu Damian	Contribuție modestă	15
Sorin Tănase	Să mai rădă cine poate	16
Radu Vida	Eseu despre panseu	16
Cristian Cheșuț	Umorul în folclorul literar al copiilor	17
Marcel Mureșeanu	De ce râde românul?	17
Aurel Brumă	Demisia	18
Dan Căpruciu	Grevistul foamei	18
Mihai Batog Bujeniță	Războiul	19
Marcel Mureșeanu	Zodia șoarecelui	19
Ion Cepoi	Românii și apocalipsa	20
Mihai Frunză	Lecturi cu ochii închiși	20
Dan Mihăescu	Mondiala de strip-tease	21
Dumitru Hurubă	Dintr-o "Antologie a televiziunilor"	21
Dan Trif	La un ceai cu tovarășul Boti	22
Mircea Cavadia	O tragedie locală	22
interviu		
de vorbă cu scriitorul Cornel Udrea		
Cu umorul nu e de glumit		23
intermezzo clujean		
Petru Poantă	Marcel Mureșeanu - 70	24
religie		
teologia socială		
Radu Preda	În căutarea binelui comun sau dialogul dintre valorile religioase și principiile politice	24
dezbatere & idei		
Sergiu Gherghina	De ce noi nu putem?	25
accent		
Ștefan Anghel	Revista Musica	26
la primul număr		
flash-meridian		
Ing. Licu Stavri	John Le Carré: sfaturi pentru evitarea unui nou Război Rece	27
știință și violoncel		
Mircea Oprea	Copii răzleți ai junglei	28
rânduri de ocazie		
Radu Țuculescu	A fost odată RIM	29
zapp-media		
Adrian Țion	Web-sărbători	29
muzica		
Virgil Mihaiu	Întâia stagiune muzicală a ICR Lisabona (II)	30
de vorbă cu dirijorul Nicolae Moldoveanu		
"Viitorul artei clujene este în pericol"		31
teatru		
Claudiu Groza	Solilocviu despre iubire și moarte	32
film		
Ioan-Pavel Azap	Dragoste pierdută	33
Lucian Maier	Nuntă mută	33
colaționări		
Alexandru Jurcan	Câini, destine și miros de moarte	34
1001 de filme și nopți		
Marius Șoptorean	75. Orphée	35
meridian		
Gabriela Rus	"Seeing yourself"	36

meridian

"Seeing yourself"

Gabriela Rus

"Seeing yourself" este tema unui proiect internațional de fotografie care este expus zilele acestea la Muzeul Național de Artă Cluj. Inițiativa acestei idei geniale, în continuă dezvoltare, îi aparține polonezului Jerzy Olek, al cărui concept era ca un artist foto dintr-o țară, dornic să se alătorească lui, să propună alți 10 colegi care să trimită autoportrete digitale. Se dorea o auto-analiză a sinelui și totodată o scoatere la lumină a acestuia prin intermediul fotografiei. Țările participante sunt Polonia, Republica Cehă, Franța, Germania și Spania, iar de anul acesta s-au alăturat Mexicul și România. Ideea era că artistul care i-a propus pe fotografi trebuie să își asume rolul de curator și organizator al expoziției în țara respectivă. În acest fel prin dorința lui Andor Komives și a lui Dorel Găină de a adera la acest grup, regăsim în amalgamul internațional, transpunerea și materializarea ideilor unor fotografi români. Dincolo de limitele vizibile ale expoziției stă un concept ce își propune să unifice sub aceeași temă identități și alterități, dar nu din dorința de a le omogeniza, ci doar pentru a le aduna sub același imperativ. Putem vorbi de un macrocosmos ce include microcosmosuri. Participarea României trebuie să demonstreze că este parte a aceluiași întreg ce se numește UE, accentuând faptul că are și ea un cuvânt de spus pe mai departe. Privindu-se prin lentila aparatului, artiștii scot la lumină realitatea lor interioară. Ca o motivație, participanții invocă aici un citat din „Micul Prinț”, al lui Antoine de Saint-Exupéry, în care vulpea afirma: „Nu

putem vedea realitatea decât cu inima, esențialul este ascuns privirii”. Întocmai tema viziunii artistului asupra lui însuși ne sugerează că, indiferent de mijloace sau de intenții, fotograful ne comunică ceva esențial despre el. Ce poate spune o mână, un detaliu de figură cu ochi și nas într-o nuanță de verde, sau un ochi în care se reflectă fotografatul? În aparență, nimic. Însă trecând la un nivel de analiză conceptuală, ele sunt eul artistic transpus de autor cu ajutorul aparatului fotografic.

Ceea ce exteriorizează aparține în același timp individualului, cât și universalului prin apartenența implicită la o comunitate. Găsim la Cluj în această expoziție 60 de portrete particularizate în felul lor, dar care totodată se identifică cu țările pe care le reprezintă. Parcurgând cele trei săli cu un ochi critic, s-ar impune o reevaluare a modului de panotare și de ambientare a fotografiilor. Se simte lipsa unei puneri în valoare a câtorva lucrări, deoarece lumina egală peste tot lasă vizitatorului impresia unei monotonii.

Închei aici în speranța că am strânit suficient curiozitatea cititorului de a vedea această expoziție și de a descoperi individual ceea ce fotografiile au lăsat să fie citit de către privitori.

Mariana Bojan

Somnul

ABONAMENTE: Cu ridicare de la redacție: 12 lei - trimestru, 24 lei - semestru, 48 lei - un an. Cu expediere la domiciliu: 21 lei - trimestru, 42 lei - semestru, 84 lei - un an. Persoanele interesate sunt rugate să achite suma corespunzătoare la sediul redacției (Cluj-Napoca, str. Universității nr. 1) sau să o expedieze prin mandat postal la adresa: Revista de cultură *Tribuna*, cont nr. R085TREZ2165010XXX007079 B.N. Trezoreria Cluj-Napoca.

Cititorii din străinătate se pot abona prin S.C. Rodipet S.A. cu sediul în Piața Presei Libere nr. 1, Corp B, Sector 1, București, România, la P.O. Box 33-57, la fax 0040-21-318.70.02 sau email abonamente@rodipet.ro; subscriptions@rodipet.ro sau on-line la adresa www.rodipet.ro.

